

Raija Kinnunen

PALVELUKESKUKSEN SUUNNITTELU JA TOIMINNAN KEHITTÄMINEN

Opinnäytetyö

Kajaanin ammattikorkeakoulu

Ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen

Kevät 2010

**Kajaanin
ammattikorkeakoulu**

OPINNÄYTETYÖ TIIVISTELMÄ

Koulutusala Sosiaali- terveys- ja liikunta- ala	Koulutusohjelma Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen
Tekijä(t) Raija Kinnunen	
Työn nimi Palvelukeskuksen suunnittelu ja toiminnan kehittäminen	
Vaihtoehtoiset ammattipinnot	Ohjaaja(t) Rauni Leinonen/Sirkka-Liisa Niskanen
	Toimeksiantaja Kainuun maakunta- kuntayhtymä, vanhuspalvelut, asumispalvelut, Kajaanin seutu
Aika Kevät 2010	Sivumäärä ja liitteet 75+16
<p>Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalvelujen painopistealueisiin on kirjattu vuosien 2009-2012 tavoitteeksi palvelukeskusten/senioriorineuvoloiden suunnittelu jo olemassa olevien toimipisteiden yhteyteen. Työyksikköni Hoitokoti Kallion ja lyhytaikaishoitoyksikkö Tervakartanon yhteyteen tämä on mahdollista toteuttaa suunnittelemalla hoidollisia palveluja ja tehostamalla tilojen käyttöä. Tämä opinnäytetyö toteutettiin työelämäläheisenä kehittämishankkeena, jonka aikana suunniteltiin ja kehitettiin vanhusten Palvelukeskus Kallio Kajaanin ydinkeskustaan. Kehittämishankkeen tarkoituksena oli selvittää ikääntyvien kuntalaisten hoidollisten palvelujen tarvetta heidän kotona asumisensa tukemiseksi ja samalla saada asiakaslähtöistä tietoa palvelukeskuksen toimintojen suunnitteluun. Tavoitteena oli kehittää vanhuksille toimiva palvelukeskus, josta he saavat tarvitsemiensa vanhuspalvelujen toimijoiden palvelut yhdellä käynnillä. Kokonaistavoitteena oli aloittaa vuoden 2010 alussa Palvelukeskus, jossa toimivat ympärivuorokautisen hoidon ja hoivan palveluihin kuuluvat hoitokoti ja lyhytaikaishoitoyksikkö sekä kotona asumista tukeviin palveluihin kuuluvat päivätoiminta ja muistineuvola. Palvelukeskuksessa toimivat myös vanhuspalvelujen sosiaalihoitaja, SAS-ohjaaja ja Kajaanin seudun vanhuspalvelujen päällikkö ja tulosyksiköiden päälliköt.</p> <p>Kehittämishanke toteutettiin toimintatutkimuksen keinoin havainnoinnin, reflektoinnin, suunnittelun ja arvioinnin avulla maaliskuun 2008 ja syyskuun 2009 välisenä aikana. Kehittämishankkeessa olivat toimijoina ohjausryhmä, työyksikön suunnitteluryhmä ja kaikki työyhteisön työntekijät, joilla oli halukkuutta osallistua palvelukeskuksen toiminnalliseen ja rakenteelliseen suunnitteluun. Tutkimusaineiston esseevastauksien avulla saatiin vanhusneuvoston jäseniltä ja omaishoitajilta arvokasta tietoa ikääntyvien kuntalaisten tarvitsemien palvelujen suunnitteluun. Toinen vastaajaryhmä vanhuspalvelujen moniammatilliset toimijat antoivat lisätietoa, minkälaisia palveluja kannattaa kehittää vanhusväestölle.</p> <p>Työyksikössä muutos merkitsi esimiehelle haastetta saada henkilöstö sitoutumaan siihen. Muutosvastarinta on normaalia toimintaa terveessä työyksikössä, mutta sitä voidaan hallita mahdollisimman avoimella tiedottamisella ja henkilöstön osallistamisella kehittämistyöhön. Palvelukeskuksen muutostyöt suunniteltiin ja toteutettiin tutkimusaineistosta tehtyjen johtopäätösten perusteella ja henkilöstöltä saatujen kehittämisajatusten pohjalta.</p> <p>Toimiva Palvelukeskus Kallio tarjoaa ikääntyville kuntalaisille ja vanhuksille monipuoliset vanhuspalvelujen toimijoiden palvelut yhdellä asiointikäynnillä ja turvaa lyhytaikaishoitopaikan tarvitsijoille jaksohoidot heidän tarpeistaan lähtien sekä kodinomaisen, turvallisen ja virikkeellisen asumisen hoitokodissa.</p>	
Kieli	suomi
Asiasanat	vanhusten palvelukeskus, toiminnan kehittäminen, muutosjohtaminen
Säilytyspaikka	☒ Kajaanin ammattikorkeakoulun Kaktus-tietokanta ☒ Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjasto

School Health and Sports	Degree Programme Second-cycle degree programme in Health Care Management and Development
Author(s) Raija Kinnunen	
Title Designing and developing an elderly care centre	
Optional Professional Studies	Instructor(s) Rauni Leinonen/Sirkka-Liisa Niskanen
	Commissioned by Joint Authority of Kainuu Region
Date Spring 2010	Total Number of Pages and Appendices 75+16
<p>One objective written into the priorities in elderly services by the Joint Authority of Kainuu Region for the period 2009-2012 is the design of care centres/elderly welfare clinics that would operate in conjunction with existing facilities. This is a feasible aim in Nursing Home Kallio and the short-term care unit Tervakartano through improved planning of care-related services and more efficient use of the facilities available. This thesis was carried out as a development project closely linked to working life, in the course of which the Kallio Elderly Care Centre was planned and developed in the centre of the city of Kajaani. The purpose of the project was to ascertain the need for care services among ageing residents of the municipality which would enable them to continue living at home. An additional goal was to gather client-centred information that would contribute to the planning of the care centre activities. The aim was to develop a smoothly functioning care centre for elderly persons in which they would have access to the services provided by a number of service providers on a single visit. The broader aim was to open the Care Centre at the beginning of 2010 which would provide 24-hour nursing and caring services in a nursing home and short-term-care unit and also offer day services and a memory clinic which would support clients in living at home. The staff at the care centre would include a social worker specialized in elderly services, an assessment and placement co-ordinator, the director of elderly services for the Kajaani Region and directors of the operational profit units. The development project was carried out between March 2008 and September 2009 using the methods of action research, including observation, reflection, planning and assessment. Actors in the project were the steering group, the unit's planning group and those members of the staff in the work unit who had expressed an interest in taking part in the functional and structural planning of the Care Centre. The essays collected for the research provided valuable information from members of the client council and family caregivers who contributed to planning of services for ageing residents of the municipality. The second group respondents, which comprised multiprofessional actors in elderly services, provided additional information on services that should be developed for the elderly population. The change in the work unit posed a challenge for the superior in motivating the staff to commit themselves to the change. Resistance to change is a normal reaction in a healthy workplace but it can be managed through communication that is as open as possible and by involving staff in the development work required. Changes in the care centre were planned and implemented on the basis of the conclusions drawn from the data collected and staff's ideas for development.</p>	
Language of Thesis Finnish	
Keywords	elderly care centre, development of operations, transformational leadership
Deposited at	☒ Kaktus Database at Kajaani University of Applied Sciences ☒ Library of Kajaani University of Applied Sciences

ALKUSANAT

”Kaikissa muutoksissa, jopa kaikkein kaivatuimmissa, on osa surumielisyyttä, sillä se, mitä jätämme taaksemme, on jo osa meitä itseämme; meidän on luovuttava ensin yhdestä elämästä voidaksemme siirtyä toiseen.”

Kirjailija Anatole France vuonna 1881 kirjassaan ”Instituutin jäsen Sylvestre Bonnard`n rikos ”

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KEHITTÄMISHANKKEEN TEOREETTINEN TAUSTA	5
2.1 Kehittämishankkeen tutkimuksellinen metodologia	5
2.2 Toimintatutkimuksen määrittelyä	8
2.3 Tutkimuksen eettiset periaatteet	15
3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT	18
4 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT, SUUNNITTELU JA TOTEUTUS	20
4.1 Havainnointi alkuvaiheessa	20
4.2 Kehittämistyön viitekehys	21
4.3 Kehittämishankkeen suunnittelu ja projektiorganisaatio	24
4.4 Kehittämistyön resurssit, riskit ja riskien hallinta	26
4.5 Muutoksen tarve toiminnassa	29
4.6 Aineiston keruu ja analysointi	32
4.7 Tulokset	35
4.8 Johtopäätökset tuloksista	41
5 ARVIOINTI	50
5.1 Kehittämishankkeen vaiheet	50
5.2 Henkilöstön osaamisen kehittyminen	51
5.3 Opinnäytetyön eettiset periaatteet	55
5.4 Johtopäätökset hankkeen toteuttamisesta	57
6 POHDINTA	59
6.1 Kehittämishankkeen merkitys	59
6.2 Luotettavuus	60
6.3 Vaikuttavuus	62
6.4 Kehittämishankkeen hyödynnettävyys	64
6.5 Oma kehittyminen ja kehittäminen hankkeessa	65
LÄHTEET	70
Liitteet	

1 JOHDANTO

Suomen Ympäristöministeriön Ikäihmisten asuminen ja palvelut paremmiksi julkaisu vuodelta 2003 ja Sosiaali- ja terveysministeriön Ikäihmisten palvelujen laatusuositus 2008:3 tarkastelevat väestön ikärakenteen muuttumisen myötä yhteiskunnan velvoitteita järjestää kuntalaisille heidän tarvitsemiaan palveluja. Suomen väestörakenteessa tapahtuu muutoksia seuraavan kolmen vuosikymmenen aikana niin voimakkaasti, että ikääntymistä sekä ikääntyneiden tarpeita ja palvelujen järjestämistä joudutaan tarkastelemaan uudella tavalla. Ikääntyneiden hyvinvoinnin ja palvelujen turvaaminen edellyttää kunnissa tietoista vanhuspolitiikkaa. (Wiirilinna, Leino, Pekola 2004,16.)

Vanhuus on elämänvaihe, jossa ikääntyminen on yksilöllistä. Se saa ihmisissä väistämättä aikaan pysyviä fysiologisia muutoksia. Iän myötä elintoiminnoissa tapahtuu muutoksia ja pitkäaikaiset sairaudet lisääntyvät. Ikääntymisen vaikutus fyysiseen ja henkiseen toimintakykyyn vaihtelee samoin kokemus sairauksista ja sairastamisesta sekä kyvystä selvitä arjen toiminnoista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008,6.)

Ikäihmisten erilaiset elämäntilanteet edellyttävät yksilöllisiä vaihtoehtoja asumisessa ja palveluissa. Asiakaslähtöisyys tukee ja ylläpitää ikääntyvän identiteettiä, tietoisuutta itsestään ja liittymistä yhteisöön. Ikääntynyt nähdään aktiivisena ja toimivana yksilönä, jonka arvokkuutta ja itsemääräämisoikeutta tuetaan voimavaroista lähtevällä työotteella. Ikääntyneiden asuinympäristöjen ja asuinolojen tulee tukea nykyistä paremmin ikääntyneen itsenäistä selviytymistä. (Ympäristöministeriö 2003, 7.)

Keskeistä ikääntyneiden terveyden edistämisen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa on se, että terveys ja toimintakyky nähdään laajasti, ikäihmisen fyysisen, kognitiivisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn tasapainoisena tarkasteluna. Ikääntyneiden näkökulmasta toimintakyvyn tukeminen on keskeinen kotona asumista mahdollistava tekijä. (Terveyden edistämisen laatusuositus 2006, 69.) Jokaiselle meistä on kaikissa elämänvaiheissa oma koti tärkeä, turvallinen, yksityisyyden paikka. Ikääntyvän ihmisen päätöstä asua omassa kodissaan mahdollisimman kauan tulee kunnioittaa ja järjestää hänelle tarvittavat tukipalvelut kotiin.

Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalvelut on linjannut toimintasuunnitelmaansa päätavoitteekseen kotona asumisen tukemisen. Tavoitteena on, että yli 90 % kainuulaisista yli 75- vuotiaista asuu kotona. Ikäihmisten kotona asumista tuetaan heidän tarpeistaan lähtien erilaisin tukipalveluin. Vanhuspalvelujen kaikilla osa-alueilla käytetään hoitotyössä kuntouttavaa työtettä ja pyritään ennaltaehkäisevän toiminnan panostamiseen, jotta ikäihmiset säilyttävät hyvän toimintakyvyn ja oman elämän hallinnan mahdollisimman pitkään. (Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalvelujen toimintasuunnitelma vuosille 2007–2012.)

Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalvelujen painopistealueisiin vuosille 2009–2012 on kirjattu päiväkeskustoimintojen/seniorineuvoloiden (sisältäen muistikuntoutuksen) käynnistämisen olemassa olevien toimipisteiden yhteyteen. Kajaanissa on Tullikallionkadulla jo Hoitokoti Kallion ja lyhytaikaisyksikkö Tervakartanon yhteydessä toimivat SAS-ohjaajan (selvitä, arvioi, sijoita) ja sosiaalihoitajan palvelut sekä muistineuvolan vastaanottotoiminta. Näihin Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalvelujen Kajaanin kaupungilta vuokraamiin tiloihin suunnitellaan tilaratkaisujen avulla iäkkäiden kuntalaisten asiakaslähtöisten palvelujen mukaista toimintaa.

Iäkkäiden kuntalaisten asiakaslähtöisen ja joustavan palvelun turvaamiseksi on aiheellista kehittää vanhuspalvelujen toimintaa niin, että kuntalaiset saavat tarvitsemiaan palveluja yhdestä paikasta oikea-aikaisesti Kajaanin ydinkeskustan alueella. Kehittämistyöni myötä tulee siis työyksikköömme muutoksia hoitotyöhön liittyvien palvelujen suhteen kuten asiakas-/asukaspaikkamäärät ja toiminnan sisällön kehittäminen lähinnä koskien lyhytaikaishoitoa ja päiväkerhotoimintaa. Toimintaympäristön fyysisten tilojen käyttöä suunnitellaan yhteistyössä henkilöstön kanssa vastaamaan tulevaisuuden tarvetta, jotta saamme asianmukaiset toimitilat kaikille ryhmille ja toimijoille palvelukeskuksessa.

Talouteen liittyvät tekijät ovat yksi merkittävä asia kehittämisessä. Organisaation taloudellisilla ja henkilöstöresursseilla on varsin ymmärrettävästi suora yhteys uudistusaloitteen onnistumiseen. Jos ilmapiiri on avoimen innostunut ja kokeiluhaluinen, voidaan niukoinakin eväin saada aikaan tuloksia (Mattila, 2007, 109). Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalvelujen Kajaanin seudun vuoden 2010 talousarvioon on esitetty kehittämistyöhön liittyvien kustannusten huomioimista.

Palvelukeskuksen toiminnan kehittämisen tarkoituksena on selvittää ikääntyvien kuntalaisten asiakaslähtöisten palvelujen tarvetta. Kehittämisen tavoitteena on aloittaa Kajaanin ydinkes-

kustassa vuoden 2010 alusta toimiva vanhusten palvelukeskus, jonka palvelujen avulla tuetaan ikääntyvien ihmisten kotona asumista. Palvelukeskukseen kuuluvat muistineuvolavastaanotto ja palveluohjaus, sosiaalihoitajan palvelut, SAS-ohjaajan palvelut, vanhuspalvelujen Kajaanin seudun päälliköiden toimistot, Hoitokoti Kallion palvelut 36 tehostetun palveluasumisen asukaspaikkaa, lyhytaikaishoito Tervakartanon palvelut 16 asiakaspaikkaa ja kuntouttava/virikkeellinen päiväkerhotoiminta.

Toteutan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opiskeluuni liittyvän työyksikön kehittämistyöni, palvelukeskuksen suunnittelu ja toiminnan kehittäminen, toimintatutkimuksena. Aineiston kerään narratiivisuudelle tyypillisellä tavalla esseiden avulla vanhusneuvoston jäseniltä ja omaishoitajilta. Lisäksi haastattelen vanhuspalvelujen työntekijöitä saadakseni myös heidän äänensä kuuluville palvelukeskuksen kehittämisessä. Opinnäytetyöni raportoin toiminnallisen opinnäytetyön tavalla sen etenemisen myötä. Kehittämishankkeeseen kuuluvat ohjausryhmä ja työyksiköstä valittu suunnittelu-(projekti)ryhmä, joiden kokouksista tehdään muistiot liitteeksi opinnäytetyöhön.

Muutostilanteet aiheuttavat yleensä henkilöstössä vastarintaa ja pelkoa, mitä muutoksesta tulee seuraamaan? Mattilan (2007, 110) mukaan, mitä keskitetymin ja nopeammin organisaatiossa kyetään tekemään päätöksiä, sitä helpompaa on suurtenkin muutosten toteuttaminen. Kehittämistyön päävastuun olen ottanut opiskeluuni liittyen ja toisaalta yksikön lähiesimiehenä toimiminen on myös näyttänyt sen, että muutokseen on tarvetta. Asumispalveluiden toimintasuunnitelman mukainen lyhytaikaishoito ei ole vastannut asiakkaiden tarpeisiin heidän toivomallaan tavalla, joten lyhytaikaispalvelujen toimintaa kehitetään palvelukeskuksen sisällä tehtävillä tila- ja asiakaspaikkamäärä uudistuksilla.

Muutosjohtamisen keskeisenä uutena työskentelytapana on osallistava johtamisosaaminen. Muutosprosessit, joissa henkilöstöllä on mahdollisuus vaikuttaa ja he kokevat vaikuttavansa onnistuvat parhaiten. Työntekijöiden työtyytyväisyys lisääntyy ja työteho ja työmotivaatio paranevat ja epävarmuus muutoksessa vähenee. Muutosjohtamisessa tämä tarkoittaa sitä, että johtamisessa tulee hyödyntää henkilöstöä koko muutosprosessissa ja samalla hyödyntää alhaalta ylöspäin tulevaa informaatiota ja ideoita. (Väyrynen 2008, 44.)

Muutoksessa on olennaista asioiden toisto. Asiat on avattava moneen kertaan ja kerrattava niitä yhä uudestaan. Niistä on myös keskusteltava, ja on kuunneltava toisten näkemyksiä, järjestellä ja sydämellä eläytyen. Asiat eivät jää mieleen yleensä kerran puhumalla eivätkä usein ker-

ta sopimallakaan, varsinkin jos muutos on suuri. Siksi aikuisessa yrityskulttuurissa kiinnitetään erityistä huomiota kommunikaatioon ja sen jatkuvaan kehittämiseen. (Erämetsä 2003, 246–247.)

Oppimisprosessiini kehittämishankkeessa sisältyy tutkimusosaaminen, projektiosaaminen, kehittämistyö, muutosjohtaminen ja osallistavan osaamisen johtamisen kehittäminen. Uudistaminen tulee nähdä mahdollisuutena, sillä elämä on muutosta, mikään ei pysy samanlaisena. Uudistaminen ja muutos ovat myös yksilön ainoa mahdollisuus elää tasapainossa ympäristönsä kanssa. Uudistuminen on oppimista ja oppiminen esteiden poistamista. (Sydänmaalakka 2006, 93).

2 KEHITTÄMISHANKKEEN TEOREETTINEN TAUSTA

2.1 Kehittämishankkeen tutkimuksellinen metodologia

Tutkimuksella tavoitellaan tietoa. Kehittämisen tavoitteena on saada aikaan parannettuja tuloksia. Tutkimus ja kehittämistoiminta yhdistävät nämä molemmat tehtävät. On kuitenkin erilaisia tietokäsityksiä, jotka ovat aiheuttaneet paljon pohdintaa siitä, millainen tieto parhaiten auttaa kehittämishanketta eteenpäin. (Anttila 2007, 9).

Tieteelliselle ajattelulle on tyypillinen kriittisyys. Tieteellisen tiedon tulee olla myös perusteltua. Tieteen yleinen päämäärä on todellisuutta koskevan tiedon kartuttaminen. Yksi tieteen tehtävistä on paljastaa kohdeilmiöitä koskevia tosiasioita eli kuvata niitä. Kuvaus pyrkii vastaamaan kysymykseen miten, mitä. Toinen kuvaustehtävä on riippuvuuksien kuvaaminen. Tiede pyrkii myös selittämään ja ymmärtämään kuvaamiaan ilmiöitä eli vastaamaan kysymykseen miksi. Selittämisen kohteena voi olla joku tietty tapahtuma tai havaittu säännönmukaisuus. Kolmas tieteen tavoite on ennustaminen. Neljänneksi tutkimus pyrkii rakentamaan kohdetta kuvaavia käsitteitä ja teorioita. Tutkimus tähtää sovellutuksiin ja toimenpidesuostuksiin. (Uusitalo 1991, 17–35).

Kriittinen ajattelu koostuu taidoista, joista tärkeimmät ovat tarkoituksenmukainen itsenäinen ongelmanratkaisutaito ja vuorovaikutteinen reflektiivinen asioiden tarkastelutaito, jotka molemmat johtavat mielekkäisiin päätöksiin (Miettinen, Miettinen, Nousiainen & Kuokkanen 2000, 30). Opinnäytetyöni tutkimusaineiston keräämisessä, käsittelyssä, analysoinnissa, tulokinnassa ja johtopäätöksissä ajattelen kriittisesti, mikä merkitys on saamillani tuloksilla ja kuinka ne siirretään käytännön arkeen siis työprosessiin.

Paradigmalla tarkoitetaan sitä perusoletusten joukkoa, joka on tunnusomainen jollekin tieteenalueelle ja jonka oletetaan vaikuttavan ohjaavasti esimerkiksi käsitteisiin, menetelmiin ja kysymysten asetteluun (Anttila 2000, 42). Taulukossa 1 esitetään erilaisten toimintatutkimusparadigmojen vertailua. Tutkijan tulee ratkaista oma suhteensa tutkittavaan ilmiöön ennen varsinaisen tutkimuksen aloittamista käytännössä. Prosessissa on tutkijan mietittävä haluaako hän kehittää teoriaa vai tähtääkö hän käytännön toiminnan tulosten saavuttamiseen. (Anttila 2007, 22–23.) Opinnäytetyöni on työyhteisön hoidollisten ja rakenteellisten toimintojen suunnittelua sekä kehittämistä yhteistyössä koko henkilöstön kanssa.

Taulukko 1. Tutkimusparadigmojen vertailua (Suojanen 1999).

Paradigma	Positivistinen, empiirisanalyttinen, kvantitatiivinen	Tulkinnallinen, hermeneuttinen, kvalitatiivinen	Kriittinen, emansipatorinen
Tiedon intressi	Tekninen	Praktinen, tulkinnallinen	Kriittinen, emansipatorinen
Vaikutuskeino yhteiskunnassa	Työ	Kieli	Valta
Tutkimuksen tarkoitus	Syy – seuraus -suhteet, ennustaminen	Ymmärtäminen, tulkinta	Toiminnan kehittäminen, muutos
Teorian ja käytännön suhde	Teoriasta käytäntöön, deduktiivinen	Käytännöstä teoriaan, induktiivinen	Teorian ja käytännön vuorovaikutus
Ihmiskäsitys	Atomistinen, ulkoa ohjattu	Holistinen, humanistinen	Holistinen, itseohjautuva
Tutkijan rooli	Ulkopuolinen asiantuntija, tarkkailija	Ulkopuolinen tai osallistuja, ei pyri vaikuttamaan	Aktiivinen osallistuja, vastuun jakaja muutosagentti
Tutkijan ja osallistujan suhde	Riippumattomuus, kohde objektina	Yhteistyö, kohde objektina	Yhteisvastuullisuus, osallistujat subjekteina

Mielestäni työyhteisömme kehittämistyö on kriittis-emansipatorista, koska siinä haetaan keinoja toteuttaa hoitotyötä aiempaa asiakaslähtöisemmin ja käyttämään fyysisiä toimitiloja entistä tehokkaammin hyväksi eli nykyisiä toimintoja muuttamalla tuottamaan laadukkaampia palveluja ikäihmisille. Emansipatorinen ajattelu tulee usein mukaan luonnostaan, kun uuden tulkinnan myötä havaitaan, että toiminnan kehittäminen edellyttää asioihin vaikuttamista (Heikkinen, Rovio & Syrjälä 2008, 46). Tutkijana ja vastuuhenkilönä vastaan prosessin läpiviemisestä tietyn suunnitellun aikataulun mukaisesti. Toimijoina on yhteisvastuullisesti ohjausryhmä ja työyhteisön suunnitteluryhmä sekä koko työyhteisön henkilöstö

Työyhteisö on ihmisryhmä, joka pyrkii järjestelmällisesti tiettyihin tavoitteisiin käytössään olevia voimavaroja säätelemällä. Tämä toteutuu työn ja vallan jakamisen sekä viestinnän rakenteistamisen kautta. Työyhteisön toimintaan vaikuttaa se kulttuurinen perimä, joka muo-

toutuu jäsenten vuorovaikutuksen kautta ja jonka perustana siten ovat yhteiset käsitykset asiain tilasta. (Åberg 2002, 56.)

Anttilan (2007, 11–12) mukaan, jos halutaan ilmaista aktiivista osallistumista kehittämiseen, on tällöin kyseessä kehittämistyö ja sen erilaiset kehittämishankkeet. Jonkin asian kehittäminen on dynaaminen, erityisiä toimenpiteitä edellyttävä, usein interaktiivinen prosessi. Siinä korostuu toimijoiden oma aktiivinen osallistuminen hankkeen suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä tulosten hyödyntämiseen jatkuvassa parannus- ja kehittämistyössä. Kyseessä on räätälöity kehittämis- ja arviointiotte. Kysymys on myös siitä kontekstista, mihin kehittämis-toiminta kussakin tapauksessa liittyy ja mihin se kohdistuu.

Ontologia on oppi olevasta eli olemassaolon oppi. Ontologiset perusteet tarkoittavat sitä todellisuutta, jossa tutkittavien ilmiöiden ymmärretään sijaitsevan ja sitä, millä tavalla ne siinä todellisuudessa sijaitsevat. Ontologian käsitteellä on selvä yhteys tiedon olemuksen käsitykseen. Ontologia on käsitys siitä, millainen tutkittava todellisuus on eli mitä on olemassa. Ilmiön ontologia määräytyy paljolti sen mukaan, millaiseen maailmankäsitykseen se nojaa eli mihin ismeihin se sijoittuu, miten siinä ymmärretään ihmisen mielen ja häntä ympäröivän todellisuuden välinen suhde. (Anttila, 2006, 41–42.) Ontologisesti ymmärrän työyhteisöemme jäsenet yksilöinä, jotka toimivat työyhteisön arvojen ja sääntöjen mukaisesti työyhteisön parhaaksi. Työyhteisöemme hoitajat ovat sitoutuneita työhönsä ja motivoituneita itsensä ja työyhteisön kehittämiseen. Kaikille työntekijöille on tarjottu mahdollisuus olla mukana vanhusten palvelukeskuksen ideoinnissa ja suunnittelussa kaikissa sen kehittämisen vaiheissa. Työyhteisön ja itsensä osaamisen kehittäminen on otettu Kainuun maakunta -kuntayhtymässä yhdeksi tavoitealueeksi työyhteisöjen osaamisen varmistamisessa.

Epistemologia tarkoittaa sitä, millä perusteilla asioista jotakin yleensä tiedetään (Anttila 2006, 58). Tässä opinnäytetyössä ajattelen epistemologian tarkoittavan, että työyhteisöemme tiedostaa nykyisen toiminnan kehittämisen tarpeen ja meillä on yhteinen käsitys sekä tieto tavoiteltavasta ongelmanratkaisusta työyhteisön yhteisen arvopäämäärän mukaisesti. Ulkopuolisella tiedonhankinnalla opinnäytetyössäni pyrin saamaan tietoa ikääntyvien kuntalaisten palvelujen kehittämisen tarpeesta mahdollisimman asiakaslähtöiseltä pohjalta koskien lähinnä vanhusten palvelukeskuksen hoidollisten palvelujen tarvetta. Sisäinen tiedonhankinta tutkimuksessa kohdistuu vanhuspalvelujen Kajaanin seudun toimijoihin. Haastattelen heistä kolmea henki-

löö saadakseni myös heidän äänensä kuuluville opinnäytetyöhöni kuuluvassa kehittämissankkeessa. Työyhteisön yhteiset palaverit ovat myös osaltaan arvokas tiedonlähde tutkijalle.

Kriittiseen tutkimusparadigmaan luettavassa toimintatutkimuksessa on kriittisellä reflektiivisyydellä keskeinen merkitys. Tutkija ja mahdollisesti asiakkaat ja muutkin kehittämishankkeessa mukana olijat tarkastelevat kriittisesti tekemisiään. He täsmentävät kysymyksiään, pohtivat käytettyjä menetelmiä ja hankkeen toimintasuunnitelman pätevyyttä. Reflektio -sana viittaa tavallisessa kielenkäytössä peilistä heijastuvaan kuvaan. Syvällisemmässä tarkoituksessa siitä heijastuu ihmisen ajattelu itseksien, jossa asioita peilataan aikaisempaan kokemusmaailmaan. Sillä ymmärretään yleensä aktiivista tutkiskelu- ja paljastusprosessia, jonka lopputulos voi olla yllättävä. (Anttila 2006, 441.) Reflektiiviseen ajatteluun liittyy vielä lisäksi epäilevä, hämmästelevä ja päätöksentekoa pitkittävä asenne sekä uusia näkökulmia metsästävä ja tutkiva mieli (Suojanen 1992, 26).

Laadullinen tutkimus perustuu tutkijan ymmärrykseen ja vähittäin kehittyvään tulkintaan. Sanotaan, että tutkijan tärkein tutkimusväline on hän itse. Siksi hänen on tärkeää reflektoida omaa rooliaan tutkimuksessa ja oman identiteetin rakentumisen prosessia tutkimuksen rinnalla. Näin reflektiivinen tutkija pyrkii tiedostamaan oman tietämisensä mahdollisuuksia, ehtoja ja rajoituksia. Tutkija pohtii todellisuutta koskevia esioletuksiaan, toisin sanoen tarkastelee tutkimuksen ontologisia oletuksia. Samalla hän joutuu, pohtimaan myös epistemologisia oletuksia. Koska laadullisessa tutkimuksessa tutkija tulkitsee sosiaalista todellisuutta, hänen on tarpeellista tarkastella oman suhteensa rakentumista tutkimuskohteeseensa. Tutkijan kykyä ymmärtää tutkimuskohdetta aikaisemman elämänkokemuksensa avulla voidaan kutsua tutkijan subjektiiviseksi adekvaattisuudeksi. (Heikkinen & Syrjäla 2008, 152–153.) Tässä opinnäytetyössä on tutkijalla pitkä työhistoria tutkimuskohteessa ja kokemuksia erilaisista organisaatio ja työyksikkö tasolla tapahtuneista muutoksista vuosikymmenten aikana.

2.2 Toimintatutkimuksen määrittelyä

Toimintatutkimuksen tehtävänä on muuttaa todellisuutta sitä tutkimalla ja tutkia todellisuutta sitä muuttamalla. Siinä tuotetaan tietoa käytäntöjen kehittämiseksi. Toimintatutkimuksen eri suuntauksissa painotetaan eri tavalla tutkimuksen tavoitteita ja osallistavuutta. Toimintatutkimus pohjautuu sosiaalipsykologi Kurt Lewinin käsityksiin sosiaalisen toiminnan rakentumisesta. (Heikkinen 2008, 15.)

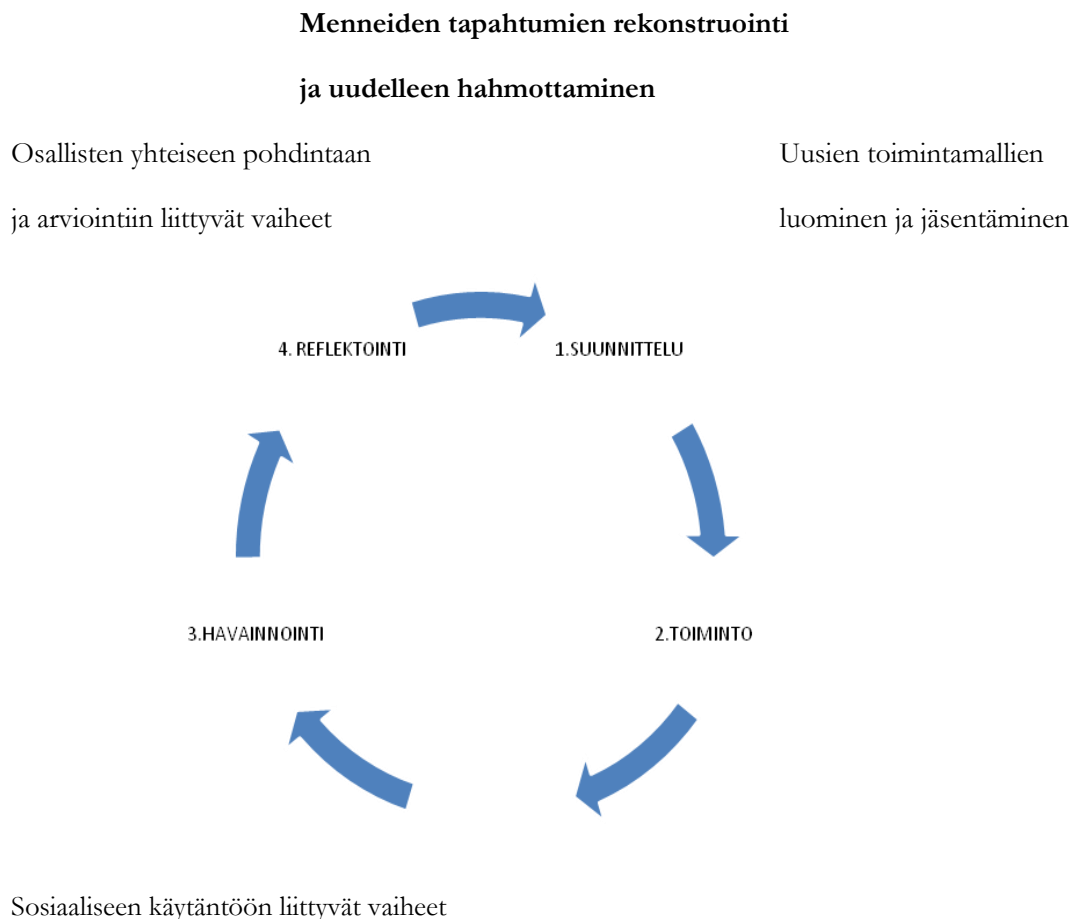
Toimintatutkimus on ymmärrettävä – ei varsinaisena menetelmänä – vaan tutkimuksellisenä lähestymistapana, tutkimusorientaationa tai – strategiana, jossa hyödynnetään erilaisia kvalitatiivisen tai kvantitatiivisen tutkimuksen menetelmiä. Toimintatutkimuksessa toteutetaan samanaikaisesti sekä tutkimus että käytännön tilanteen tai tutkittavan ilmiön muutos. Tietoa hankitaan samalla, kun ohjataan käytäntöä muuttamalla jotakin tiettyä, tutkimusprosessin osana olevaa todellisuutta. (Anttila 2006, 443–444.)

Anttilan (2006, 440) mukaan toimintatutkimuksen tarkoituksena on kehittää uusia taitoja tai uutta lähestymistapaa johonkin tiettyyn asiaan sekä ratkaista ongelmia, joilla on suora yhteys johonkin käytännön toimintaan. Toimintatutkimuksen tarkoituksena on siis toteuttaa sekä toiminta että tutkimus samanaikaisesti. Se sopii hyvin tilanteisiin, missä toiminnan avulla pyritään muuttamaan jotakin sekä samanaikaisesti lisäämään ymmärrystä ja tietoa muutosta kohtaan. Toimintatutkimus etenee syklisesti. Uusien kierrosten aikana pyritään paraneviin tuloksiin. Työyhteisömme muutoksen tarpeen havainnointi ja suunnittelu sekä kehittäminen etenevät juuri edellä kuvatun toiminnan tavoin. Ensimmäinen sykli alkaa toimeksiannon kirjoittamisesta ja päättyy kerätyn aineiston tulkinnasta tehtyihin johtopäätöksiin. Toinen sykli alkaa johtopäätöksistä ja tuloksista tehdyn arvioinnin myötä toteutettavaan toiminnallisten ja rakenteellisten muutostöiden toteuttamiseen käytännössä. Tutkijana olen työyhteisössä kehittämishankkeen päätoimija, jonka vastuulla on koko prosessin eteenpäin vieminen aikataulun mukaisesti.

Toimintatutkimuksen tavoitteena on kehittää yhteisön toimintaa, joten tutkijalta edellytetään kiinnostusta havainnoida, analysoida ja ymmärtää muutoksia. Hänen on oltava valmis vauhdittamaan kehitystä omalla työpanoksellaan yhdessä tutkittavan yhteisön kanssa. Omaa työtään kehittävää tutkijaa voidaan kutsua toimija- tutkijaksi, jolloin hänellä on käytännön kokemusta tutkimuskohteestaan. Tutkimus käynnistyy tutkijan halusta kehittää omaa työtään tai työyhteisöään. Hän haluaa selvittää voisiko asioita tehdä toisin tai entistä paremmin. (Huovinen & Rovio 2008, 94.)

Tutkimuskohteen tarkasteleminen sisältä päin vaikuttaa tutkijan suhtautumiseen aineistoonsa ja sen analysointiin. Kun tutkija perinteisesti hankkii ensin aineiston ulkopuolisesta näkökulmasta, analysoi sen ja tekee päätelmänsä sen pohjalta, toimintatutkijalle myös oma välitön kokemus on osa aineistoa. Hän käyttää omia havaintojaan tutkimusmateriaalina muun tutkimusaineiston sijaan tai sen lisäksi, jolloin tutkijan ymmärrys kehkeytyy hiljalleen. (Heikkinen 2008, 20.)

Toimintatutkimuksessa pyritään muuttamaan tutkittavaa todellisuutta, sosiaalisia käytäntöjä, ottamalla tutkittavat eli käytännössä toimijat ihmiset aktiivisiksi osallisiksi tutkimuksessa (Kuula 1999, 9). Toimintatutkimus määritellään yhteisölliseksi ja itsereflektiiviseksi tutkimustavaksi, jonka avulla sosiaalisen yhteisön jäsenet pyrkivät kehittämään yhteisönsä käytäntöjä aiempaa järkiperäisemmiksi ja oikeudenmukaisemmaksi samalla pyrkien ymmärtämään entistä paremmin näitä toimintatapoja sekä niitä tilanteista, joissa toimitaan. (Kemmis & McTaggart 1988, 5.) Toimintatutkimuksessa korostetaan kehittävän toiminnan etenemistä suunnittelun, toiminnan, havainnoinnin ja reflektoinnin spiraalisena kehänä (Carr & Kemmis 1986). Kuvio 1.

Kuvio 1. Toimintatutkimuksen vaiheet (Carr & Kemmis 1986)

Kiviniemen (1999, 67) mukaan toimintatutkimuksen työkäytäntöjen uudistamiselle on ominaista niiden jatkuvuus. Ensimmäisen toteutusvaiheen tulisi olla lähinnä alkua jatkuvalle kehittämistyölle ja sen ideoinnille, miten toimintakäytäntöjä tulisi muuttaa.

Stringerin (1996, 15) mukaan toimintatutkimus on lähestymistapa, joka perustuu ihmisten yhteistoimintaan ongelmien ratkaisemisessa. Se tarjoaa mukana olijoille välineitä ratkaista toiminnassa ilmeneviä ongelmia systemaattisesti. Se suosii osallistavia menettelytapoja, jotka antavat osallistujille mahdollisuuden tutkia järjestelmällisesti ongelmia ja tutkimusaiheita, jotka ovat osallistujien itsensä kannalta merkittäviä. Kyseessä on väljä tutkimusstrateginen lähestymistapa, joka saa sisältönsä pitkälti kulloiseltakin kohdealueeltaan (Heikkinen & Jyrkämä 1999, 35).

Toimintatutkimus on luonteeltaan keskeisesti yhteisöllinen prosessi. Toimintatutkimuksessa tutkija osallistuu tutkittavan yhteisön toimintaan ja pyrkii ratkaisemaan tietyn ongelman yhdessä yhteisön jäsenten kanssa. Lähestymistapa edellyttää yhteisöltä valmiutta muutoksiin ja itsensä kehittämiseen. (Kiviniemi 1999, 64–65.) Kehittämistyömme antaa mahdollisuuden työyhteisölle suunnitella ja pohtia vaihtoehtoja sekä ratkaisumalleja mahdollisimman laadukkaana ja toimivan palvelukeskuksen aikaansaamiseksi vanhuksille.

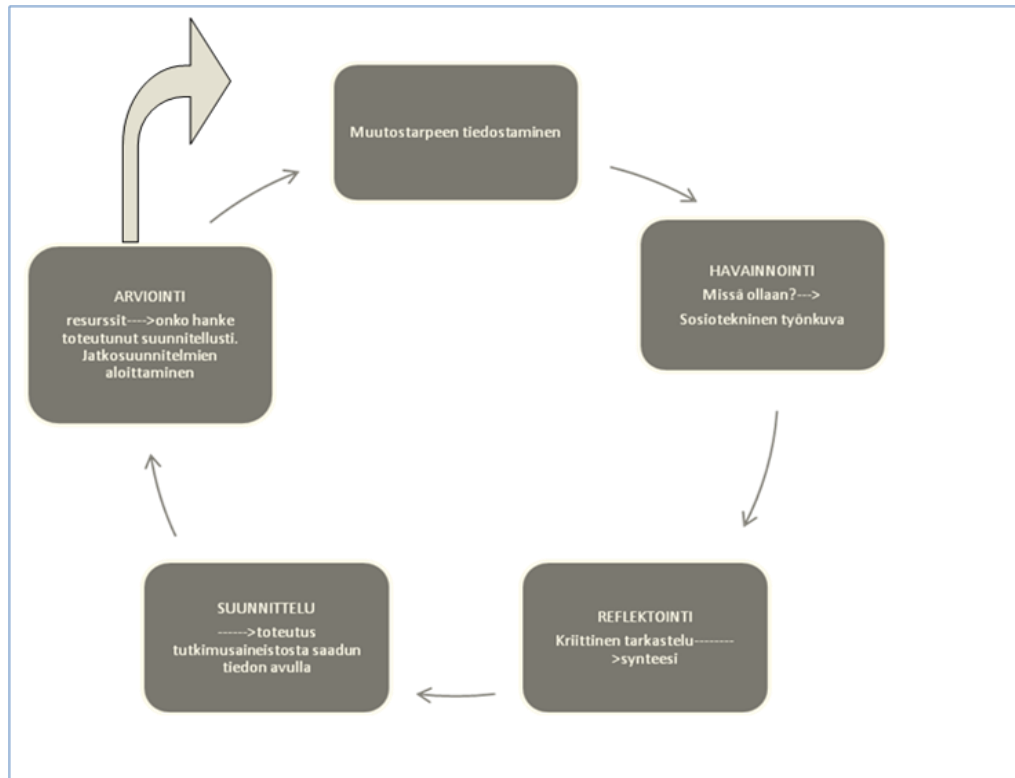
Kvalitatiivista tutkimusprosessia voi luonnehtia eräänlaiseksi tutkijan oppimisprosessiksi, jossa koko tutkimuksen ajan pyritään kasvattamaan tutkijan tietoisuutta tarkasteltavasta ilmiöstä ja sitä ohjailevista tekijöistä. Tutkija on se pääasiallinen tutkimusväline, jonka välityksellä kertyy tietoa tutkimuskohteesta. Tästä näkökulmasta laadullisessa tutkimuksessa on kyse tutkijan konstruktivistisesta oppimisprosessista, jota voi luonnehtia myös jatkuvasti kehittyväksi tutkijan ymmärryksen spiraaliksi. (Kiviniemi 1999, 74–77.)

Anttilan (2006, 444) mukaan keskeinen menetelmä toimintatutkimuksessa on yhteisesti hyväksyttyihin näkemyksiin etsiytyvä **diskurssi**. Jatkuvassa diskurssissa tuodaan erilaiset väitteiden ja tietojen perustelut ryhmän kriittisen tarkastelun kohteeksi. Tutkija ”syöttää” diskurssia dokumentoimalla keskustelua, siinä asetettuja tavoitteita ja esitettyjä näkemyksiä ja toimintaa. Tätä vaihetta kutsutaan reflektoinniksi. Reflektoinnilla tarkoitetaan sitä, että osanottajat ottavat kantaa, keskustelevat, pohtivat ja tutkivat käytännössä erilaisten vaiheiden onnistumista ja tavoitteiden toteutumista. Reflektointiin liittyy erilaisten mielipiteiden ja väitteiden sekä tietojen esittäminen ryhmän kriittisen tarkastelun kohteeksi. Reflektoinnin tehtävänä on palauttaa toiminnan kulku osallistujien mieliin, mutta se toimii samalla aktiivisena osana tutkimusta. Se on myös arviointiprosessi, jossa pohditaan toiminnan merkitystä ja arvioidaan tuloksia. Arviointivaihe ohjaa samalla seuraavan askeleen suunnittelun pohjaa.

Tutkijan rooliin kuuluu myös tiedon välittäminen saaduista tuloksista muille projektin jäsenille ja uusien ajatusten ja ongelmaratkaisumallien esilletuominen. Näin vältetään toimimasta pelkän arkitiedon varassa. Tutkijan roolia voi verrata konsultin rooliin: hän auttaa toimijoita tiedostamaan kehittämisen kohteen ongelmia ja selviytymään ratkaisemattomien ongelmien parissa. Tutkijan rooli on siis kaksinainen. Yhtäältä hän tutkii, toisaalta käyttää saamiaan tietoja hankkeen hyväksi. Jokainen toimintavaihe muodostaa siis kierroksen, johon kuuluu sekä suunnittelu, suoritusvaihe että uusien tosiasioiden havaitseminen, samoin kuin havaintojen teko toiminnan tuloksista ja niiden pohjalta suoritettu reflektointi. (Anttila 2006, 444.)

Toimintaympäristön voimakas muuttuminen odottamattomalla tavalla on työelämän arkipäivää. Vain harvat organisaatiot voivat yleillä kyvyillään ennakoida ja vaikuttaa tulevaisuuteensa. Useimmiten muuttuneisiin olosuhteisiin on vain pakko sopeutua. Muutoksen ennakoinnin ja hallinnan strategiseen näkemykseen sisältyy useita käytännöllisiä näkökulmia. Muutos lähtee usein liikkeelle siitä, että tuote tai palvelu ei enää vastaa jostain syystä asiakkaiden tarpeita. Jokainen muutos ja kehittämishanke etenevät tiettyjen päävaiheiden mukaan kehämäisesti ja onnistuessaan spiraalimaisesti. Muutossyklin jokaisessa vaiheessa tarvitaan käytännön työvälineitä. Muutoksentehtävän on tunnettava kehittämisen kohde. Kehittäminen voi kohdistua esimerkiksi teknologiaan, työyhteisön vuorovaikutukseen, sosiotekniseen järjestelmään tai sen osaan. Kehittämisen kohde voidaan ymmärtää myös laajana ja ristiin kehitettävänä työjärjestelmänä. Työjärjestelmän kehitettävät kohteet voivat vaihdella kestoaltaan hyvinkin lyhytkestoisista jatkuihin kehittämisen kohteisiin. Osallistumisessa kehittämisen kehä edellyttää eri vaiheissaan henkilöstön eri ryhmien osallistumista itseään koskevien asioiden käsittelyyn, suunnitteluun, päätöksen tekemiseen ja niiden toteuttamiseen. Työn arviointi ja kehittäminen edellyttävät ihmisen toiminnan psykologisten perusteiden tuntemusta. Työjärjestelmän sosiaalinen osajärjestelmä on yksittäinen ihminen, ryhmä tai organisaatio. Hyvän työn malleja tarvitaan, kun pohditaan tavoitteita henkilöstön työn sisällölle. Hyvän työn malleja ovat esimerkiksi pyrkimys sopivaan psyykkiseen kuormittavuuteen sekä piirteiltään kokonaiseen työhön. (Vartiainen, 1994, 85–86.)

Vartiainen (1994, 89) mukaan olipa kysymyksessä pieni tai suuri muutos on hyödyllistä hahmottaa muutoksen läpivienti vaiheittain. Useimmiten muutoksen tarve tiedostetaan vain toimintaympäristön muuttuessa ja tilanteeseen joudutaan sopeutumaan reagoivasti. Valitettavaa on, että vain harvoin kyetään ennakoivaan strategiseen muuttumiseen. Kuviossa 2 on kuvattu muutossyklin vaiheet, jotka liittyvät työyhteisömme kehittämistyöhön toimintatutkimukselle tyypillisellä tavalla sykleittäin.

Kuvio 2. Muutosykli eli kehittämisen kehä, jossa kuvataan kehittämisen tärkeimmät vaiheet mukaillen (Vartiainen 1994, 89)

Työ tehdään toimintaympäristössä, joka muodostuu fyysisen ympäristön ja erilaisten työvälineiden lisäksi sosiaalisesta ympäristöstä eli muista ihmisistä. Sosiotekninen työympäristö on edelleen osa laajempaa ympäristöä, sivilisaatiota ja kulttuuria. Työympäristö asettaa työn tutkimiselle ja kehittämislle haasteita useilla eri tasoilla. (Vartiainen 1994, 90.)

Toimintatutkimus on muutospuhe, joka viime aikoina on omaksunut sosiaalisen konstruktivismiin perustakseen. Samalla toimintatutkimus on kiinnittynyt kieleen ja pyrkinyt avaamaan sekä ihmisten arjen käytänteitä että organisaatioiden kulttuurisia toimintatapoja reflektiivisten prosessien myötä. Toimintatutkimus jakautuu useisiin eri koulukuntiin, mutta niille yhteistä on kiinnittyminen toimintaan, sen **havainnointi ja reflektointi sekä muuttaminen**. Yhteistä eri koulukunnille on edelleenkin toimijoiden ja tutkijoiden yhteisosallistuminen koko tutkimusprosessiin. (Juuti 2001, 367).

Tutkimusaineiston keruumenetelmäksi valitsin narratiivisen aineiston keruumenetelmän. Kerrontaan perustuvaa narratiivista aineistoa ovat esimerkiksi haastattelut tai vapaat kirjalliset vastaukset, joissa tutkittaville annetaan mahdollisuus kertoa käsityksensä asioista omin sanoin (Heikkinen 2001, 121). Kertomusten tutkimuksessa huomio kohdistuu siihen, millä tavalla yksilöt antavat merkityksiä asioille tarinoidensa kautta (Aaltola 2001, 129). Narratiivisessa lähestymistavassa kokemuksen käsite on keskeinen. Kertomusten tutkiminen on sen ymmärtämistä, miten ihmiset kokevat maailman ympärillään. Kertomusten avulla voidaan siis saada ymmärrettäviksi yksilölliset kokemukset ja niiden seuraamukset. (Anttila 2006, 226.) Tutkimuksessani yritän selvittää, mitä kirjoittajat haluavat minulle kertoa omissa essee-vastauksissaan ja näin saada tietoa työyksikön kehittämiseen mahdollisimman asiakaslähtöiseltä pohjalta.

Haen vastauksia kehittämistehtävääni vanhusten asioita kehittäviltä ja päättäviltä tahoilta sekä iäkkäiltä kuntalaisilta itseltään. Aion osallistua eri järjestöjen kokouksiin, missä kerron kehittämistyöstäni ja pyydän vastaajia kirjoittamaan kertomuksen, miksi palvelukeskus pitää aloittaa ja mitä hyötyä siitä on iäkkäille kuntalaisille. Tutkimusaineisto voi olla kertomuksia. Kerronnallisuus voi näkyä kokonaisvaltaisena tutkimuksen metodologisena lähtökohtana ja toteutustapana. Kertomus on vuorovaikutuksen väline. Ihmisten identiteetit rakentuvat merkittävästi kertomuksina ja kertomukset suuntaavat toimijoita tulevaisuuteen. (Syrjälä 2003.)

Toimintatutkijan on osattava kysyä tutkimuskohteeltaan järkeviä kysymyksiä. Sen jälkeen hänen tulee miettiä, miten saada näihin vastauksia. Tutkija voi lukea tiedonhankintakeinoista tai kehittää niitä itse sitä mukaa kuin kiinnostavat kysymykset vievät toimintaa eteenpäin ja tutkija itse oppii uutta. Toimintatutkijan on hyvä luottaa siihen, että tutkimusmenetelmät löytyvät järkeä käyttämällä ja pitämällä silmät ja korvat auki. (Heikkinen & Huttunen 2008, 200–201.)

Toimintatutkimuksessa toimintaan pyritään vaikuttamaan tutkimuksen avulla: puhutaan interventioista eli muutokseen tähtäävästä väliintulosta. Interventiossa muutetaan siis jotain, tehdään jotain toisin kuin on ennen tehty ja katsotaan, mitä siitä seuraa. (Heikkinen & Jyrkämä, 1999, 44.) Toimintatutkimus on prosessi, joka tähtää asioiden muuttamiseen ja kehittämiseen entistä paremmiksi. Toiminnan kehittäminen ymmärretään tällöin jatkuvaksi prosessiksi, joka ei pääty esimerkiksi entistä parempaan toimintatapaan. Keskeistä on uudella tavalla ymmärretty prosessi. Toimintatutkimus piirtyy tällä tavoin ymmärrettynä lähestymistavaksi, joka ei ole kiinnostunut vain siitä, miten asiat ovat, vaan ennen kaikkea siitä, miten

niiden tulisi olla. (Aaltola & Syrjälä 1999, 21.) Tämän päivän alati muuttuvissa organisaatioissa mukaan lukien Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalvelut haetaan vaihtoehtoja tuottaa vanhuksille mahdollisimman laadukkaita ja asiakaslähtöisiä palveluja kunnioittaen heidän valintojaan ja tarpeitaan.

2.2 Tutkimuksen eettiset periaatteet

Tutkimuksessa etiikka merkitsee moraalisia valintoja ja päätöksiä kaikissa tutkimusprosessin vaiheissa. Tutkimusetiikkaan liittyy perustuslaissa turvattu tieteen vapaus ja jokaisen ihmisen yksityiselämän, kunnian ja kotirauhan turvaaminen. (Benoliel 1988, Suomen perustuslaki 11.6.1997/731). Työyksikkömme kehittämishankkeeseen liittyy tutkimuksellinen ulottuvuus, jolloin on otettava huomioon hyvät tieteelliset käytännöt. Tämä edellyttää rehellisyyttä ja tarkkuutta tutkimustyön kaikissa vaiheissa suunnittelusta raportointiin. Tutkijan valitsemien tutkimusmenetelmien tulee olla tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä ja toteuttaa tieteellisen tiedon luonteeseen kuuluvaa avoimuutta tutkimuksen tuloksissa. Myös muiden tutkijoiden saavutukset tulee ottaa huomioon ja kunnioittaa heidän tekemäänsä tutkimustyötä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2002, 2-3.)

Kehittämistehtäväni teen julkishallinnon toimeksiantona ja siitä tiedotetaan avoimesti sen eri vaiheissa kuntalaisille ja päättäjille. Opinnäytetöiden aiheet ovat nähtävillä Kajaanin ammattikorkeakoulun nettisivuilla (www.kajak.fi). Tutkimukseen liittyvät kuntalaisilta saadut esseevastaukset (tutkimusaineisto) on ainoastaan tutkijan käytössä ja kootusta aineistosta ei voi saada selville kenenkään vastaajan henkilöllisyyttä, kuten ei myöskään vanhuspalvelujen henkilöstölle tehdystä haastatteluaineiston vastauksista voi päätellä kenenkään vastaajan henkilöllisyyttä. Saatuaani tutkimusaineistosta (esseevastaukset ja haastattelut) kaiken tarvittavan tiedon tuhoan aineiston työyksikkömme paperisilppurilla, jotta aineiston tiedot pysyvät vain tutkijan tiedossa.

Valtakunnallisen terveydenhuollon eettisen neuvottelukunnan raportin mukaan (2008, 17) vanhusten hoidon eettisiin erityispiireisiin kuuluu, että jokaisella on ainutkertainen, loukkaamaton ihmisarvo. Ihmisarvon kunnioittaminen tarkoittaa, että vanhusta kohdellaan ainutkertaisena yksilönä ja hänen näkemyksensä otetaan huomioon. On tehtävä aktiivisesti työtä, jotta vanhus säilyttää ihmisarvonsa, itsemääräämisoikeutensa ja yksityisyytensä sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Asiakaskeskeisyys tarkoittaa asiakkaan ehdoilla toimimista, luottamuksellisuutta ja asiakkaan kunnioittamista sekä asiakkaan palvelusta antaman palautteen kuulemista. Palvelun saamiskohdat eivät näy asiakkaille. Lainsäädännössä ja politiikka-asiapapereissa korostetaan asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja vaikutusmahdollisuuksia. (Andersson, Haverinen & Malin 2004, 487.)

Vanhuksella on oikeus luottaa siihen, että hän saa kotiinsa asianmukaisen hoidon ja palvelut niitä tarvitessaan, mutta pääsee myös ympärivuorokautiseen hoidon piiriin, kun kotona selviäminen käy ylivoimaiseksi. Hyvä hoitopaikka pystyy tehostamaan palvelujaan, kun vanhuksen kunto huononee. Näin vältetään siirtelemästä vanhusta tarpeettomasti hoitopaikasta toiseen. (Etene 2008, 7.)

Ihminen on elämänkerrallinen olento. Hän ei ole pelkästään yhdenikäinen, vaan hänessä on elämänhistoriallisia kerroksia – vanha ihminen on samanaikaisesti myös keski-ikäinen ja nuori. Vanhan ihmisen rikkaus on siinä, että hänellä on kokemus kaikista elämänvaiheista. Yleensä kuitenkin tuijotetaan vain henkilön senhetkiseen ikään. Muille tekisi hyvää ymmärtää, ettei vanhus aina ole ollut sellainen kuin hän nyt sattuu olemaan. Vanhuutta ja vanhuksia ei pitäisi tyypitellä liian helposti, eikä heitä saisi pitää yhtenäisenä massana. Päinvastoin: vanhukset ovat hyvin yksilöllisiä elämäntarinansa ansioista. (Karisto 2009, 5.)

Kainuun maakunta -kuntayhtymässä toimii SAS-ohjaaja, jonka tehtäviin kuuluu kutsua koolle SAS-ryhmä noin kaksi kertaa kuukaudessa. Ryhmään kuuluvat Kajaanin seudulla geriatri, SAS-ohjaaja, vanhuspalvelujen sosiaalihoitaja, Kajaanin terveyskeskuksen osastojen sosiaalihoitaja, Hoitokoti Kallion ja Tervakartanon vastaava hoitaja ja kotihoidon edustaja. SAS-toiminnasta on kuntayhtymän sosiaali- ja terveyslautakunta tehnyt viimeksi päivitetyn version 9.4.2008 § 84. SAS tulee sanoista – selvitä, arvioi, sijoita.

Toiminnan tavoitteena on, että vanhuspalveluasiakas saa tarkoituksenmukaiset palvelut ja tukitoimet kotona asumisen tukemiseksi tai ohjautuu hänelle tarkoituksenmukaiseen sosiaalihoitoon lain 17 §:n mukaiseen tehostettuun asumispalveluun tai pitkäaikaiseen laitoshoidon. Asiakkaan kotona asumista tukevien palvelujen, asumispalvelun tai pitkäaikaishoitopaikan selvittely- ja suunnittelutyö tehdään yhdessä asiakkaan, asiakkaan edustajan, omaisen, edunvalvojan ja tarvittavien yhteistyötahojen kanssa. Yhteistyötahot tiedottavat ostopalvelujen koordinoijalle/ seudulliselle SAS-ohjaajalle vapaista ja vapautuvista asumispalvelun tai pitkä-

aikaisista hoitopaikoista. (Kainuun maakunta -kuntayhtymän sosiaali- ja terveyslautakunnan kokospöytäkirja 9.4.2008).

Näen SAS-ryhmän toiminnan yhtenä eettisenä tekijänä paikallisen tason vanhustenhoidossa. Ryhmä käy läpi listalla olevat vanhukset, heidän sairautensa ja kuntosensa sekä pohtii itse kunkin kohdalla kotona selviytymisen tai mahdollisen jatkohoitopaikan vaihtoehtoja. Ryhmä ei päättää kenenkään hoitopaikasta vaan tarjoaa arvioitua palvelua tai hoitomuotoa vanhukselle/hänen omaiselleen.

Jokaisella meillä on yksilölliset omat arvomme, mutta jotta toimisimme työyhteisönä, tarvitsemme myös yhteisöllisiä, jaettuja arvoja. On tärkeää, että työyhteisössä ovat sovitut arvot ja periaatteet, jotka voidaan jakaa työtovereiden kanssa, ja joiden perusteella arvioimme, kehitämme ja muutamme työtämme ja työtapojamme. Nämä arvot vaikuttavat toimintaamme. Kirjoitetun, puhutun ja käytännön välillä ei saa olla kuilua. Arvot vaikuttavat toimintamme taustalla, kun asetamme toiminnalle yhteisiä tavoitteita, arvioimme tuloksia ja ponnistelemme saavuttaaksemme yhdessä asetetut tavoitteet. (Kainuun maakunta -kuntayhtymän strateginen suunnitelma vuosille 2007–2015, 13.)

Työyhteisön arvojen näkyminen vanhusten hoitotyössä on mielestäni tärkeä eettinen lähtökohta, jota jokaisen työyhteisömme työntekijän tulee toteuttaa hoitaessaan vanhuksia. Jokainen vanhus on yksilö omalla persoonallisella tavallaan ja heitä tulee kunnioittaa sekä toteuttaa hoitotyö heidän tarpeistaan lähtien hoito-, palvelu-, ja liikuntasuunnitelman mukaisesti. Vanhuksilla on erilaisista sairauksista johtuvaa toimintakyvyn heikkenemistä ja henkilökunnan tehtävänä on tukea vanhuksien olemassa olevia voimavaroja kannustaen heitä omatoimisuuteen mahdollistaen vanhukselle onnistumisen ja oman elämän hallinnan tunteen.

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Tavoitteena Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalveluissa on että, ikääntyvä kainuulainen vanhus selviytyy itsenäisesti ja turvallisesti omassa kodissaan oikea-aikaisten palvelujen turvin. Tarvittaessa hänelle järjestetään hyvä ja turvallinen ympärivuorokautinen hoiva ja hoito vanhuksen omia valintoja kunnioittaen. Arvoina vanhuspalveluissa on voimavaralähtöisyys, turvallisuus, itsemääräämisoikeus, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus. (Kainuun maakunta -kuntayhtymä, vanhuspalvelut BSC 2009–2012).

Kainuun maakunta -kuntayhtymän Kajaanin seudun vanhuspalvelujen yksi toimipiste sijaitsee Kajaanin ydinkeskustassa osoitteessa Tullikallionkatu 3. Tähän toimipisteeseen on tarkoituksena suunnitella ja kehittää palvelukeskus, selvittämällä ikääntyvien kuntalaisten asiakaslähtöisiä palvelujen tarpeita. Kehittämisen tavoitteena on aloittaa vuoden 2010 alusta toimiva vanhusten palvelukeskus, jonka tuottamien palvelujen avulla tuetaan ikääntyvien ihmisten kotona asumista.

Kehittämistyöni tarkoitus on siis selvittää kuntalaisilta keskitetyn palvelukeskus toiminnan käyttäjien tarpeet ja mielipiteet. Ydinkeskustan alueella asuu paljon iäkkäitä ihmisiä, joille palvelujen saatavuus keskustan alueelta on olennaisen tärkeää. Olemassa olevia sosiaali- ja terveyspalvelujen toimipisteitä on miltei joka lähiöissä ja muistineuvolatoiminta on keskitetty Palvelukeskus Kallioon, mikä tukee tätä palvelukeskuksen toimintamallia. Kuitenkin näen, että Kajaanin kokoisessa kaupungissa voisi ajatella muistineuvolapalvelujen toimivan lisäksi myös jonkin toisen terveysaseman tiloissa.

Kehittämistyöni tavoitteena on tuottaa tietoa tarvittavista palveluista ja aloittaa palvelukeskuskeskustoiminta ydinkeskustan alueella, josta on mahdollista saada tarvittavia vanhuspalvelujen toimihenkilöiden palveluja yhdellä käynnillä. Päiväkerhon aloittamisen tavoitteena on tuottaa kohtuuhintaista kotona asumista tukevaa palvelua, jonka avulla tuetaan ikäihmisen toimintakykyä ja oman elämän hallintaa sekä omaishoitajien jaksamista. Päiväkerhosta ei tule entisen päivätoiminnan tapaista vaan tavoitteena on tuottaa kuntouttavaa, virikkeellistä toimintaa ikäihmisille.

Tutkimustehtävänä kehittämishankkeessa on suunnitella toimiva palvelukeskus iäkkäille kuntalaisille kehittämällä palvelukeskuksen sisällä tuotettavia hoidollisia palveluja ikääntyvien kuntalaisten asiakaslähtöisten tarpeiden mukaisesti.

Johtamisen tavoitteena on laadukkaiden palvelujen ja hoidon sekä hyvinvoinnin turvaaminen ikäihmisille. Poliittisen johdon vastuulla on asettaa toimintaa koskevat kokonaistavoitteet sekä luoda aineelliset ja muut edellytykset tavoitteiden saavuttamiselle. Ammatillisen johdon vastuulla on huolehtia eri yksiköissä siitä, että asetetut tavoitteet saavutetaan. Ammatillisen johtamisen tehtävänä on työn tarkoituksenmukainen organisointi, toiminnan tuloksellisuus, kehittämistyö, uudistaminen ja henkilöstön hyvinvoinnista huolehtiminen. Osallistava johtaminen mahdollistaa henkilöstölle edellytykset arvioida ja kehittää työtään ja työyhteisöään. Työyhteisön johtamisen laatu vaikuttaa siihen, miten voimavaroja käytetään. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2001, 19.)

4 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT, SUUNNITTELU JA TOTEUTUS

4.1 Havainnointi alkuvaiheessa

Lähtötilanne palvelujen kehittämistarpeelle juontaa Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalvelujen Kajaanin seudun tehostetun asumispalvelun BSC:n (Balanced Scorecard, tuloskortti), joka ei nykyisellään vastaa kaikin osin siihen määriteltyjä tavoitteita. Lyhytaikais-hoitopaikkojen tarvitsijoille ei ole voitu järjestää hoitojaksoja, koska niin sanottuja ”hoitopai-kan odottajia” on Tervakartanon 25 hoitopaikasta ollut pahimmillaan yli puolet. Omaishoita-jien lakisääteistä kolmen vapaapäivän mahdollisuutta kuukautta kohti ei kyetty aina toteutta-maan heidän tarpeestaan lähtien. Tähän epäkohtaan halusin korjausta lyhytaikaistoiminnan kehittämisellä tässä hankkeessa.

Muistineuvolan vastaanoton pitäminen on ollut hankalaa, koska vastaanottohuone on sijain-nut meluisan kulkureitin varrella, jossa Tervakartanon asiakkaat kulkevat edestakaisin aiheut-taen joskus pelottaviakin tilanteita muistineuvolaan menijöille ja heidän omaisilleen. Rauhal-linen uusi vastaanotto-tila on tarkoituksenmukaisempi toteuttaa muistineuvolatoimintaa asia-kaslähtöisemmin. Toinen muistineuvolan toimintaa hankaloittanut tekijä on ollut motivoitu-neiden kotihoidon työntekijöiden saaminen mukaan toimintaan.

Kajaanissa toimineen päivätoiminnan lopettaminen pari vuotta sitten on puhututtanut kunta-laisia ja toiveita korvaavan toiminnan aloittamiselle on esitetty iäkkäiden kuntalaisten ja omaishoitajien taholta useaan otteeseen. Päivätoiminta ei kuulu kunnan järjestämien lakisää-teisten palvelujen piiriin. Iäkkäät kuntalaiset ovat tuoneet esille myös toiveen saada palveluja yhdestä paikasta, ettei tarvitsisi kulkea ympäri kaupunkia asioita hoitamassa. Taulukko 2 ku-vaa kehittämishankkeen lähtötilannetta asumispalveluissa vuonna 2008. (Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalvelujen, asumispalvelujen Kajaanin seudun BCS -vuosille 2008–2010)

Taulukko 2. Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalvelujen asumispalvelun Kajaanin seudun BSC- vuodelle 2008

Kainuun maakunta -kuntayhtymä Vanhuspalvelut, asumispalvelut, seutu 1 Suunnitelma vuosille 2008–2010	
Perustehtävä	
Kainuun maakunta -kuntayhtymän asumispalvelut tarjoavat turvallisia asumispalveluja ympärivuorokautista hoivaa ja hoitoa tarvitseville vanhuksille maakunnan omissa ja yksityisissä hoito- ja palvelukodeissa. Lyhytaikaishoito tarjoaa ympärivuorokautista asiakkaan voimavaroja ja kotihoitoa tukevia palveluja tilapäisesti tai toistuvasti jaksoissa hoivaa tarvitseville vanhuksille	
Arvot	
Vanhusten asumispalveluissa tuetaan ikäihmisten hyvää elämänlaatua asukkaan omassa kodissa sekä lyhytaikaisessa hoidossa. Hoidon ja huolenpidon perustana ovat <u>itsemääräämisoikeus, turvallisuus, yksilöllisyys, voimavaralähtöisyys ja tasa-arvo.</u>	
Visio 2010	
Tehostetussa asumispalveluissa on erikoisosaamista sekä taitoa kohdata erilaissa elämäntilanteissa olevia vanhuksia monipuolisilla ja joustavilla toimintatavoilla. Vanhuksen omia valintoja kunnioitetaan järjestettäessä hänelle asumispalvelua.	

Hoitokodin toiminnan kehittämisen osalta on tullut asukkailta ja heidän omaisiltaan toiveita, että viriketoimintaa erilaisten tapahtumien ja ulkoilun merkeissä tulee kehittää. Toiveena on ollut istumajumppaa ja erilaisia pelejä sekä lukutuokioita ja muisteluryhmiä. Yhteistyön kehittämiseksi säännöllisiä omaisten keskusteluryhmiä kokeiltiin heidän toivomuksestaan ryhmittein, mutta niihin ei kuitenkaan tullut osallistujia kuin parilla ensimmäisellä kerralla kolme omaista.

4.2 Kehittämistyön viitekehys

Terveystieteen edistämisen laatusuosituksessa (2006, 68) viitataan, että kunnan toimintapolitiikassa painotetaan kotona asumisen mahdollistamista, avopalvelujen ensisijaisuutta sekä ennen kaikkea tasapainoista, palveluja tarvitsevien ikääntyneiden kuntalaisten tarpeita vastaavaa palvelurakennetta. Kunnassa laaditaan vanhuspoliittinen ohjelma, joka tarkastetaan ja päivitetään säännöllisin väliajoin.

Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalvelut tuottaa, järjestää ja koordinoi palveluohjauksen keinoin kainuulaisille vanhuksille ja heidän omaisilleen sosiaali- ja kansanterveystilain mukaisia kotona asumista tukevia palveluja, omais- ja perhehoitoa, pitkäaikaista hoivaa sekä asumispalveluja maakunnan omissa ja yksityisissä hoito- ja palvelukodeissa. Hallintokokeilun myötä palvelut on organisoitu seutujaon perusteella. (Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalvelujen toimintasuunnitelma 2007–2010.) Tämän kehittämistyön kohde sijaitsee Kajaanin seudulla eli seutu 1:llä.

Kehittämistyön viitekehys pohjautuu Kainuun maakunta -kuntayhtymän velvollisuuteen järjestää sosiaali- ja terveyspalveluja kuntalaisten tarpeista lähtien. Kainuun maakunta-kuntayhtymän vanhuspalvelujen kotona asumisen tukemiseen (= kotihoitoon) on Kajaanin seudulla asumispalveluista siirretty kahdeksan hoitajaa kolmen vuoden aikana. Tämän siirron avulla on lisätty kotihoidon resursseja huolehtia ikääntyvistä kainuulaisista ihmisistä. Kainuun maakuntaohjelmaan 2006–2010 on hyvinvointipalvelujen kohdalle kirjattu.

1. Edistetään hyvinvointia ja terveyttä vahvistamalla ennalta ehkäisevää toimintaa, yhteisöllisyyttä ja ihmisten itsetuntoa. Siihen liittyy omatoimisen ja itsenäisen selviytymisen tukeminen elämänsä eri vaiheissa. Ennalta ehkäiseminen on lähtökohtana kaikessa toiminnassa. Kainuussa on terveellinen, turvallinen ja viihtyisä elinympäristö, jossa vallitsee niin tiedollinen kuin toiminnallinenkin esteettömyys.
2. Turvataan tarpeenmukaisten, yhteisesti hyväksyttyjen palvelujen saatavuus. Kainuussa tuotetaan laadukkaat hyvinvointipalvelut muuta maata edullisemmin ja tehokkaammin.
3. Kehitetään edelleen hyvinvointipalveluita mahdollistaen asiakkaille valinnan vapaus. Uusia hoitomalleja ja toimintatapoja on otettu käyttöön kaikilla sosiaali- ja terveydenhuollon osa-alueilla.

Päälinjauksia tarkennetaan vielä seuraavasti: Kainuun eri väestö- ja ikäryhmien omatoimisuutta ja vastuunottoa omasta elämästä kannustetaan. Ikäihmisten ja erityisryhmien terveysliikuntaa ja elämänhallintaa tuetaan. Ikääntyvien kotona omatoiminen selviytyminen ohjaa toimintojen järjestämistä. (Kainuun maakuntaohjelma 2006, 67–68.)

Esiymmärrys tutkittavaan ilmiöön ohjaa tutkijaa tässä opinnäytetyössä. Tutkijalla on yli kolmenkymmenen vuoden työkokemus vanhustenhoitotyöstä ja näin ollen myös henki-

lökohtainen kokemus vuosikymmenien aikana tapahtuneesta asukkaiden hoidon tarpeen muutoksesta kunnalliskodin ajalta vanhainkodiksi ja nyt 2000- luvulla hoitokodiksi. Tutkija on tehnyt esimiestyötä noin puolet kuluneesta työajasta, johon on liittynyt vanhusten palvelujen kehittämistyötä aina kulloistenkin valtakunnallisten ja paikallisten linjausten mukaisesti.

Kajaanin ammattikorkeakoulun sairaanhoitajaopiskelijat tekivät vuonna 2007 opinnäytetyön aiheesta Päivätoiminta kotona selviytymisen tukena. Kainuun maakunta - kuntayhtymän ylläpitämään Paltamon päivätoiminta Kanervaan kohdistuneessa tutkimuksessa he saivat sieltä käyviltä asiakkailta kehittämis ehdotuksiksi fyysistä toimintakykyä ylläpitävän ja parantavan toiminnan kehittämisen sekä kulttuuritoiminnan lisäämisen päivätoiminnan sisältöön. (Heikura & Kähönen 2007, 20.)

Muistineuvolatoiminnan kehittämiseen on tehty opinnäytetyö Kajaanin ammattikorkeakoulussa vuonna 2007. Tässä opinnäytetyössä Muistisairaiden omaisten mielipiteitä muistineuvolatoiminnasta saivat sairaanhoitajaopiskelijat kehittämistarpeiksi Tervakartanossa toimivaan muistineuvolaan: enemmän tietoa ja ohjausta muistisairaille ja heidän omaisilleen. Tarkennettuna neuvonnan puute kohdistui muistisairaiden käyttämiin lääkkeisiin, niiden vaikutuksiin ja lääkehoidon apuvälineisiin sekä toimintaterapiaan liittyviin kotikäynteihin. Juuri ajantasaisen tiedon saaminen on omaisille sekä muistisairaille todella tärkeää, jotta he voivat paremmin sopeutua elämään muistisairauden kanssa. (Hirvonen, Huuhtanen & Uusitalo 2007, 39.)

Tämänhetkinen Kainuun maakunta -kuntayhtymän hallinnoiman vanhusten asumispalvelujen yksikön ja samassa kiinteistössä toimivan lyhytaikaishoidon yksikön muutostarpeet toteutetaan kuntalaisten asiakaslähtöisten palvelujen tarpeeseen vastaten. Tavoite suunnitella toimivia palvelukeskuksia kuntiin on kirjattu Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalvelujen vuoden 2007 painopistealueisiin vuosille 2009–2012.

4.3 Kehittämishankkeen suunnittelu ja projektiorganisaatio

Kehittämistyöstä keskustelin Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalvelujohtajan ja Kajaanin seudun vanhuspalvelupäällikön kanssa helmikuussa 2008 ennen aiheen lopullista päättämistä. Toimeksianto kehittämistehtävään allekirjoitettiin 10.3.2008 (Liite 1). Suunnittelukokous aiheen tiimoilta oli 2.4.2008 vanhuspalvelupäällikön kanssa. Kokouksessa mietimme yhteistyökumppaneita vanhuspalveluista ja ulkopuolisia asiantuntijoita, joilla on kokemusta ikääntyvien palvelujen tarpeesta. Hakemus/lupa opinnäytetyönä toteutettavalle työyksikön kehittämishankkeelle on anottu 7.5.2008 ja Kajaanin seudun vanhuspalvelupäällikkö on allekirjoittanut sen 27.5.2008. (Liite 2). Toimin kehittämishankkeessa projektipäällikkönä ja sihteerinä, joten kokousten koollekutsuminen ja aikatauluttaminen kuuluivat tehtäviini. Ohjausryhmään kysyin mukaan Kajaanin seudun vanhuspalvelupäällikön, ympärivuorokautisen hoidon- ja hoivan päällikön ja Kajaanin vuoden 2008 vanhusneuvoston puheenjohtajan. Projektiryhmän jäseniä olivat työyksiköstämme Tervakartanosta kaksi sairaanhoitajaa sekä yksi lähihoitaja ja Hoitokoti Kalliosta yksi lähihoitaja ja yksi sairaanhoitaja.

Projektijohtaminen on tulosjohtamista selkeimmillään. Projektille tulee asettaa ajalliset, sisällölliset, laadulliset ja taloudelliset tavoitteet. Näiden tavoitteiden toteutumisen mittaaminen on projektin lopussa yksiselitteistä. (Pelin 2004, 37.) Projektipäällikkönä tehtäviini kuului laatia aikataulutettu projektisuunnitelma ja johtaa projektin toimeenpanoa sekä tehtävien antoa ja valvoa työn edistymistä. Lisäksi huolehdin dokumentoinnista ja arkistoinnista sekä tein loppuraportin opinnäytetyönä. Näen työyhteisömme kehittämishankkeen toiminnan kehittämishankkeena, johon kuuluu työyhteisön uudistamista ja toiminnan järkeistämistä.

Projektisuunnitelman tein taulukkomuotoon, josta ilmenee kehittämistyöhön käytetyn ajan suunnitelma. (Liite 5). Henkilökunnalla oli jatkuva mahdollisuus esittää ajatuksiaan ja suunnitelmiaan työyksikön kehittämisen suhteen joko työyksikön palaverissa tai suoraan minulle. Keskustelin työni etenemisestä myös sosiaalihoitajan ja SAS-ohjaajan kanssa sekä kotihoidon työntekijöiden kanssa saadakseni mahdollisimman paljon hyödynnettäviä ideoita työni eteenpäin viemiseksi.

Ensimmäinen ohjausryhmän kokous pidettiin 7.5.2008 vanhuspalvelupäällikön työhuoneessa. Läsnä olivat ohjausryhmän jäsenet ja keskustelimme esityslistan mukaisesti kehittämistyön tämänhetkisestä vaiheesta sekä tulevaisuuden aikataulutuksesta liittyen seuraavan vuoden 2009 talousarvioon.

Uudistuminen on kiivastahtisessa työelämässä toiminnan perusasia. Kun ympäristö muuttuu, myös työyhteisön toiminnan on kehityttävä. Organisaation on pystyttävä vastaamaan muuttuviin tarpeisiin. Sen on oltava myös innovatiivinen ja toisaalta innovatiivisuus tuottaa aina muutostarvetta työyhteisön rakenteissa ja toimintatavoissa. Työntekijöiltä odotetaan ajantasaista osaamista ja ennen kaikkea joustavuutta sekä sitoutumista eteen tulevien tilanteiden mukaisesti yhä uusiin tavoitteisiin ja toimintatapoihin. (Jalava 2001, 131.)

Kiinteistönä Tullikallionkatu 3 Kajaanissa on monipuolinen rakennus, josta suunnittelemalla saa varmasti palvelukeskukselle toimivat tilat. Sijainti on ihanteellinen aivan ydinkeskustassa Kajaanin joen rannan tuntumassa. Nykyisellään rakennuksessa on Hoitokoti Kallion puolella 36 asukasta vuokralla kolmessa kerroksessa Vienolassa, Väinölässä sekä Ainolassa. Tervakartanon puolella lyhytaikaishoitoyksikössä on 24 asiakaspaikkaa ja yksi hoitokodin puolen asukas. Tervakartanon toiminta jakautuu kahteen kerrokseen Mariaan ja Hermannisiin. Lisäksi kiinteistössä toimii muistineuvola, vanhuspalvelujen sosiaalihoitajan palvelut ja SAS-ohjaajan palvelut

”Menneeseen ei pidä jäädä vangiksi vaan rohkeasti kehittää työyhteisöä ja varmistaa sen osaaminen uusien haasteiden edessä”. Tämä oli viesti osaamisen kehittäminen koulutuksen luennoitsijalta 9.4.2008 Kainuun keskussairaalalla. Pitkän yli kolmekymmentävuotisen työhistorian aikana on muutosta tapahtunut kunnalliskodista vanhainkodiksi ja 2000-luvulla hoitokodiksi vuokrasuhteisine asukkaineen. Mielestäni ikäihmisten kunnioittamiseen liittyy heille tarvittavien palvelujen järjestäminen joustavin vaihtoehtoin. Kainuun maakuntayhtymän vanhusten sosiaalihoitajan mukaan tällä iäkkäällä sukupolvella ei ole isoja eläkkeitä, joilla maksaa korkeita palvelumaksuja hoidostaan. Palvelut tulee olla tarjolla oikea-aikaisesti ja kohtuuhintaisesti tuotettuna, siksi jo olemassa olevaan kiinteistöön suunnitellaan monipuolista, asiakaslähtöistä palvelukeskusta.

Laadukas kotihoito on ennakoivaa. Se perustuu kattavaan toimintakyvyn arviointiin ja reagoi asiakkaiden terveydentilan ja toimintakyvyn muutoksiin ripeästi. Kotihoito on kuntoutumista edistävää ja vastaa tavoitteellisesti ikääntyneiden asiakkaiden fyysisiin, kognitiivisiin, psyykkisiin ja sosiaalisiin kuntoutumisen tarpeisiin. Kuntouttava työotteen käyttö tarkoittaa, että asiakkaita kannustetaan ja tuetaan käyttämään jäljellä olevia omia voimavarojaan arjen askareissa. Koti- ja omaishoitoa voidaan tukea myös järjestämällä kuntouttavaa päivätoimintaa ja lyhytaikaista ympärivuorokautista hoitoa asiakkaiden toimintakyvyn ylläpitämiseksi ja hoitavan omaisen vapaan mahdollistamiseksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2008.)

Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalvelujen työhistoriani aikana olen havainnut, että toimintakyvyn heikkeneminen lisää vanhuksen turvattomuutta ja yksinäisyys sekä sosiaalisten kontaktien puute voivat aiheuttaa masennusta. Tässä on kierre, joka johtaa osastohoitajaksiin ja pian hoitokotipaikan tarpeeseen, vaikka erilaisin tukimuodoin vanhus voisi asua kotonaan. Mielekäs, sisältörikas elämä on myös vanhukselle merkittävä voimavara oman elämän hallinnassa ja vaikuttaa sen laatuun merkittävästi.

Kuntouttavaksi työotteeksi määritellään ”olemassa olevan toimintakyvyn edistäminen ja mahdollisimman monipuolinen käyttö sekä kaikki selviytymistä ja omatoimisuutta edistävät työmuodot”. Tämän työotteen hyödyt ikääntyvälle ihmiselle ovat toimintakyvyn edistäminen, tukemalla samalla uskoa omaan itseensä. Toimintakykyä edistävän työotteen avulla lisätään vanhuksen elämänhalun tunnetta, mikä vaikuttaa siihen että mieliala pysyy korkealla ja kotona asumisen mahdollisuutta lisätään. Kuntouttavan työotteen käyttö hoitotyössä antaa vanhusasiakkaalle turvallisuuden ja välittämisen tunteen, onnistumisen kokemuksia, itse tekemisen ilon, sosiaalisen kanssakäymisen ja toimintakyvyn, omatoimisuuden ja elämänlaadun kohentamisen. (www.speprojekti.net/spe/kuntouttava.doc.)

Ikäihmisen elämässä ja kotona selviytymisessä olennaista on toimintakyky. Sen pitäisi säilyä mahdollisimman pitkään. Tässä on kyse toimijuudesta ja sen ulottuvuuksia ovat kykeneminen, osaaminen, haluaminen, voiminen ja tunteminen. Yleensä kuntoutus kohdistuu kykenemiseen. Huomion kiinnittäminen pelkkään kykenemiseen rajaa kuntoutuksen liian kapeaksi. Jotta kuntoutuksesta olisi hyötyä, tarvitaan ensinnäkin mahdollisuus kuntoutukseen ja toisekseen halu osallistua siihen. Kuntoutuksen tulee olla reaaliaikaista arkikuntoutusta, ei erillinen saareke. Jos vanha ihminen jää paikalleen, lihasvoima vähenee erittäin nopeasti. Kuntoutukseen tulisi mielekkyyttä, jos siinä otettaisiin huomioon ihminen kaikkine puolineen. Näin tulee ehkä tapahtumaankin, kun ikäihmisten määrä kasvaa. (Jyrämä 2007, 1.)

4.4 Kehittämistyön resurssit, riskit ja riskien hallinta

Kehittämistyöni on Kainuun maakunta -kuntayhtymän tilaustyö, jonka toteutan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opiskeluuni liittyvänä opinnäytetyönä konkreettisesti työyksikössä tapahtuvana muutostyönä. Muutokseen sisältyvät palvelukeskustoiminnan suunnittelu hoidollisten tekijöiden osalta ja fyysisten tilojen käytön kehittäminen ja toiminnan kehittäminen sekä kirjallinen raportti toimeenpannuista muutoksista työyksikössä osana opinnäytetyö-

tä. Asiantuntija- apua saan esimiehiltäni ja Kajaanin seudun vastuualueen ryhmältä sekä vanhuspalvelujen eri toimijoilta tarpeen mukaan. Jatkuva avoin vuorovaikutus omaishoitajiin ja asukkaiden omaisiin antaa tarvittavaa lisäymmärrystä kehittämistyöhömme.

Kehittämistyön kirjoittaminen tapahtuu pääsääntöisesti kotona, mutta työnantaja on luvannut käyttää työhuonettani työn toteuttamiseen materiaalin helpomman saatavuuden vuoksi. Kaikista kehittämistyöhön liittyvistä kustannuksista vastaan itse. Työaikaa on työnantaja myöntänyt palkallisina opiskelupäivinä samoin kehittämistyöhön liittyvien kokousten pitämisen työaikana. Työyhteisöstä valittu suunnittelu-(projektiryhmä) toteuttaa kanssani muutosprosessia yhteistyössä koko työyhteisön kanssa.

Työyhteisöön liittyvät mahdolliset riskit: Muutostilanteissa ovat läsnä lähes kaikki organisaation entiset riskit ja lisäksi joukko uusia. Muutosaloitteen käynnistystoimien ja hallitun toimenpanon kannalta on olennaista tunnistaa riskeistä suurimmat ja todennäköisimmät ja päättää, miten niitä joko hallitaan, pienennetään tai torjutaan, sekä arvioida, mitä niiden realisoituminen tarkoittaisi ja miten silloin toimitaan. (Mattila 2007, 151.) Projektiryhmän ja ohjausryhmän kokouksien aikatauluttaminen voi ehkä tuoda jonkinasteisia ongelmia. Tämän vuoksi ohjaus- ja suunnittelu-(projektiryhmät) eivät ole henkilömäärältään kovin suuria.

Esimies jakaa informaatiota, jota työntekijä tarvitsee tehdäksensä laadukasta työtä ja täyttääkseen asiakastarpeen. Esimiehen rooli on enemmän resursseja luova kuin ohjaava ja kontrolloiva. Työntekijä tarvitsee tietoa siitä, mihin organisaatio suuntaa ja miten se toimii suhteessa ulkoiseen ympäristöönsä. Esimies voi vähentää epävarmuutta valmentamalla työntekijöitä ymmärtämään toimintaympäristöään. Kun ihmiset ymmärtävät organisaation kehittämisen suunnan, he voivat tehdä aloitteita sen suuntaisesti odottamatta tai pyytämättä erikseen lupaa toimia. (Jalava 2001, 43.)

Yhä useampi esimies tekee tavanomaisen toiminnan suunnittelun, ohjaamisen ja seurannan rinnalla toisen työpäivän valmistellen ja toteuttaen erilaisia uudistuksia ja kehittämishankkeita. Yhtä moni alaisistakin osallistuu tasa-arvoisesti erilaisiin työyksikön kehitysprojekteihin ryhmän jäsenenä. Tämä useissa organisaatioissa vähitellen vakiintunut tilanne riittää todistamaan sen, että muutoksen ja uudistumisen johtaminen pitää nivoa tiiviisti päivätyöhön. (Mattila 2007, 12.)

Muutosvastarinta henkilöstön taholta oli odotettavissa jonkinasteisena, vaikka positiivisiakin kannanottoja oli suunnittelemiini muutoksiin tullut. Avoin tiedottaminen tulevista muutok-

sista on keino vähentää henkilöstön ja asiakkaiden epäluuloja. Tieto tulevista muutoksista antaa heille mahdollisuuden tuoda esille omia mielipiteitään ja näkökulmia kehittämiseen. Osa asukkaiden omaisista suhtautui myös kielteisesti vanhuksien muuttamiseen Tervakartanon ja Hoitokoti Kallion Vienolan ryhmien välillä vaikka hoito toteutetaan samalla periaatteella kummassakin ryhmässä. Toisaalta, jos esimiehenä ei puutu toimimattomiin työyksikön kohtiin eikä kyseenalaista asioita ja poista ”kengässä hiertävää kiveä”, ei mitään muutosta pääse tapahtumaan ja iäkkäät kuntalaiset eivät saa tarvitsemiaan palveluja siinä määrin kuin tarvitsevat. Siis esimiehenä on oltava rohkea ja osattava säilyttää ihmettelyn taito ja kerättävä monipuolisesti kokemuksia (Sydänmaalakka 2006, 93).

Muutoksen onnistumisen kannalta tärkeimpinä voidaan pitää kolmea ensimmäistä vaihetta: tarpeen havaitsemista ja ymmärtämistä, tavoitteiden ja strategioiden asettamista sekä toimeenpanoa (Nyholm 2008, 62). Epäonnistumisen riskit toteuttamisessa ovat suuret, ellei ensin ole saavutettu yhteisymmärrystä muutoksen tarpeesta ja perusteista. Sama pätee suunnitteluvaiheeseen: silloin luodaan käsityksiä ja faktoja, jotka vaikuttavat koko kehittämisprosessin ajan, ja siten kyseinen vaihe ratkaisee sen, syntyykö muutoksessa myönteinen vai kielteinen etenemiskierre (Stenvall & Virtanen 2007, 49). Muutosvaiheista vaikein taas on usein toimeenpanovaihe, sillä usein juuri siinä havaitaan, että lineaarisuus prosessissa ei toteudu. Ihmiset tekevät asioita omalla tavallaan suunnitelmista poiketen vastustaen prosessin kulkua ja jotkut muutosta kannattaneet siirtyvät vastustajien joukkoon. (Burke 2002, 2.)

Jokainen ihminen on työyhteisössä arvokas ja työyhteisö tarvitsee jokaisen ihmisen panosta, ja juuri ihmisten erilaisuus ja heidän kykynsä toimia eri rooleissa auttaa saavuttamaan yhteisiä päämääriä. Kaikilla ihmisillä on suunnattomasti voimavaroja ja mahdollisuuksia. Heidän on vain osattava ottaa ne käyttöönsä. Monet ihmiset eivät saa omia itsessään piileviä kykyjä esille, koska ovat tottuneet pitämään itseään korkeintaan keskinkertaisena. (Juuti & Vuorela 2002, 89–94.) Työntekijöiden kannustaminen tuomaan rohkeasti esille omia ajatuksiaan esimerkiksi työyhteisön palaverissa ja kehityskeskusteluissa antaa esimiehelle tietoa kehittämisen tarpeista ja osaamisen kehittämisen osa-alueista.

Omaan toimintaan liittyvät riskit: Esimiestyössäni jatkuvasti lisääntyvien ja monipuolistuvien tehtävien haasteellisuus asettaa oman johtamisen osaamisen taidot jatkuvaan kriittiseen tarkasteluun samoin kuin keinot taata henkilöstön osaamisen kehittyminen. Esimiestehtävän hoitamista helpottaa se, että pääsääntöisesti työyhteisömme jäsenet ottavat tunnollisesti vastuun tehtävistään.

Aikataulu on työssä käyvän opiskelijan suurin haaste, kuinka saada vuorokauden tunnit riittämään. Toisaalta suuri haaste on myös oma jaksaminen. Opiskelu antaa kuitenkin niin paljon uusia näkökulmia ja tietoa oman osaamisen kehittämiseen, ettei sitä kannata keskeyttääkään vaan sisukkaasti pyrkiä päämäärää kohti.

Oman aikataulun laatiminen oli haasteellinen tehtävä, joka kuitenkin oli olennaisen tärkeä kehittämishankkeen tavoitteeseen pääsemisessä. Yritin suunnitella vuoden 2009 alun niin, että ehtisin kirjoittamaan kehittämistyötä sille laaditun aikataulun mukaisesti. Tärkeimpänä asiana pidin kehittämistoimintaan suunniteltujen muutostöiden toteuttamista johtamisen keinoin konkreettisesti käytännössä. Kirjoittamiseen liittyvän raportoinnin ehdin tehdä myöhemminkin, jos saan muuten kaiken toimimaan toimintatutkimuksen edellyttämällä etene-mismallilla sykleittäin.

4.5 Muutoksen tarve toiminnassa

Vanhuspolitiikka on osa muuta yhteiskuntapolitiikkaa, eikä kyse ole erityisryhmän politiikasta. Vanhuspolitiikkaa toteutetaan paikallisella, alueellisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko tuo rinnalle ikäpolitiikan, joka huomioi kaikkien ikäryhmien tarpeet ja mahdollisuudet. Hyvää vanhuutta ei edistetä ainoastaan iäkkäisiin ihmisiin kohdistuvilla toimilla. Ikä ei ole ainoa syy palvelujen käyttöön, vaan henkilön toimintakyky, joka rakentuu osittain hänen aikaisempien elämänvaiheidensa varaan (Tolonen, 13.3.2008). Iäkkäiden kuntalaisten vaikuttamismahdollisuudet yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ja toimintaan ovat kohtalaisen hyvät esim. toimivat vanhusneuvostot.

Palvelujärjestelmän ekspansion ajanjakso on 2010–2030. Vanhusten määrä kasvaa vuodesta 2010 vuoteen 2030 erittäin radikaalisti, mikä vääjäämättä merkitsee myös palvelutarpeen kasvua. Huolimatta juuri tällä ajanjaksolla laajenevasta yksityisestä palveluntuotannosta myös julkista palvelujärjestelmää on pakko laajentaa. (Vaarama & Hurskainen 1993, 232.)

Neuvontapalvelujen ja hyvinvointia edistävien kotikäyntien tarjonta perustuu ikääntyneen ihmisen itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen. Ne ovat eräänlainen kunnan tarjous asukkaalle, ja asukas päättää, ottaako hän tarjouksen vastaan. Neuvontapalvelut ja hyvinvointia edistävät kotikäynnit on erotettava palvelun, hoidon ja kuntoutuksen tarpeen arvioinnissa. Kunnalla on nykyisin voimassa olevan lainsäädännön mukaan velvollisuus järjestää 75 vuotta

täyttäneille pääsy kiireettömään sosiaalipalvelu tarpeen arviointiin seitsemän arkipäivän kuluessa yhteydenotosta kunnan viranomaiseen. Palvelujärjestelmän kykyä puuttua ajoissa ikäihmisten ongelmiin ja palvelutarpeisiin voidaan kehittää erilaisin etsivän työn menetelmin. Varhaisen puuttumisen ja tuen työmuotoja ovat hyvinvointia edistävien kotikäyntien lisäksi esimerkiksi terveyteen ja riskitekijöihin liittyvä yleinen ja yksilökohtainen neuvonta ja ohjaus, ikäryhmittäiset terveystarkastukset, vanhus-, seniori-, ja kuntoutusneuvoloiden palvelut, palveluneuvonta ja -ohjaus sekä sosiaalihuoltolain 40 a §:n mukainen palvelutarpeen arviointi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009, 16–17.)

Vanheneva ihminen voi tarvita yhteiskunnan tuottamia tukipalveluja joko tilapäisesti tai säännöllisesti riippuen yksilön toimintakyvystä. Omaishoitajat ovat merkittävä työntekijäryhmä osaltaan yhteiskunnassamme. He tekevät erittäin tärkeää työtä ja tarvitsevat vastaavasti hoidettavilleen erilaisia tuki-/hoitomuotoja oman jaksamisensa tukemiseen. Ikäihmiset ja heidän omaisensa tarvitsevat neuvontaa ja ohjausta erityisesti ikääntymiseen liittyvistä sosiaalisista ja terveydellisistä tekijöistä, riskien hallinnasta sekä siitä mistä ja miten tukea, apua, palveluja ja hoitoa voi tarvittaessa saada. Neuvontapalvelujen avulla voidaan lisätä paitsi terveyttä ja toimintakykyä myös sosiaalista turvallisuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 16.)

Asiakkaiden ja potilaiden asema ja odotukset ovat muuttuneet passiivisesta palvelutoimien kohteena olemisesta aktiiviseksi oman hoidon subjektiksi. Tämän johdosta johtamisen asiakassuuntautuneisuuden ylläpito on ratkaisevasti toisenlaista kuin aikaisemmin. Pyrkimys saumattomiin asiakaskeskeisiin palveluketjuihin merkitsee työyksikköjen esimiesten kannalta sitä, että toimintayksiköiden tai organisaatioiden rajapinnat murtuvat. Tällöin osa johtamistoiminnasta suuntautuu erilaisiin yhteistyöverkkoihin organisaation ulkopuolelle. Kolmannen sektorin tulo yhä laajemmaksi yhteistyökumppaniksi hoito- ja hoivatyöhön edellyttää hoitotyön johtajilta myös uudenlaista asennoitumista ja tietoa integroida eri palveluntarjoajien osaamisen panos asiakkaan/potilaan palveluprosessissa. (Kinnunen & Vuori 1999, 28–29.)

Suomeen verrattuna Tanska on julkisten palvelujen hyvinvointivaltio, jonka sosiaali- ja terveyspolitiikassa korostuvat asiakkaiden itsemääräämisoikeus sekä heidän omien voimavarojensa käyttö ja yhteisöllisyys. Vanhusten avopalveluille on ominaista Tanskassa monipuolinen kotona selviytymistä edistävä toiminta. Avopalveluiden kehittäminen tukee Tanskan vanhuspolitiikkaa: kotona niin kauan kuin mahdollista. Tanskassa on oivallettu ennaltaehkäisevien palvelujen suuri merkitys vanhusten kotona selviytymisen tueksi. Kuntoutus on siellä päivän

avainsana toimintakyvyn ylläpitämisen tukemiseksi. Vanhusten asuntojen ja hoitokotien yhteydessä on palvelukeskuksia, joissa vanhukset voivat toteuttaa sekä ohjattua että itsenäistä toimintaa esim. kuntosalilla. (Kuntaliitto 2003, 1.)

Kunta ja palvelurakenteen muutos edellyttää muutosjohtajuutta. Rakenteellisten muutosten ohella tulevaisuudessa haasteiksi muodostuvat väestön ikääntyminen, muuttoliike, henkilöstön eläköityminen ja kuntatalouden kehittyminen. Sosiaali- ja terveyspalvelut tulee kohdentaa väestön ikärakenteen mukaisesti toimiviksi. Ikärakenteellinen muutos yhteiskunnassa edellyttää sosiaali- ja terveyden huollossa toimivilta johtajilta kykyä muutoksen hallintaan hyvällä ammatillisella osaamisella (Heikka 2006, 13).

Eri kunnat järjestävät tarpeista riippuen päiväkeskustoimintaa, mikä esimerkiksi Jyväskylässä tarkoittaa ateria-, sauna-, pesu-, apteekki-, pyykki- ja kauppapalvelua. Palvelupäivä pitää sisälleen asiakkaan kyyditykset päiväkeskukseen ja kotiin, aamupalan, saunapalvelun, lounaan, päiväkahvin ja virikeohjelmaa. Kaikissa päiväkeskuksissa toimii erilaisia liikuntaryhmiä, jotka on muotoiltu toimintakyvyltään myös vajaakuntoisille sopiviksi. Tuolivoimistelua on viikoittain kaikissa päiväkeskuksissa ja tanssimiseenkin on mahdollisuus. Joissakin toimintakeskuksissa on kuntosali. Päiväkeskuksissa toimii erilaisia ryhmiä kuten muistelu-, luku-, musiikki-ryhmiä, myös erilaiset pelit ja visailut ovat hyvin suosittuja. (Jyväskylä-verkkolehti, 28.8.2002, 1-2.) Seinäjoella toimii ”Vanhemman väen valintatalo”, jossa palveluihin kuuluu muun muassa ohjaus ja neuvonta, sosiaalityöntekijän palvelut, omaishoitajien tukeminen, muistihoitajan palvelut ja sieltä käsin tehdään ehkäiseviä kotikäyntejä 75 vuotta täyttävälle asukkaalle (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 17.)

Mielestäni muutos on perusteltu silloin kun asiat eivät toteudu suunnitellulla tavalla tai kohteena olevan asiakasryhmän tarpeet muuttuvat. Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalvelut haluavat kehittää palvelujaan kuntalaisten tarpeita vastaaviksi. Tilanne ei ole vakio minkään palvelun kohdalla ja on hyvä ennakoida jo etukäteen mitä tulevaisuus tuo tullessaan. Kotona asumista tukevat palvelut ovat ensisijainen kehittämisen kohde ja henkilöstöresursseja siirretään kotihoitoon linjausten mukaisesti. Kaikki mahdolliset tukipalveluvaihtoehdot on harkittava tarkoin ja kohdennettava sinne missä on suurin tarve. Aloittava päiväkerhotoiminta on tarpeellinen lisä vaihtoehtojen joukossa. Lyhytaikaishoidon toteutuminen sille oikeaoppisella tavalla eli kaikilla jaksolle tulijoilla on kotiin lähtöpäivä tuo lisätukea omaishoitajien jaksamiseen. Ikääntyvien kuntalaisten toiveet saada hoidettua asiat yhdellä käynnillä mahdollisimman monen vanhuspalvelun toimijan kanssa ovat myös yksi kehittämisen lähtökohdista.

4.6 Aineiston keruu ja analysointi

Kehittämishankkeen suunnitteluun ja toiminnan kehittämiseen tarvitaan tutkittua tietoa. Tutkimukseen liittyy aina tiedon hankinnan prosessi. Alkuperäisen suunnitelmani mukaan tavoitteena oli saada opinnäytetyön aineisto koottua kesäkuun 2008 loppuun mennessä. Jouduin muuttamaan aikataulua, koska soittaessani vanhusneuvoston puheenjohtajalle sain kuul- la heidän kokoontuvan 23.4.2008 ja seuraavan kerran vasta syksyllä. Johtamisen näkökulmas- ta katsottuna myös Kainuun maakunta -kuntayhtymän strateginen vuosikello aiheutti suunni- telmien muutoksen, koska sen mukaan täytyy talous-, toiminta-, ja osaamisen suunnitelmat palauttaa elokuun loppuun mennessä. Laadin saate/kysymyskirjeen oman esiyymmärryksen- i pohjalta tutkittavaan ilmiöön (liite 3) ja soitin 22.4.2008 Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalvelujohtajalle lukien hänelle kirjeen sisällön ja varmistaen näin luvan viedä se van- husneuvoston kokoukseen. Saate/kysymyskirjeellä hain vastauksia kuntalaisten esille tuomiin toiveisiin tarvitsemistaan palveluista. Kysyin myös yksilön omia toiveita tarvitsemistaan pal- veluista ja siitä, mitä hän ei mahdollisesti koe tarvitsevansa.

Tiedon keräämiseen liittyvän kirjeen kysymykset olivat seuraavat:

1. Kerrotteko/kuvailetteko, minkä tyyppisiä palveluja ja toimintaa ikäihmiset mieles- tänne tarvitsevat?
2. Miksi he näitä palveluja tarvitsevat?
3. Mitä hyötyä heille palveluista on?
4. Kuvitelkaa, mitä palveluja itse haluatte/tarvitsette yli 75 -vuotiaana ja mitä, ette ha- lua/tarvitse?

Vanhusneuvostolle kerroin heidän kokouksessaan 23.4.2008 kehittämistyöni tavoitteet ja aikataulun sekä jaoin saate/kysymyskirjeet ja palautuskuoret osallistujille ja omaishoitajien edustajalle vietäväksi edelleen heidän kokoukseensa. Saatekirjeitä oli 50 kappaletta, joista määräaikaan mennessä toukokuun 15 päivä 2008 palautui kahdeksan esseevastausta. Aineis- ton analyysin saamistani esseevastauksista tein kesällä 2008, jotta kehittämistyöhön liittyvät kuntalaisten tarvekustannukset saatiin tiedoksi talousarvion tekijälle vuoden 2009 talousarvi- oon.

Annoin kolmelle vanhushpalvelujen moniammatillisen työryhmän jäsenelle saman saate/kysymyskirjeen mietittäväksi syyskuun puolessa välissä 2008. Tarkoituksenani oli haastatella heitä kaikkia yhtä aikaa, mutta yksi heistä oli estynyt suunniteltuna haastattelupäivänä. Varasin henkilökunnan taukotilan ja haastattelin heistä kahta parihaastatteluna Hoitokoti Kallion henkilökunnan taukotilassa puolen tunnin ajan ja yhtä omassa työhuoneessani kaksikymmentä minuuttia lokakuun 2008 alussa kirjaten heidän vastauksensa kirjeen kysymysten perään.

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analysoinnin voi katsoa etenevän aineistonkeruun päätyttyä usein analyttisen ja synteettisen vaiheen kautta. Analyttisessä vaiheessa aineisto luokitellaan ja jäsennetään systemaattisesti eri teema-alueisiin, koodataan helpommin tulkittavaan muotoon. Analysoinnin synteettisessä vaiheessa on keskeistä löytää kantava teemaattinen kokonaisrakenne, juoni, joka kannattaa koko aineistoa. Raportoinnissa tulee pyrkiä tarkasteltavien teemojen kokonaisvaltaiseen käsittelyyn. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna on aineiston analysoinnin eräänä tavoitteena löytää keskeiset ydinkategoriat, perusolollisuudet, jotka kuvaavat tutkittavaa käytäntöä ja joiden varaan tulosten analysointi voidaan rakentaa. (Kiviniemi 1999, 77).

Aineistolähtöisessä analyysissä puhutaan aineiston pelkistämisestä, ryhmittelystä, alakategorioiden ja yhdistävien kategorioiden luomisesta. Analyysin tekninen vaihe lähtee liikkeelle aineiston alkuperäisilmaisujen pelkistämisestä. Aineistolta kysytään tutkimusongelman tai tutkimustehtävän mukaisia kysymyksiä. Ensinnäkin tunnistetaan aineistosta ne asiat, joista tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita, ja näitä ilmaisevia lauseita pelkistetään yksittäisiksi ilmaisuiksi. Seuraavaksi pelkistetyt ilmaisut ryhmitellään yhtäläisiksi ilmaisujen joukoiksi. Samaa asiaa tarkoittavat ilmaisut yhdistetään samaan kategoriaan (luokkaan) ja annetaan kategorialle sisältöä kuvaava nimi. Kategorioiden muodostaminen on analyysin kriittisin vaihe, siinä tutkija päättää tulkintansa mukaan, millä perusteella eri ilmaisut kuuluvat samaan kategoriaan tai eri kategoriaan. Analyysin tekoa jatketaan yhdistämällä samansisältöisiä alakategorioita toisiinsa ja muodostamalla yläkategorioita. Yläkategorioille annetaan puolestaan niiden sisältöä kuvaavat nimet. Lopulta yläkategoriat yhdistetään yhdeksi kaikkia kuvaavaksi kategoriaksi. Alakategorioiden, yläkategorioiden ja yhdistävän kategorian avulla vastataan tutkimusongelmiin. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 3-12.)

Tutkijan tehtävänä on löytää ne keskeisimmät käsitteet, joiden valossa laajaakin aineistokokonaisuutta voidaan tarkastella ja tutkimustehtävän kannalta epäolennaisista aineistosta voidaan

karsia pois. Aineiston analysoinnin lähtökohtana on kehittää mielekkäitä ydinteemoja kerätyistä aineistosta käsin. Käsitteellisyys nousee siis aineistosta. (Kiviniemi 1999, 77.)

Kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko ovat tutkimuksen ydinasia. Se on tärkeä vaihe, sillä juuri siihen tähdättiin tutkimusta aloitettaessa. Analyysivaiheessa tutkijalle selviää, minkälaisia vastauksia hän saa ongelmiin. Tutkimus ei ole vielä valmis silloin kun tulokset on analysoitu vaan niitä on selitettävä ja tulkittava. Tulkinnalla tarkoitetaan sitä, että tutkija pohtii analyysin tuloksia ja tekee niistä omia johtopäätöksiä. Tulkinta on aineiston analyysissa esiin nousevien merkitysten selkiyttämistä ja pohdintaa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 222–229.)

Yleensä kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston kerääminen ja analysointi tapahtuvat ainakin osittain yhtä aikaa. Välttämättä niiden välillä ei ole selvää eroa. (Metsämuuronen 2006, 122.) Aineiston analysoinnissa yhdistyvät analyysi ja synteesi: analyysissä kerätty aineisto ”hajotetaan käsitteellisiksi osiksi ja synteessin avulla näin saadut osat kootaan uudelleen tieteellisiksi johtopäätöksiksi” (Grönfors 1985, 145). Metsämuuronen (2006, 122) mukaan tällaisesta toiminnasta käytetään myös nimitystä abstrahointi: tutkimusaineisto järjestetään siihen muotoon, että sen perusteella tehdyt johtopäätökset voidaan irrottaa yksittäisistä henkilöistä, tapahtumista ja lausumista ja siirtää yleiselle käsitteelliselle ja teoreettiselle tasolle.

Aineiston keräsin kahdessa eri vaiheessa toukokuussa 2008 ja lokakuussa 2008. Käytin induktiivista sisällön analyysia esseiden ja kirjoittamieni haastatteluvastausten käsittelyssä. Aineiston analyysin tein esseevastauksista kesällä 2008. Kerätyn aineiston luin useamman kerran läpi ja koodasin eri väreillä kysymyksittäin esseiden aineiston. Pelkistin aineiston vastaukset omiin kokonaisuuksiinsa kysymysten mukaan teemoittain. Jatkoin analyysiä esittämällä aineistolle kysymyksiä, jotta sain kehittämistehtävään syvällisempiä vastauksia. Pelkistetyistä ilmauksista muodostin alakategorioita, joita tuli yhteensä kahdeksan. Yläkategorioita aineistosta muodostui kuusi ja näistä yhdistäviä kategorioita yksi. Vastaavasti tein vanhuspalvelujen moniammatillisen henkilöstön haastattelun analyysin marraskuussa 2008. Luin litteroimani vastaukset useampaan kertaan ja muodostin niistä teemoittain alakategoriat, joita muodostui viisi. Yläkategorioita muodostui neljä ja yksi yhdistävä kategoria. (Liite 8).

4.7 Tulokset

Esseevastausten tulokset

Minkä tyyppistä palvelua ja toimintaa ikäihmiset tarvitsevat?

Aineistosta nousi esiin palvelujen/toiminnan tarpeen osalta **taloudellisen tuen tarve**, johon sisältyi kuljetuspalvelu ja omaishoitajien rahallinen tukeminen ja toisaalta myös heidän työnsä arvostaminen.

”Kuljetuspalvelu on monen kohdalla välttämätön”

”Omaishoitajan työtä olisi tuettava ja arvostettava jatkossa paremmin. Heidän terveydentilaan pitäisi pitää huolta kuntoutuksen, terveystarkastusten ja vertaistukipalveluiden avulla. Monet ovat tällä hetkellä häkki lintuja.”

Kuljetuspalvelu koettiin tärkeäksi, että vanhus pääsee hoitamaan asioita, kun ei ole autoa käytettävissä ja toisaalta myös autolla ajaminen oli kielletty joiltain vanhuksilta sairauksista johtuen. Omaishoitajat kaipasivat lisää rahallista tukea tai mahdollisesti palveluja oman jaksamisensa tukemiseksi. Tekemänsä tärkeän työn arvostaminen he kokivat liian vähäiseksi yhteiskunnan taholta.

Hoidollisen tuen tarve tuli vastauksissa esille päivätoiminnan, -kerhon, - tai -parkin palvelun tarpeena sisältäen kuntouttavan viriketoiminnan ja ruokailun, saunan sekä keskustelun mahdollisuuden (vertaistuki). Lisäksi tarpeisiin oli kirjattu terveydenhoito-, sairaanhoito- ja sosiaalipalveluja, turvallista kotiapua, asiallisia apuvälineitä, riittävästi lyhytaikaispaikkoja, muistineuvolapalveluja, hoitokoteja ja sinne riittävästi henkilökuntaa.

”Kotona hoidettaville päiväparkin, että omaishoitaja voisi jättää muutamaksi tunniksi hoidettavan asioilla käyntiä varten turvalliseen hoitoon”

”muistineuvola olisi hieno juttu myös meille joilla aina joskus ”pätkee” ja josta lapset ovat huolissaan”

”Kuntayhtymän täytyy järjestää vanhukselle hyvä hoitokoti, jossa hän saa hyvää ruokaa, puhtaus, rakkaus, helläys, toimintaa, jumppaa hoidettavan kunnon ja tarpeen mukaan”

Useassa vastauksessa nousi esille päiväkerhon tarve kotona asumisen yhtenä tukimuotona. Vanhukset saavat sieltä voimavaroja, kun heillä on mahdollisuus osallistua yhdessä kuntouttavaan toimintaan ja keskustella ryhmässä kuulumisiaan. Vastaajat toivoivat mahdollisuutta tulla kuulluksi, kun heidän omaisensa asioista päätetään ja mahdollisuutta esittää toiveensa lyhytaikaishoitopaikasta lakisääteisten vapaapäivien toteutumiseksi. Kotiin toivottiin tarvittavia käytännöllisiä apuvälineitä hoidon helpottamiseksi. Hoitokodin toivottiin olevan turvallinen, kodinomainen yksikkö, jossa on riittävästi henkilökuntaa toteuttamaan myös viriketoimintaa. Hyvä terveellinen ruoka oli miltei kaikissa vastauksissa toiveena. Vastaajat kokivat tarpeelliseksi **riittävän monipuoliset tukipalvelut** vanhuksen hoitopolun kaikissa vaiheissa.

Palveluohjauksen tarve tuli esille useissa vastauksissa niin, ettei tarvittavaa tietoa ollut osattu hakea tai sitä ei ollut kerrottu vastaajille.

”mistä saa apua, kun sitä tarvitsee ja tulee ajankohtaiseksi. Nykyinen neuvonta ei riitä ja silloin kun tarvitsee se pitää tapahtua nopeasti, ei sellaisia jonoja kuin nyt”

”avustaja kaikkien lomakkeiden ja hakemusten täyttöön”

”olisi hyvä kuulla, mitkä ovat vanhuksen saatavissa olevat edut esim. palvelusetelit. Nimenomaan näiden ja muidenkin tietojen saaminen samasta paikasta helpottaisi vanhan ihmisen elämää”

Vastaajat kokivat palveluohjauksen tehostamisen tarpeelliseksi, koska tieto saatavissa eduista mahdollistaa myös kotona asumisen pidempään ja helpottaa omaishoitajien ja vanhuksien elämää erilaisten tukien saamisen muodossa. **Yksilöity henkilökohtainen apu/tuki** koettiin tärkeäksi.

Miksi näitä palveluja tarvitaan?

Vastauksissa tuli selkeästi esille **sosiaalisen tuen tarve**, jota vastaajat olivat perustelleet mahdollisuutena keskustella ja tavata ikäistään seuraa (vuorovaikutus), sekä kuntouttavan toiminnan tarpeellisuudella yleiskunnon ylläpitäjänä.

”yksinäisyys ja siitä aiheutuva alkoholin liika käyttö on vakava ongelma ikääntyneille”

”Kotona olevien hoidettavien ihmisten olisi tärkeä tavata ns. ”vertaistukiryhmissä” ja vaihtaa kuulumisia puolin ja toisin”

”yksinäisyys on yleistä ja kun on yksin, ei ruokakaan maistu”

Lähes kaikissa vastauksissa koettiin hoitajia olevan liian vähän ja heillä vastaavasti aikaa vanhuksien kuuntelemiseen rajallisesti. Yhdessä olo ja hyväksytyksi tuleminen sekä erilaiset vuorovaikutustilanteet koettiin elämänlaatua parantavina tekijöinä.

Toiseksi tekijäksi nousi toive saada riittävästi **tietoa saatavilla olevista palveluista**. Kaivattiin selkeää luetteloa, mistä vanhuksille palveluja tuottavien toimijoiden yhteystiedot, palvelut ja hinnat löytyvät.

”Tiedotuksen ja neuvonnan tulee toimia niin, että vanhus saa tiedon palveluista ja hänelle kuuluvista eduista ilman että hän osaa niistä kysyä”.

Sosiaalisen tuen ja tiedon palvelujen saatavuudesta katsoin **edistävän vanhuksen omaa elämänhallintaa**. Yhdistäväksi tekijäksi näistä vastauksista tulkitsin **asiakaslähtöisten ja laadukkaiden palvelujen tarpeen ikääntyville kuntalaisille**.

Mitä hyötyä palveluista teille on?

Saatavien palvelujen **hyötytekijöiksi** tulkitsin vastauksista niiden **helpottavan asiointia, jos palvelut on saatavilla samasta paikasta**.

”Ikäihmiset tarvitsevat ainakin terveyden- ja sairaanhoito-, sekä sosiaalipalveluja. Päivätoimintaa tulee järjestää niin, että kaikilla halukkailla on mahdollisuus osallistua siihen”

”Palvelut mielellään yhdestä paikasta niin ei tarvitse kulkea väsyneenä ympäri kaupunkia”

Eettisyyden palveluissa ymmärsin tärkeäksi hyötytekijäksi. Ihmisarvon kunnioittaminen ja vanhuksesta aidosti välittäminen olivat eettisyyteen liittyviä tekijöitä vastauksissa.

”Vanhukselle on tärkeää tuntea, että hänestä välitetään! Alzheimeria, dementiaa sairastavat tiedostavat miten heille puhutaan, miten heitä kosketellaan. Kosketuksissa on oltava ”omaisen” lämpö mukana. Vanhukselta on kysyttävä mielipidettä häntä koskevista asioista – vaikka tiedettäisiin, ettei hän osaa täysin vastata asiaan”

”hoito-palvelu-, ja kuntoutussuunnitelma pitäisi tehdä asiakasta ajatellen. Ei utopia pohjalta. Tarkistus tarvittaessa”

"Hoitohenkilökunnalta myös vaadittaisiin empaattista luonnetta. Kiire pitäisi unohtaa ja kuulla ihmistä. Muistaa, että tämä on hoidettavan koti"

"he eivät ole vain palveluiden vastaanottajia vaan myös voimavara ja yhteistyökumppani"

Hoitajien vanhuksesta välittämisen ja aidon läsnäolon sekä kuuntelemisen tärkeys nousivat selkeästi esille vastauksista. Yhteistyön toimivuuden omaisten ja läheisten kanssa koettiin auttavan vanhuksen hoidon onnistumisessa joustavammin. Tulkitsin **vanhuksen omien voimavarojen hyödyntämisen yhdistäväksi hyötytekijäksi.**

Mitä palveluja itse haluaisitte 75-vuotiaana tai ette halua/tarvitse?

Visioon siitä minkälaisia palveluja vastaajat toivoivat saavansa 75 - vuotiaana tai mitä he eivät mahdollisesti tarvitse oli neljä vastaajaa ottanut kantaa.

"kun vanhenemme tarvitsemme samanikäistä seuraa ja me kaikki emme halua liittyä mihinkään yhdistykseen, joten päivätoiminta olisi hyvä vaihtoehto"

"voisin ostaa palveluja kohtuuhinnalla yhteiskunnan tukemien palvelujen rinnalla"

"kun maksumme veroja työssä ollessamme toivon, että se olisi etumaksua olevien ja tulevien palvelujen käytöstä. Toivon myös, että ystävien ja muiden vanhusten verkostot vahvistuvat. Hiukan parempi kuntoinen auttaa heikompaa"

"Vanhan ihmisen pitäisi saada olla oma persoona ja toteuttaa itseään loppuun asti. Ei liikaa holhoamista ja alistamista"

Itsemääräämisoikeus omien asioiden päättämisessä koettiin merkittävänä asiana. Vanhuksen mahdollisuus **vaikuttaa itse** erilaisten palvelujen ostamiseen nousi esille vastauksista. Kohtuullinen hinta koettiin tärkeäksi tekijäksi, olipa palvelun tuottajana kunta tai yksityinen sektori.

Palvelukeskuksen toiminnan sisällöllisiä toiveita oli kirjoitettu useaan vastaukseen, joista tärkeimmiksi tulkitsin sosiaalipalvelut, terveyden- ja sairaanhoitopalvelut, palveluohjauksen, muistineuvolan ja päivätoiminnan. Päivätoiminnan toivottiin olevan kuntouttavaa ja virikkeellistä eri teemoihin pohjautuvaa. Musiikki, muistelutuokiot, taiteen tuottaminen ja askartelu sekä käsityöt oli myös mainittu toiveissa. Palvelukeskuksen toivottiin tarjoavan asiakasläh- töistä ympärivuorokautista/lyhytaikaista hoitoa ja hoivaa sekä kotihoitoa tukevaa päivätoi-

mintaa. Yhteiseksi tekijäksi nousi **asiakaslähtöiset ja laadukkaat palvelut ikääntyville kuntalaisille**. Kukaan vastaajista ei ottanut kantaa siihen, mitä palveluja eivät tarvitse tai eivät halua itselleen ikääntyessään. Vastauksissa oli hyvin kattavasti määritelty eri tarpeiden osa-alueet. Tästä voi päätellä, että jokainen vanhus haluaa käyttää omia voimavarojaan mahdollisimman pitkään selviytyäkseen omassa kodissaan itsenäisesti. Palvelut otetaan vastaan sitten kun oma toimintakyky alkaa heikentyä siinä määrin, ettei vanhus enää selviydy itsenäisesti kotonaan.

Vanhuspalvelun henkilöstön vastausten tulokset

Vanhuspalvelujen **henkilöstön** haastatteluaineiston vastauksista **palvelun/toiminnan osalta** löytyi paljon samoja tarpeita kuin esseevastauksista. Analyysissä huomasin näkökulman ilmiöön olevan erilainen johtuen työn mukanaan tuomasta kokemuksesta asiakkaiden/asukkaiden hoitotyössä. Esseevastauksista nousi enemmän emotionaalisia tarpeiden piirteitä kuin vanhuspalvelujen toimijoiden vastauksista. Kainuun maakunta- kuntayhtymän vanhuspalvelujen tavoitteiden mukaisesti muodostui **kotona asumista tukevien palvelujen** luettelo huomattavasti pidemmäksi kuin ympärivuorokautisen hoidon ja hoivan tarve. Vastaajat nimesivät tarpeiksi muistineuvolatoiminnan, lyhytaikaishoidon, palveluohjauksen, yksityiset palveluntuottajat (palveluseteli), kuntouttavan päivätoiminnan, palveluntarpeen arvioinnin (SAS-toiminta). Näiden lisäksi tarpeeksi nousi vähätuloisten vanhuksien tukimuotona taloudellinen tuki (toimeentulotuki.)

”muistineuvolan paikan vaihto tarpeen, että saadaan rauhallinen tila toimia huomioiden asiakaslähtöisyys ja yksilöllisyys. Ei shokkiikokemuksia ennen muistineuvola vastaanottoa”

”vuorovaikutus toisiin ihmisiin tärkeää”

”riittävä palveluohjaus vanhuspalvelujen työntekijöiden taholta, jotta ikäihmiset saavat eduistaan tiedon”

Ympärivuorokautisen asumispalvelun hoitokotipaikkojen koettiin olevan tarpeellisia, kun vanhus on kotonaan yksinäinen, ahdistunut, masentunut ja turvaton, jolloin hänen toimintakykynsä voi heikentyä huomattavasti. Hoitokodissa on omat huoneet ja oma rauha silloin kun sitä tarvitsee ja ruokailut sekä muut toiminnot tehdään yhdessä, jolloin on mahdollisuus sosiaaliseen kanssakäymiseen toisten vanhusten kanssa.

”kaikille samat säännöt hoitokotipaikan saamisessa”

"yksilöllinen tilanne huomioitava, kun kotihoito ei enää toimi. Monesti vanhuksen elämänlaatu paranee hänen päästessä palvelu- tai hoitokotiin"

Yhteisenä tekijänä näissä vastauksissa oli **yksilöllisten palvelujen** tarpeen huomiointi.

Kysymykseen miksi näitä palveluja tarvitaan?

Vastaajat kertoivat mahdollisimman lyhyen osastohoitojakson olevan paras vaihtoehto, että vanhus ei ennäätä laitostua. Onnistuneeseen kotiutukseen osastolta nähtiin kuuluvan, että tarvittavat kotihoidon palvelut ja mahdolliset muut tukipalvelut saadaan järjestettyä joustavasti asiakasta/omaista kuunnellen.

"lyhytaikaishoitojaksoilla saadaan hoitokotiin muuttoa siirrettyä"

"mitä kauemmin kotiutus pitkittyy sen vaikeampaa se on toteuttaa"

Näistä vastauksista nousi mielestäni **kuntouttavan työn merkitys** selkeästi tärkeänä toimintona vanhuksen terveyskeskusosasto hoitojakson aikana. Lyhytaikaishoidossa on vastaavasti vanhuksen omien voimavarojen hyödyntäminen ja tukeminen ensiarvoisen tärkeällä sijalla, jotta kotona asuminen onnistuisi pidempään. Yhteiseksi tekijäksi **muodostui nopea palvelutarpeen arviointi kotihoidon tukemiseksi**.

Palvelujen hyötytekijöiksi vastaajat kertoivat mahdollisuuden **sosiaalisiin kontakteihin**. Yhdessä oleminen ja kokemusten jakaminen koettiin tärkeäksi, koska yhä useampi vanhus asuu yksin ilman juttukaveria.

"vanhuksen toiveen kuunteleminen hoitopalveluja järjestettäessä"

Kuntalaisille järjestettävien palvelujen tulee kuulua kaikkien tarvitsijoiden saataviin palveluihin samantarvoisesti. **Tasa-arvoisuus vanhuksen palveluja suunniteltaessa** on taattava asuinkunnasta riippumatta kaikille. Iäkkäiden kuntalaisten on koettava pystyvänsä vaikuttamaan omien asioiden päättämisessä, jolloin heillä on mahdollisuus **olla osallisena** yhteisessä päätöksenteossa hoitopalveluja järjestettäessä.

Siihen mitä palveluja vastaajat mahdollisesti käyttäisivät 75– vuotiaina sain vastauksiksi mielenkiintoisia visioita. Yksi vastaaja kehittäisi uudentyyppisen palvelutaloasumismuodon, missä yhteisöllisyys tulee huomattavan paljon esille. Tätä visiota hän sanoi kehitelleensä ystäviensä kanssa ja aikoi suunnitella sitä edelleen. Valintojen vapaus korostui vastauksista.

Palvelujen ostamisen mahdollisuus kunnalta tai yksityiseltä sektorilta niin, että hinnat ovat kohtuullisia. **Oikeuden tehdä valintoja** itse koettiin vaikuttavan **elämänlaatuun**. Yhteiseksi tekijäksi näissä vastauksissa muodostui **nopea palvelun tarpeen arviointi kotihoidon tukemiseksi**. Näissä haastatteluissa ei tullut yhtään vastausta siihen, minkälaisia palveluja vastaajat eivät tarvitse tai halua.

Tästä aineistosta tehtyä yhteenvetoa/johtopäätöksiä hyödynsimme suunnittelutyössä Palvelukeskuksen kehittämisessä. Ohjausryhmäläiset saivat ensin tutkijan yhteenvedon katsastettavakseen ennen kuin siitä alettiin puhua työyksikössä. Aineistosta koottu tieto ymmärrettiin tärkeänä asiakaslähtöisten palvelujen suunnittelun lähtökohtana.

4.8 Johtopäätökset tuloksista

Toimintatutkimus kohdistuu erityisesti sosiaaliseen toimintaan, joka pohjautuu vuorovaikutukseen. Ihmiset suuntaavat toimintansa toisiin yksilöihin tai ottavat heidät huomioon toiminnassaan. Heitä ohjaa yhteinen tulkinta, merkitys tai näkemys yhteisestä toiminnasta ja sen tarkoituksesta. Toimintatutkimus on ajallisesti rajattu tutkimus- ja kehittämisprojekti, jossa suunnitellaan ja kokeillaan uusia toimintatapoja. Pienimuotoisimmillaan toimintatutkimus on oman työn kehittämistä. Työtehtävät edellyttävät kuitenkin lähes aina yhteistyön tekemistä muiden kanssa ja siksi työn kehittäminen vaatii ihmisten välisen yhteistoiminnan ja vuorovaikutuksen edistämistä. Se onnistuu harvoin ilman, että otetaan huomioon muiden tehtävät, koko organisaatio ja toimintaympäristö. (Heikkinen 2008, 16–17.) Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli koko työyksikön hoidollisten palvelujen ja rakenteellisten toimintojen suunnittelu sekä toiminnan kehittäminen ja siitä edelleen tavoitteena toimivan Palvelukeskus Kallion aloittaminen vuoden 2010 alusta.

Tulosten analysointi ei riitä pelkästään kertomaan tutkimuksen tuloksia, vaan tuloksista olisi pyrittävä laatimaan synteesejä. Synteetit kokoavat yhteen pääseikat ja antavat kirkkaasti vastaukset asetettuihin kysymyksiin. Johtopäätökset perustuvat laadittuihin synteeseihin. Tutkijan on näin pohdittava, mikä on saatujen tulosten merkitys tutkimusalueella, mutta hänen tulisi myös pohtia, mikä laajempi merkitys tuloksilla voisi olla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 230.)

Vastaukset tuottivat paljon arvokasta tietoa Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalvelujen kehittämiseen. Tarkastelen kuitenkin johtopäätöksissä tutkittavaan ilmiöön vaikuttavia tekijöitä. Vastauksista sain tietoa Palvelukeskuksen suunnitteluun ja kehittämiseen kaikilta niiltä osa-alueilta joilta halusinkin. **Toiminnalliset tekijät**, joihin liittyy hoitotyön palvelujen toteuttaminen ja palvelujen järjestäminen iäkkäille kuntalaisille, toivat vastauksia kotona asumisen tukemiseen ja samalla työyksikkömme palvelujen kehittämiseen. **Päivätoiminta** koettiin erittäin tarpeelliseksi sosiaalisen vuorovaikutuksen takia. Ikääntyvän ihmisen voimavarojen tukeminen kuntoutuksen ja virikkeellisen toiminnan avulla on merkittävä tekijä hänen elämänlaatunsa kohentajana. Yksinäiselle vanhukselle on tärkeää se, että on juttuseuraa ja kuuluu johonkin yhteisöön. Yhteisillä ruokailutapahtumilla ymmärsin olevan tärkeän merkityksen, kun on ”porukkaa” ympärillä niin ruokakin maistuu paremmin. Sairauksien ja toimintakyvyn alenemisen myötä ikääntyvät voivat kokea itsensä taakaksi yhteiskunnassa ja helposti eristäytyvät omaan kotiinsa. Tästä seuraa masentuneisuutta ja turvattomuutta, kun päivittäinen toimintakyky edelleen heikentyy. Tämä asiakasryhmä juuri tarvitsee ”pienää patistusta” kotihoidon henkilökunnalta tai muilta vanhuspalvelujen toimijoilta lähteäkseen päivätoimintaan. Taloudellisestikin on halvempaa tuottaa päivätoiminnan palveluja ryhmälle kuin terveyskeskusosastohoitoa masentuneelle ja elämänhalunsa menettäneelle vanhukselle.

Muistineuvolan palvelut tulivat esille niin esseevastauksista kuin vanhuspalvelujen henkilöstön vastauksissa. Palvelujen tulee olla suunniteltuja niin, että niillä on jatkuvuus. Muistineuvola toimintaan tarvitaan motivoitunut ja työhönsä sitoutunut henkilöstö. Asiakkaaseen tulee luoda luottamuksellinen hoitosuhde turvallisessa ympäristössä ohjaten ja tukien asiakasta ja omaista. Jatkosuunnitelma käynneille on sovittava tarpeen mukaan ja kerrottava asiakkaalle hänelle kuuluvista etuuksista ja tukipalveluista palveluohjauksen keinoin. Muistineuvolan kohdalla tuli selkeästi esille myös **rakenteelliset tekijät** eli fyysisen tilan vaihto pois epäkäytännöllisistä tiloista Tervakartanon puolelta. Asiakkaat kokivat muistineuvolan olevan tarpeellinen, koska siellä on mahdollista saada selvyys alkavaan muistisairauteen ja omainen saa tietoa dementoivista sairauksista ja niiden etenemisestä.

Lyhytaikaishoidon kehittäminen vanhuksille on jatkuva prosessi ja suunnittelun alla oleva akuutti asia Kainuun maakunta -kuntayhtymässä. Suunnitelmat muuttaa lyhytaikaisyksikkö Tervakartano Kallion puolelle on toteutunut osittain ja muutostyötä tehdään koko ajan. Vastauksien yhteenvedosta kävi ilmi, etteivät kaikki tarvitsijat saa lyhytaikaispaikkaa varattua ja toivoivat myös valinnan vapautta, mistä paikan voi varata, jos ei halua mennä Tervakartanoon. Lyhytaikaishoito toiminnan toteuttaminen on suunniteltu jatkossa niin, ettei sinne

enää jää hoitokotipaikan odottajia vaan toiminta perustuu perustehtävän mukaiseen toimintaan. Perustehtävässä on määritelty toiminta, jossa tarjotaan iäkkäille kuntalaisille lyhytaikaisia tai säännöllisesti toistuvia hoitojaksoja, joissa on sovittu kotiinlähtöpäivä. Lyhytaikaishoidon on oltava kuntouttavaa toimintaa, johon kuuluvat asiakkaan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalinen voimavarojen tukeminen. **Rakenteellisiin tiloihin** tulee toivottu muutos, kun Tervakartano muuttaa toimimaan yhteen kerrokseen nykyisen kahden kerroksen sijaan. Lyhytaikaishoitopaikka määrään tulee myös muutos niiden vähentyessä kahdestakymmenestä neljästä paikasta kahdeksantoista paikkaa. Tämä vähennys voidaan toteuttaa, koska kukaan ei jää enää odottamaan hoitokotipaikkaa ja vie samalla jonkun toisen lyhytaikaisjaksopaikkaa.

Hoitokodin tulee olla mahdollisimman kodinomainen ja turvallinen asuinympäristö vanhuksen viimeiseksi kodiksi. Hoidon tulee lähteä asukkaiden tarpeesta heidän ihmisarvoaan kunnioittaen ja itsemääräämisoikeuttaan kuunnellen. Hoitajia tulee olla riittävästi, jotta he voivat tukea ikääntyvän ihmisen voimavaroja, kuunnella häntä ja olla lähellä. Virkistystoiminta ja erilaiset esiintymiset olivat toivelistalla. Kuntouttava toiminta ja ulkoilu kuuluvat ikäihmisen oikeuksiin, sillä pienikin omatoimisuuden säilyminen antaa vanhukselle onnistumisen tunteen oman elämän hallinnasta. Asianmukaiset apuvälineet helpottavat henkilökunnan ergonomisen työn toteuttamista. Tuloihin nähden kohtuulliset hinnat olivat myös toiveena palvelujen hinnoittelussa. Kainuun maakunta -kuntayhtymän sosiaali- ja terveystoiminta on päättänyt kuntayhtymän ja puitesopimusten mukaisten ostopalvelu hoitokotien hinnat yhdenmukaisiksi tukipalvelujen osalta. (Kainuun maakunta -kuntayhtymä STLTk 18.6.2008 § 154.)

Kolmas sektori (seurakunta, järjestöt, vapaaehtoistyöntekijät) nähtiin tulevaisuudessa yhtenä yhteistyökumppanina vanhusten hoidossa. Tänä päivänä toiminta on vielä hyvin vähäistä. Karoliinan kamarin laulattajat ovat ainoa ryhmä joka vierailee palvelukeskuksessa korvausta seurakunnan pitämän hartauden lisäksi.

Ikääntyvien ihmisten alkoholin liikakäyttö on lisääntynyt ja se huoletti myös vastaajia. Syyksi ilmaistiin lähinnä ihmisten yksinäisyys. Alkoholi voi muodostua vaaralliseksi yhdistelmäksi, jos vanhuksella on lääkkeitä käytössä yhtäaikaaisesti ja ruokailut ovat epäsäännöllisiä. Iäkkäiden naisten alkoholin käyttö on lisääntynyt ja aiheuttanut näin kasvavaa tarvetta hoitokotitai palvelutalopaikalle voinnin romahdettua (Tyrmi 2008).

Minkälainen on tulevaisuuden palvelukoti? Yhteisöllisyyden korostamista peräsi yksi vastaajista ja aikoi aktiivisesti kehittää ajatustaan ystäviensä kanssa uudentyyppisestä palvelukodista. Lähtökohtana lienee ajatus Suomussalmella toimivasta niin sanotusta ”kimppa-asumisesta”, jossa iäkkäillä naisilla oli omat asunnot ja yhteinen iso olohuone seurustelu- ja ajanviettopaikkana. Toivon mukaan tämä vastaaja jatkaa kehitystyötään ja mahdollisesti tulevaisuudessa saamme uuden asumismuodon iäkkäille kuntalaisille tänne Kajaaniin.

Eettisiin tekijöihin kuuluu yhdenmukaisten palvelujen saatavuuden turvaaminen kaikille kuntalaisille. Päiväkerhotoimintaa toivottiin kaikille sitä haluaville, ei niin että jotkut vanhukset voidaan rajata sieltä pois. Myöskään varallisuus ei saa vaikuttaa siihen, kuka palveluja saa vaan kaikille kuuluu saman arviointikriteerin mukaan mahdollisuudet päästä eri palvelujen piiriin. Kuntalaisten tulee ymmärtää se, ettei kukaan voi mennä jonkun toisen ohi hoitokotipaikkaa mietittäessä, kun kriteerit ovat yhdenmukaiset kaikkien kohdalla.

Iäkkään ihmisen elämänlaatuun vaikuttaa hänen itsemääräämisoikeutensa kunnioittaminen. Vanhuksella on oikeus tehdä itse omat valintansa tarvitsemiensa palvelujen suhteen niin kauan, kun hänellä riittää ymmärrystä asioidensa hoitamiseen. Ikääntyviä tulee kohdella tasavertaisesti muun väestön kanssa palveluja suunniteltaessa. Yksilöllisyys, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus kuuluvat kaikille ikääntyville kuntalaisille tasapuolisesti palveluja toteutettaessa.

Palveluohjauksen tehostamiseen oli selkeä lisätarve. Kainuun maakunta -kuntayhtymän aikana on ollut hanke, jossa koulutettiin hoitajia palveluohjaajiksi, mutta toimijat ovat ilmeisesti vaihtaneet tehtäviä, koska lähes kaikissa vastauksissa palveluohjaus koettiin puutteelliseksi tai sitä ei ollut saatu lainkaan. Sosiaali- ja terveysalan koulutuksen saaneilla henkilöillä on lakiin perustuva velvollisuus kertoa asiakkaille heidän oikeuksistaan (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000 § 5).

Tunteet ovat voimakkaasti mukana, kun puhutaan omista vanhuksista. Tämä on täysin ymmärrettävä asia ja sen huomasi vastaajien toiveista palvelujen kehittämisessä. Esseevastauksissa oli hyvin tunnepitoisesti ja rakastavasti otettu kantaa vanhuksien hoitamiseen liittyviin asioihin. Vastauksista välittyi aito huoli huonokuntoisten vanhuksien selviytymisestä ja erilaisten palvelujen tarve osattiin nimetä vanhuksien tarpeita kunnioittaen. Vanhuspalvelujen toimijat vastasivat enemmän toiminnan kannalta olennaiseen kehittämisen tarpeeseen, mitä palveluja on aiheellista tässä vaiheessa kehittää ja millä aikataululla. Toki vastauksissa oltiin

sitä mieltä, että aina on yksilöllisesti harkittava kunkin vanhuksen kohdalla hänen voimavaroja ja sen myötä mietittävä oikeat palvelut itse kullekin vanhukselle.

Yhteenvedona vastauksista sain selville, että vastaajat haluavat Kainuun maakuntakuntayhtymän tuottavan asiakaslähtöisiä ja laadukkaita palveluja sekä tarvittaessa nopean palvelutarpeen arvioinnin vanhukselle kotihoidon tukemiseksi kunnioittaen hänen omaa päättäväisyytensä asioidensa hoitamisessa. Palvelut tulee olla kaikille vanhuksille saatavilla samoin kriteerein. Kohtuulliset maksut suhteutettuna asiakkaan tuloihin tulivat esille vastauksissa ja vanhuspalvelujen sosiaalihoitajan mukaan korkeat maksut lisäävät vanhusasiakkaiden toimeentulotuen tarvetta.

4.9 Muutostöiden toteuttaminen

Organisaation muuttaminen ei eroa paljoakaan huonekalujen siirtämisestä. Avuksi tarvitaan paljon ihmisiä muutoksen toteuttamiseen. Alkuvaiheessa ei olla koskaan tietoisia kaikista muutoksista. Alkulämmittelyyn kuuluu hämmästyttävän paljon aikaa ja energiaa. Varsinainen toiminta tapahtuu lopulta useina eri projekteina. (Kotter 1996, 122.)

Juutin (2001, 385) mukaan inhimillisuus olisi edelleen nostettava itsearvoiseen asemaan, sillä olemme ihmisiä ja ihmisille kaikkia toimintoja tehdään. Ihminen on kaiken mitta. Kun yksilö on kaiken mitta, niin hän on ainutlaatuinen, ei ole oikeita mittoja, on mahdollista vain vaihtaa näkökulmia siitä, mikä on oikeaa ja hyvää kullekin yksilölle.

Tilojen muutostöitä suunniteltiin eri kokouksissa koko kevään 2009 ajan myös henkilökunnan palaverissa, joissa otettiin ideoita vastaan toiminnan kehittämiseksi. Erilaisia vaihtoehtoja mietittiin ja esitin Kajaanin seudun päälliköille, että he muuttaisivat myös Palvelukeskukseen, jotta saadaan Palvelukeskuksesta toimiva kokonaisuus. Tästä johtuen mietimme, minne itse kunkin työhuone sijoittuu tulevaisuudessa. Työterveyshuollosta kävivät fysioterapeutti ja työterveyshoitaja katsomassa 1.6.2009 asiakkaiden/asukkaiden tiloja, joihin muutosta on suunnitteilla. Heillä ei ollut huomautettavaa tilojen suhteen.

Toukokuun lopulla 2009 otin yhteyttä terveyskeskuksen huoltoon saadakseni miehiä siirtämään siipiosan pukuhuoneen kaapit alakerran sosiaalitilaan, jotta huone saadaan muistineuvolan käyttöön. Samalla laitoin sähköpostia atk-palveluihin saadakseni tarvittavat atk-linjat muistineuvolan- ja sairaanhoitajan huoneisiin. Sairaanhoitajalle saatiin huonetilat vähentämällä yksi asukaspaikka Väinölän ryhmästä. Vastaava hoitaja ja kanslisti muuttivat kesäkuun lo-

pulla Tervakartanon puolelle ja vapauttivat vanhuspalvelupäällikölle ja ympärivuorokautisen hoidon ja hoivan päällikölle työhuoneet. Heinäkuun alussa henkilökunnan ruokailu-/kahvihuone muutettiin hoitokodin Väinölän ryhmän B – päähän. Näin saatiin kotihoidon päällikölle huone. Palvelukeskus Kallion siipiosa saatiin näin toimivaksi kokonaisuudeksi omine sisäänkäynteineen ja vastaanottotiloineen, jossa toimivat edellisten lisäksi sosiaalihoitaja ja SAS- ohjaaja.

Tilojen muutostyöt vaikuttavat aina kokonaisvaltaisesti talon toimintaan. Niinpä henkilökunnan käyttöön otetun ruokailutilan 33m² tuli vähentää asukkaiden maksamasta yhteisten tilojen neliöistä ja tehdä uudet vuokra- ja siivouspalvelusopimukset Väinölän yhdelletoista asukkaalle. Tämä prosessi tehtiin postin välityksellä palautuskuorineen, vaikka muuten teen sopimukset aina omaisten kanssa henkilökohtaisesti.

Vienolan ryhmän remonttitarpeisiin liittyvistä muutostöistä otin yhteyttä Kajaanin kaupungin toimitilapuolelle, koska olemme vuokralla kaupungin kiinteistössä ja remontointiin täytyy saada lupa ja tekijät. Vienolaan muuttaa yksi vanhuspuolen sihteereistä entiseen kansliaan ja lääkehuoneen edessä oleva käyttämätön tila remontoidaan hoitajien huoneeksi. Ison hissien eteen laitetaan lukkoon menevä palo-ovi ja muisteluhuoneen eteen paljeovi. Nämä muutostyöt tehdään lokakuun 2009 puolen välin jälkeen. Lisäksi Ainolan ryhmän iso varastotila suunniteltiin muutettavaksi henkilökunnan pukuhuoneeksi.

Asiakkaiden paikkatilanteiden muuttuessa on otettava huomioon myös hälytysjärjestelmän tarvittavat muutokset. Pyysin paikalliselta asiantuntijalta tilanearvioita asiasta ja hän vastavasti kutsui paikalle Miratel- hälytysjärjestelmän asiantuntijan Kuopiosta. Kävimme yhdessä läpi tarvittavat muutostyöt syyskuun puolella välissä 2009 ja samalla pyysin kustannusarvion tarvittavista muutostöistä, jotta saamme hälytys- ja puhelinjärjestelmän toimivaksi ennen varsinaista asukkaiden/asiakkaiden muuttoa.

Kehittämishankkeeseen kuuluvat säännölliset ohjausryhmän- ja suunnitteluryhmän toteutuneet kokoukset sekä tiedottaminen ulkopuolisille tahoille koko kehittämishankkeen aikana. (Taulukko 3.) Ohjausryhmään kuulunut vanhusneuvoston jäsen on osaltaan toiminut hankkeen ulospäin suuntautuvan viestinnän toteuttajana. Kaikki ohjausryhmäläiset antoivat palautetta, ohjausta, neuvontaa sekä tukea koko hankeprosessin ajan.

Taulukko 3. Kehittämishankkeen kokoukset ja tiedottaminen yhteistyötahoille

Kohderyhmä	Väline	Aika	Tulokset
Vastuuhenkilö			
Sisäinen- ja ulkoinen tiedottaminen kuntalaisille	Ohjausryhmä	7.5.2008	Muistio/Lähtötilanteen katsaus. Kerroin aineiston keruusta vanhusneuvoston kokouksessa. Liite 4
Vastuuhenkilö Raija Kinnunen kaikissa kokouksissa	Ohjausryhmä	17.9.2008	Muistio ja mallinnos hankkeen etene- misestä ryhmäläisille. Liite 7
	Puhelinkeskustelu- vanhuspalvelujoh- tajan kanssa	24.9.2008	Kerroin ajankohtaisen tiedon Kainuun Sanomien seuraavan päivän Palvelu- keskuksen kehittäminen artikkelia var- ten.
Ulkoinen tie- dottaminen	Puhelinkeskustelu sosiaali- ja terveys- lautakunnan jäse- nen kanssa	4.12.2008	Puhelinkeskustelussa kerroin kehittä- mishankkeen tämänhetkisestä vaihees- ta. Suunnitelmat ovat edenneet aika- taulun mukaisesti ja talousarvioon esi- tetään palvelujen tuottamiseen tarvit- tavat varat. Päivätoiminnan aloittami- nen oli suurin kiinnostuksen kohde.
Sisäinen tie- dottaminen	Ohjausryhmä	21.1.2009	Muistio ja toimintatutkimuksen pro- sessin käytiin läpi. Lyhytaikaistoimin- nan kehittäminen sovittiin seuraavaksi vaiheeksi toteutusta. Tilat katsottiin ryhmäläisten kanssa. Liite 10
	Projektiryhmä	9.3.2009	Muistio. Keskusteltiin lyhytaikaishoi- topaikkojen tilojen siirtämisestä hoito- kodin yläkertaan ja toiminnan muut- taminen perustehtävää vastaavaksi toiminnaiksi. Jatkossa suunnitellaan tehtäväksi muistineuvolalle sopivien tilojen miettiminen. Liite 11

Ulkoinen tiedottaminen	Seminaaripäivä Yhteistyöllä avaimet muutokseen ja kehittämiseen	2.4.2009	Esitin opinnäytetyöni seminaarissa Kajaanin ammattikorkeakoululla. Välineet: Powerpoint, suullinen esitys ja posterit.
Sisäinen tiedottaminen	Ohjausryhmä	22.4.2009	Muistio ja ryhmäläisille Kajaanin AMK – seminaaripäivän 2.4.09 PowerPoint esitys kehittämishankkeesta paperiversiona. Palvelukeskus Kallio päätettiin kehittämiskohteen nimeksi. Mietittiin kuinka saada mahdollisimman paljon vanhuspalvelun toimijoita mahtumaan palvelukeskukseen. Liite 13
	Projektiryhmä	18.5.2009	Muistio. Jokaisella työyhteisön jäsenellä on oikeus tuoda kehittämisideoitaan ryhmäläisille. Kallion puolen yksi pukuhuone muutetaan muistineuvolan tiloiksi. Yläkerran lääkehuoneen eteen tehdään hoitajille uusi kanslia. Kanslille vapautuu entinen hoitajien kanslia. Kuntosalille mietittiin lisälaitteiden hankkimista. Liite 14
	Henkilökunnan palaveri	2.6.2009	Muistio. Henkilökunnalta tuli huonejärjestelyihin liittyviä muutosehdotuksia kiitettävästi. Huone muutokset toteutetaan kesä-heinäkuun aikana, jotta toiminta etenee suunnitellun aikataulun mukaisesti.
	PowerPoint- esitys Kainuun maakunta- kuntayhtymän vanhuspalvelujohtajalle	10.7.2009	Lähetin ajankohtaistatsauksen hankkeen etenemisestä sähköisesti.
	Projektiryhmä	14.9.2009	Muistio. Päiväkerhon tarvitsemat tilat ovat vielä mietinnän alla. Hoitokodin sairaanhoitaja työstää päiväkerhon toiminnallista osiota omiin geronomiopintoihinsa liittyen syksyn aikana. Lyhytaikaistoiminnan muuttaessa hoitokodin yläkertaan sen toteuttaa erikseen nimetty muuttoryhmä. Liite 15

Ulkoinen tiedottaminen	Henkilökunnan palaverit	3.2.09	Muistiot osastokokouksiansioissa. Keskusteltiin kehittämisen suunnittelusta, sen etenemisestä ja yhteisvastuullisuudesta oman työyksikön kehittämisessä.
		9.3.09	
		11.5.09	
		2.6.09	
		24.6.09	
		30.6.09	
	Kajaanin sosiaali- ja terveystalvelujen kuntakierros	19.8.09	Asioita on kerrattu ja mietitty sekä kyseenalaistettu tarpeen niin vaatiessa. Kaikilla on vahva tahto pyrkiä parempaan asiakaslähtöisen toiminnan toteuttamiseen.
		15.9.2009	
	Ohjausryhmä	16.9.2009	Suullinen tiedottaminen kuntalaisille ja sosiaali- ja terveystalvutakunnan jäsenille (3) palvelukeskuksen kehittämistyön etenemisestä
			Muistio. Kehittämishanke on toteutunut aikataulun mukaisesti. Päiväkerhoon tulijat miettii kotihoidon henkilöstö. Ohjausryhmä hyväksyi, että kehittämishankkeen raportti kirjoitetaan toteuman osalta tähän päivään asti. Palvelukeskuksen toiminnan kehittäminen jatkuu edelleen seuraavaksi lyhytaikaistoiminnan siirtämisellä Hoitokodin puolelle. Liite 16

5 ARVIOINTI

5.1 Kehittämishankkeen vaiheet

Toimintatutkimuksen peruslähtökohta on holistinen ihmiskäsitys, jossa ihmistä tutkitaan hänen omassa ympäristössään aktiivina toimijana. Toimintatutkimukseen sisältyvä tutkimus, tiedon keruu, tiedon analyysi sekä näiden pohjalta tapahtuva toiminta voivat lisätä ihmisten tietoisuutta ja aktiivisuutta kehittämistyöhön. (Jyrkämä 1978, 44–65.)

Toimintatutkija osallistuu tutkimaansa toimintaan tehden tutkimuskohteeseensa tarkoitukselliseen muutokseen tähtäävän väliintulon, intervention. Perinteisesti tutkijan hyveinä on pidetty ulkopuolisuutta ja objektiivisuutta, toimintatutkija on aktiivinen vaikuttaja ja toimija, eikä hän edes oleta olevansa ulkopuolinen tai neutraali. Toimintatutkimuksessa pyritään valamaan uskoa ihmisten omiin kykyihin ja toimintamahdollisuuksiin, toisin sanoen voimaannuttamaan tai valtauttamaan heitä. Tutkija käynnistää muutoksen ja rohkaisee ihmisiä tarttumaan asioihin, jotta niitä voidaan kehittää heidän omalta kannaltaan paremmiksi. (Heikkinen 2008, 19–20.)

Kehittämishanke ajoittui maaliskuusta 2008 syyskuuhun 2009. Tutkimustyöni jakautui kahteen eri pääsykliin toimintojen toteutuessa hankkeen eri vaiheissa. Tullikallionkatu 3:ssa sijaitsevaan vanhuspalvelujen vuokraamaan kiinteistöön tuli suunnitella palvelukeskus, jossa jatkavat toimijoina siinä jo aiemmin toimineet hoidolliset palvelut ja lisäksi suunnitella aloitettavalle päiväkerholle tarkoituksenmukaiset toimitilat. Ensimmäisessä vaiheessa hain vastauksia vanhusneuvoston jäseniltä ja omaishoitajilta sekä vanhuspalvelujen työntekijöiltä palvelukeskuksen toiminnan kehittämiseen ja sen myötä kotona asumisen tukemiseen. Toiseen vaiheeseen liittyivät aineistosta tehdyt johtopäätökset (**havainnointi – reflektointi – suunnittelu**) ja niiden vieminen käytännön toimintaan vaiheittain kesäkuusta 2009 alkaen (**toteutus – arviointi**). Koko hankkeen ajan pohdin mielessäni ja esitin työyhteisössä ajoittain kysymyksiäkin, olinko varmasti tiedottanut kaikille, mitä tehdään, miksi tehdään ja milloin tehdään päämäärän saavuttamiseksi aikataulun mukaan.

Aineiston kerääminen tutkimukseen esseiden avulla oli avartava kokemus, koska tutkijana sain lukea, tarkastella ja tulkita aineistoa muodostaen siitä oman käsitykseni ikääntyvien kuntalaisten asiakaslähtöisestä palveluntarpeesta ja siitä, minkälaista apua ja tukea he tarvitsevat

itselleen selvittääkseen omassa kodissaan mahdollisimman pitkään. Vastauksista sain arvokasta tietoa myös kotihoidon palvelujen kehittämiseen, vaikkei se varsinaisesti ollutkaan tutkimuksen aihe vaan Palvelukeskuksen suunnittelu ja toiminnan kehittäminen.

Heikkisen (2008, 78) mukaan toimintatutkimus hahmotetaan usein syklinä, johon kuuluu sekä konstruoivia että rekonstruoivia vaiheita. Konstruoiva toiminta on uutta rakentavaa, tulevaisuuteen suuntaavaa, kun taas rekonstruoivissa vaiheissa painopiste on jo toteutuneen toiminnan havainnoissa ja arvioinnissa. Rekonstruointi tarkoittaa sananmukaisesti uudelleen rakentamista. Eri vaiheissa työyksikkömme toiminnan muutokset etenivät osittain limittäin, kun yhtä muutosta tehtiin, toista asiaa suunniteltiin ja arvioitiin edellisen muutoksen onnistumista ja teimme taas jatkosuunnitelmia, kuinka asiat viedään päämäärän mukaiseen tavoitteeseen. Palvelukeskuksen kehittämistyö jatkuu edelleen vuonna 2010 kunnes kaikki suunnitellut muutokset myös lyhytaikaishoidon osalta on saatu toteutettua.

Käytännössä laajamittaisen osallistumisen järjestäminen uudistuksen suunnitteluun on haasteellista. Kaikki eivät millään voi osallistua kehittämistyöhön, eikä kaikilla ole haluakaan siihen osallistumiseen, minkä lisäksi laaja osallistuminen voi johtaa laadullisesti huonompiin suunnitelmiin. Kuitenkin etenkin silloin, kun suunnitelmilla on hyvin suoraa vaikutusta johonkin tiettyyn yksikköön, ovat henkilöstön osallistumismahdollisuudet tärkeitä. (Haveri 1995, 91.) Tässä opinnäytetyössä oli kaikilla mahdollisuus samantarvoisesti osallistua koko kehittämistyön ajan prosessiin. Otin kehittämiskeskusteluissa tarkoitushakuisesti esille, miten yksilöt kokivat suunnitteilla ja osin jo toteutetunkin kehittämisen merkityksen omassa työssään samoin kuin muutoksen vaikutuksen merkityksen. Näin sain selville niidenkin työntekijöiden mielipiteet ja ajatukset, jotka eivät niitä isoissa kokouksissa tuoneet esille.

5.2 Henkilöstön osaamisen kehittyminen

Palvelukeskuksen toiminnan kehittämiseen ja muutosprosessin liittyä olennaisesti henkilöstön osaaminen ja sitoutuminen tulevaan visioon. Muutokseen sopeutuminen on helpompaa henkilöstölle, kun he tietävät mihin ollaan menossa. Kehittämistyössä on yhteisesti sovittu päämäärä ja toisaalta henkilöstö saa osallistua toiminnan kehittämiseen ja muutokseen omalla osaamisellaan. Ammatillinen kehittyminen on ymmärrettävä elinikäiseksi prosessiksi työntekijän elämässä. Ammatillinen osaaminen voidaan määritellä niin, että työntekijä osaa vastata haasteisiin oman ja työyhteisönsä osaamisen kehittäjänä sekä soveltaa ja luoda uutta tietoa.

Ammattitaito taas kuvaa yksilön osaamisalueita ja suoritustasoa. (Miettinen, Miettinen, Nousiainen & Kuokkanen 2000, 14.)

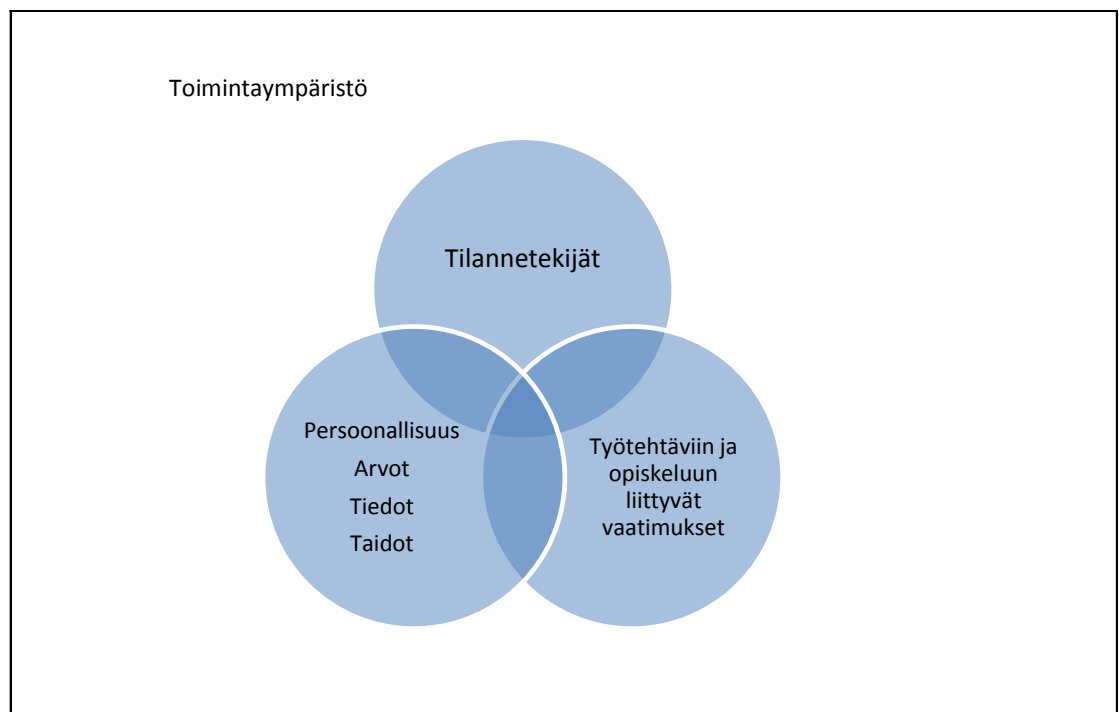
Oppivan organisaation piirteisiin kuuluu rohkeus asioiden kyseenalaistamiseen ja muuttamiseen sekä kyky sopeutua muutoksiin. Ilmapäiriin tulee olla kannustava jatkuvaan oppimiseen ja uuden kokeilemiseen. Ei syyllistetä ketään ja puhuta virheistä vaan osaamattomuudesta. Työyksikössä täytyy vallita keskinäinen hyväksyntä ja toimiva vuorovaikutus sekä osallistuva johtaminen ja hajautettu päätöksenteko. Ratkaisevinta oppimisen edistämiseksi työyhteisössä on, miten ihmiset jakavat ja antavat osaamistaan muille ja vastaanottavat sitä toisiltaan. (Niskanen, 2008.)

Osaamisen kehittäminen on vastuunottoa omasta työstä ja yhteisistä tavoitteista. Se on muutokseen osallistumista ja aktiivista tiedonhankintaa ja jakamista, oppimista toisilta ja toisten kanssa sekä positiivista asennetta. Yhteisen tietämisen ja hiljaisen tiedon osuus on 80 % työssä tarvittavasta osaamisesta. Kokonaisvaltainen osaamisen johtaminen vaatii nykytilan tunnistamista ja tulevaisuuden suunnan valintaa sekä muutoksia ennakoivaa osaamisen johtamista. Mitä tarvitsemme onnistuaksemme osaamisen kehittämisessä:

- Käden älykkyyttä eli taitoa tehdä asioita
- Pään älykkyyttä eli järkeilytaitoa
- Sydämen älykkyyttä eli ymmärrystä omista toimintaa ohjaavista arvoista (Nurminen 2008).

Kompetenssit voidaan määritellä sekä yksilön että organisaation näkökulmasta. Kompetenssit ovat toisiinsa sidoksissa olevia, ja oppiminen sekä kehittyminen ovat yhteydessä kompetensseihin. Muodollinen kelpoisuus voidaan hankkia koulutuksen avulla, todellinen kompetenssi kuvastaa yksilön potentiaalista pätevyyttä. Kompetenssi käsitteen synonyymina käytetään Net Mot – verkkosanakirjan suomennoksia virkakelpoisuus, pätevyys ja taidot. Kelpoisuus ymmärretään tällöin virkapätevyytenä, joka kunnallisessa virkasäännössä mainitaan termin taito ja kyky, jotka saavutetaan koulutuksen kautta. Pätevyudet ja kelpoisuudet ovat ajan kuluessa muuttuvia ja kehittyviä sisältäen tiedot ja taidot, joita tarvitaan tietyn työtehtävän suorittamiseen. Kompetenssin ymmärretään liittyvän yksilön työtehtävän suoriutumisen yhteydessä olevana kontekstisidonnaisena käsitteenä. (Heikka 2008, 50–51.)

Kompetenssit liittyvät kiinteästi arjen toimintoihin henkilöstön toteuttaessa työtehtäviään yksikössämme. Lähes koko henkilöstöllä on sosiaali- ja terveysalan koulutus ja täten pätevyys hoitaa työtehtäviään vanhustenhoidossa. Rikkaus työyksikössämme on se, että henkilökunnasta useampi opiskelee ammatillisia sosiaali- ja terveysalan erikoistumisopintoja. Opiskelevien henkilökunnan jäsenten vuoksi laitoin kuvioon näkymään myös opiskeluun liittyvät tehtävät, jotka liittyvät kiinteästi yksilön oman osaamisen kehittämiseen ja sitä myötä koko työyhteisön osaamisen kehittämiseen. (Kuvio 2)

Kuvio 2. Yksilön kompetenssin elementit (mukaillen Heikka 2008)

Yksilön asiantuntijuuden ja osaamisen kehittyminen eivät saa olla vain hänen omaa pääomaansa vaan se on tarkoitettu jaettavaksi koko työyhteisölle. Oppiminen vaatii henkistä tilaa ja voimavaroja. Se vaatii useimmiten myös keskittymistä ja systemaattista toimintaa. Osaaminen lisää työhyvinvointia! Osaamisen puute on vastaavasti yhteydessä stressiin ja työuupumukseen yhtä lailla kuin töiden määräkin. (Viitala 2007.) Tutkijan oman osaamisen kehittämiseen opiskelijan roolissa ja toimintaympäristön esimies- ja johtamistyössä linkittyvät

kiinteästi myös ammattikorkeakoulun kompetenssit, jotka ovat yhtenä merkittävänä tekijänä mukana kehittämistyössä.

Jotta työyhteisö voisi oppia omista kokemuksistaan, aivan ensiarvoisen tärkeää on, että esimies on itse kiinnostunut työyhteisön toiminnan jatkuvasta parantamisesta ja uudistamisesta. Tämä tarkoittaa, että esimiehen tulisi olla ns. ensimmäinen kehittäjä; hän on aloitteellinen työpaikan toiminnan kriittisessä arvioinnissa ja uudistamisessa. Esimiehen tehtävänä on jatkuvasti kyseenalaistaa totuttuja toimintamalleja ja rutiineja sekä osoittaa erilaisia epäkohtia ja kehittämiskohteita. Omalla esimerkillään ja asenteellaan esimies rohkaisee myös muita työyhteisön jäseniä vastaavaan toimintaan. (Järvinen 2000, 72.)

Henkilökunnan osallistuminen kehittämishankkeeseen jakautui mielestäni selkeästi kahteen eri näkökantaan. Kesäkuussa 2008 oli asia henkilöstön palaverissa esillä ensimmäistä kertaa ja siitä lähtien palaverissa lähes kuukausittain. Kehittämisen kannattajat toivat avoimesti julki omia ideoitaan ja työyhteisön kehittämiseen liittyviä mielipiteitään asiakasnäkökulmaan peilaten. Työyhteisön kehittämisen vastustajat puolestaan esittivät perustelujaan, miksei muutosta kannata toteuttaa. Syinä mainittiin mm. asukkaiden huone- ja saniteettitilojen toimimattomuus, vaikka ne on remontoitu tarpeita vastaaviksi pari vuotta sitten, sekä pelko oman kiinteän työryhmän jakautumisesta erilleen.

Kapeakatseinen näkökanta asettaa yksilölle enemmän haastetta selviytyä muutoksesta kuin positiivisesti muutokseen suhtautuvan työntekijän. Viitalan (2007) mukaan vanhasta poisoppiminen on kaikkein vaikeinta muutoksessa. Kehittämishankkeen suunnitteluryhmän jäsenet olivat kaikki sitoutuneita ja motivoituneita muutoksen suunnitteluun sekä toteuttamiseen. Projektityöskentely tuli näin tutuksi meille kaikille. Osallistava johtamistyöni näkyi mielestäni siinä, että henkilökunta laati aikataulun osalle muutostöistä itsenäisesti. Varsinaiset konkreettiset toimitilojen muutokset olivat raskaita eritasoisine toimintoineen, mutta henkilöstö toteutti suunnitelmien mukaan kaikki toiminnot aikataulun mukaisesti ymmärtäen kehittämistyön tärkeyden osana oman työnsä kehittämistä.

Kokonaisuuden kannalta vanhuspalvelujen kehittäminen ja työyksikkömme henkilöstön osaamisen kehittyminen ovat sidoksissa kuntalaisten asiakaslähtöisten tarpeiden toteuttamisessa. Kävin kehityskeskusteluissa läpi koulutustarpeita jokaisen henkilökohtaisen osaamisen kehittämisen kannalta. Kehityskeskusteluissa nousi tärkeimmäksi koulutustavoitteeksi kohdata muistisairaita ja haasteellisesti käyttäytyviä asukkaita. Henkilökunnan osaamisen kehittämi-

seen vaikuttaa jatkossa varmasti myös se, että palvelukeskuksessa on Hoitokoti Kallion puolella aloittanut geriatri lääkärinä toukokuusta 2009 lähtien ja Tervakartanon puolella toinen geriatri syyskuusta 2009 lähtien. Tämä erikoisosaamisen tuominen palvelukeskukseen auttaa sen asiakkaita/asukkaita ja henkilökuntaa ymmärtämään syvällisemmin dementoituneiden ihmisten käyttäytymistä ja heidän kanssaan toteutettavaa hoitotyötä.

5.3 Opinnäytetyön eettiset periaatteet

Tutkimuksen uskottavuus ja tutkijan eettiset ratkaisut kulkevat täysin yhdessä. Uskottavuus perustuu siihen, että tutkija noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Vastuu hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta ja tutkimuksen rehellisyydestä sekä vilpittömyydestä on tutkimuksen tekijällä itsellään ja tutkimusryhmällä sekä tutkimusyksikön johtajalla. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 129–130.)

Kriittinen ajattelu ja itsensä ohjaaminen ovat yhteydessä toisiinsa niin, että mitä korkeampi yksilön kriittinen ajattelun taso on, sitä eettisempi hän on päätöksissään. Tämä näkyy siinä, että kriittisesti ajatteleva ja sitä kautta toimiva työntekijä tarkistaa päätöksenteossaan tarvitsemansa tiedon todenperäisyyden. Yleensä katsotaan, että kriittisesti ajatteleva työntekijä perustaa toimintansa tutkittuun tietoon. (Miettinen, Miettinen, Nousiainen & Kuokkanen 2000, 30.)

Tutkimuksen laatua arvioidaan sen perusteella, miten siinä on käsitelty eettisiä ongelmia, joita tutkimuksessa on poikkeuksetta. Eettiset kysymykset ovat usein dilemmoja, joissa tutkijan ratkaisua voidaan arvostella perustellusta näkökulmasta ja puolustaa toisesta. Eettisesti virheetöntä ihmistä ei ole, joten ei ole myöskään eettisesti täydellistä elämää eikä tutkimusta. Olennaiseksi nouseekin kysymys, miten tutkijayhteisöt tai tutkimuksen osallistujat ottavat esille ja käsittelevät eettisiä kysymyksiä. (Heikkinen, Rovio & Syrjälä 2008, 158.)

Palvelukeskuksemme kehittämishanke ja sitä myötä opinnäytetyöni liittyvät kiinteästi vanhusten hoitotyöhön ja sen suunnitteluun. Hoitotyön eettisten kysymysten tiedostaminen alkaa silloin, kun hoitotyöntekijä tiedostaa tekevänsä eettisiä ratkaisuja suhteessaan toisiin ihmisiin ja elämään. Tiedostaminen jatkuu oman ammatillisen tehtävän perusteiden tuntemisena. Korkeatasoisen hoitotyön edellytetään perustuvan tietoisesti valittuihin arvoihin, hoitotieteen teorioihin ja tutkimukseen. Hoitotyössä huomio suunnataan ainutkertaisen ihmisen

kunkin hetkiseen elämäntilanteeseen ja kokemukseen. Lisäksi korostetaan autettavan ihmisen omaa näkökulmaa ja merkityksenantoa, ihmisen oma elämänmalli ja sen kehittyminen on toteutettavan hoitotyön lähtökohta. (Kulojärvi & Koro 1997, 80.)

Ohjaus- ja suunnitteluryhmä toimivat kiinteästi mukana kehittämishankkeessa koko prosessin ajan ja antoivat arvokkaita kommentteja työn eteenpäin viemiseksi. Mielestäni avoin tiedottaminen kaikissa kehittämistyön vaiheissa vähentää henkilöstön epäluuloa muuttuvia asioita kohtaan ja luo uskottavuutta siitä, että muutoksella haetaan tarkoin suunniteltua päämäärää hoitaa vanhuksia laadukkaammin heidän tarpeistaan lähtien. Kaikkien Palvelukeskus Kallioon jotenkin liittyvien yhteistyötahojen mielipiteet, ehdotukset ja ideat olivat tervetulleita koko kehittämisprosessin ajan tutkijalle, ohjausryhmälle ja suunnitteluryhmälle.

Jatkuva itsearviointi ja kokonaisuuden sekä osa-alueiden reflektointi auttoivat kokonaisuuden luomisessa askel askeleelta eteenpäin. Toimintoja muutettaessa on suunnitelmia tarkennettava ja mietittävä sekä arvioitava, ollaanko menossa juuri siihen mihin pyritään. Ajoittain pohdiskelin myös omaa jämäkkyyttäni toteuttaa prosessia. Osa muutosprosessissa toteutettavista asioista vaati mielestäni pienen ”sulatteluajan” henkilöstöltä ennen kuin muutos toteutettiin siis ensin tiedottaminen, mietintäaika ja sitten toteutus. Jotkut asiat vastaavasti voitiin toteuttaa välittömästi. Tämä ajattelumalli pohjautuu muutosjohtamisen kirjallisuuteen, jota olen lukenut paljon opiskeluni edetessä ja toteuttanut sieltä saamiani oppeja työyksikössämme käytännön arjessa.

Välillä pohdin olenko tiedottanut tarpeeksi kaikille osapuolille mahdollisuudesta olla osallisena hankkeessa. Yhteinen työyksikössä tapahtuva muutos kun koskettaa meitä kaikkia. Pyrkimys parantaa asiakkaiden palveluja ja kehittää työyksikön palveluja strategiaa vastaavaan perustehtävän toteutumiseen ovat esimiehen tehtäviin kuuluvia toimintoja, joihin hän tarvitsee koko henkilöstön tuen. Mietin, saanko toimintatutkimuksesta opinnäytetyöhön esiin kaikki tutkimuksen elementit. Haastetta oli saada tarpeeksi tieteellisyyttä arjessa toteutettavaan työyksikön kehittämiseen.

Kehittämishanke on aikatauluun sidottu ja sen oikea-aikainen toteuttaminen on yksi luotettavuuden perusta. Rehellinen raportointi hankkeessa tapahtuneista asioista on myös yksi luotettavuuden kriteeri. Ristiriitatilanteiden käsittely kuten muutaman henkilökuntaan kuuluvan vastustus muutoksen tarpeellisuudesta ja osan vanhusten omaisista esiintuomien vastaväitteiden julkittuominen kuuluvat mielestäni opinnäytetyöhön kirjattaviin asioihin, koska ne

asettivat minut esimiehenä miettimään ratkaisuja ongelmien purkamiseen johtamisen keinoin.

5.4 Johtopäätökset hankkeen toteuttamisesta

Johtaminen on päämäärien kirkastamista ja perustehtävän selventämistä. Se on samalla jatkuvaa merkityksen synnyttämistä. Yhteisten merkitysten löytäminen mahdollistaa entistä parempien päämäärien saavuttamisen. Esimieheltä vaaditaan aloitteellista toimintaa yhteisten merkitysten etsimisessä. Ilman tällaista aktiivista roolia ei synny sellaisia keskusteluja, joissa etsitään yhteistä merkityssisältöä. Merkitysten löytymisen keskeisin foorumi ovat yhteiset keskustelut työyhteisössä. (Juuti & Vuorela, 86.)

Projektiluonteinen työyhteisön kehittämishanke on haasteellinen tehtävä yksikössä, jossa lähes koko henkilökunta tekee kolmivuorotyötä. Tiedottaminen ja viestintä eivät tavoita kerralla kaikkia henkilöstön jäseniä vaan samaa asiaa on kerrattava ja perusteltava useampaan kertaan. Yhteinen tavoiteltava päämäärä on kuitenkin lopulta tullut kaikkien tietoon ja teemme yhteistyössä kehittämistä edelleen työyksikössämme, vaikka varsinainen hanke on jo päättynyt.

Henkilöstön osaamisen kehittymisen kiinnostus on havaittavissa usean työntekijän omaehtoisena opiskeluna ja lisäksi halukkuutena osallistua työnantajan järjestämiin koulutuksiin. Lakisääteiset hoitajien täydennyskoulutuspäivät kuuluvat työnantajan velvollisuuteen pitää yllä korkeatasoista ammatillista osaamista. (Kainuun maakunta -kuntayhtymän ympärivuorokautisen hoidon ja hoivan BSC -vuosille 2009–2012.)

Aloitettavan palvelukeskustoiminnan avulla tarjotaan kuntalaisille mahdollisuudet saada laadukasta, kohtuuhintaista, toimintakykyä ylläpitävää kuntouttavaa päiväkerhotoimintaa ja mahdollisuus asioida tarvitsemiensa vanhuspalveluiden toimihenkilöiden luona yhdellä käynnillä entisten hoitokoti ja lyhytaikaishoitopalvelujen lisäksi. Kajaanin seudun vanhuspalvelujen sihteerit tulevat toimimaan kaikki Palvelukeskus Kalliossa syksystä 2009 lähtien, mikä helpottaa esimerkiksi sotaveteraanien ateriasetelien hakemista. Entinen ateriasetelien hakupaikka oli kotihoidon toimisto Linnankadulla ja asiakkaat kokivat, että siellä on hankala asioida, koska toimisto sijaitsi lukittujen ovien takana eikä ovikello toiminut aina ja parkkipaikojen puute oli myös yksi hankaloittava tekijä toimistossa asioidessa. Tulevaisuudessa van-

husväestön määrä lisääntyy ja tämä aiheuttaa mielestäni paikallisille päättäjille tarvetta pohtia syvällisesti iäkkäiden kuntalaisten riittävien palvelujen järjestämistä joko omana tai yksityisten palveluntuottajien järjestämänä.

Kainuun maakunta -kuntayhtymän viiden toimintavuoden aikana on nähtävissä jo vaikuttavuus kotona asumisen kehittämistyön suhteen. RAI- toimintakyky arvioinnissa mukana olleista pilottiryhmistä asumispalveluista Kajaanin seudulla saatiin Stakesin tulokset 2008 maaliskuussa. Tulokset kertoivat, että hoitokodeissamme on laitoshoitokuntoinen asukasaineisto, joka tarvitsee paljon sairaanhoidollista osaamista. Kotihoidon palvelujen tehostuminen ja monipuolistuminen on nähtävissä asukkaista, jotka muuttavat nyt hoitokotiin. Vielä muutama vuosi sitten hoitokotiin muuttamisen jälkeen vanhuksella oli asumisvuosia hoitokodissa noin 3-5 vuotta. Nykyisin se näyttää olevan pääsääntöisesti alle vuosi. Tieto perustuu omaan työkokemukseeni. Olen mukana Kajaanin seudun SAS-toiminnassa ja teen uusille asukkaille vuokra- ja palvelusopimukset Hoitokoti Kallioon sekä päätökset asukkaille, jotka sijoittuvat Kainuun maakunta -kuntayhtymän sosiaalihuoltolain 17 §:n mukaisiin julkisiin asumispalveluihin puitesopimusten mukaisissa yksityisissä palvelukodeissa.

Vanhuspalvelujen toimintoja tulee arvioida, havainnoida ja mitata jatkuvasti, jotta voimme kehittää toimintaamme ja vastata ikääntyvien kuntalaisten palvelujen tarpeeseen. Perustellut muutokset on helpompi viedä käytännön arkeen ja näin vähentää muutosvastarintaa. Vanhuspalvelujen toimijoiden sisäisen yhteistyön kehittäminen joustavammaksi tuo palveluihin läpinäkyvyyttä ja samalla hälventää rajapintoja palveluketjussa. Saumattomalla yhteistyöllä saamme aikaan laadukasta vanhusten hoitoa kainuulaisille vanhuksille.

6 POHDINTA

6.1 Kehittämishankkeen merkitys

Organisaatioiden ja niiden työyhteisöjen kehittyminen ei ole itsestäänselvyys. Jos kehittämiss-työhön ei työpaikalla panosteta tarpeeksi, on vaarana paikalleen jähmettyminen koskien niin esimiehiä kuin henkilöstöäkin. Tämä asettaakin kovat haasteet esimiestyölle, jossa yhä olen- naisempaa on työyhteisön jatkuva uudistaminen ja muutoksen johtaminen. Työyhteisön joh- don ja esimiesten tehtävänä onkin luoda sellainen toimintakulttuuri, jossa keskeisenä periaat- teena on vallitsevien toimintatapojen kyseenalaistaminen ja uuden oppiminen. (Järvinen, 68.)

Työelämän tarpeista lähtevän kehittämishankkeen toteuttaminen antaa opiskelijalle ja työyh- teisölle uusia näkökulmia ja mahdollisuuksia toteuttaa kehittämistyötä projektityöskentelyn tavoin. Kainuun maakunta -kuntayhtymän vuoden 2008 organisaatiomuutoksella Kajaanin seudulla haettiin yhteistyön kehitystä, kun neljästä tulosityksiköstä asumispalvelut, omaishoito, laitoshoido ja kotihoito siirryttiin kahteen tulosityksikköön eli kotona asumista tukeviin palve- luihin (kotihoito) ja ympärivuorokautiseen hoitoon ja hoivaan. (Kainuun maakunta- kuntayhtymän sosiaali- ja terveyslautakunnan kokouspöytäkirja 13.2.2008 § 50.) Mielestäni yhteistyö kotona asumista tukeviin palveluihin on muuttunut joustavammaksi muistineuvola- toiminnan kehittymisen myötä. Päiväkerhotoiminnan suunnittelu on myös tehostanut yhteis- työn merkitystä, koska samat asiakkaat kuuluvat kummankin tulosityksikön palvelujen piiriin ja kummallakin toimijalla on sama tavoite vanhuksen kotona asumisen tukeminen.

Nyt meillä on toimiva muistineuvola asiallisine vastaanottotiloineen. Sinne on nimetty muis- tihoitajat eri viikonpäiville vastaanottotoimintaa pitämään. Muistineuvolan toiminnan kehit- tymisen myötä ovat ikääntyvät kuntalaiset tulleet tietoisimmiksi oikeuksistaan ja saaneet sa- malla muistineuvolakäynnillä palveluohjausta. Tämä näkyy lisääntyneenä lyhytaikaispaikkojen kysyntänä siellä toimivan sihteerin kertoman mukaan (Oikarinen 2009).

Alkuvaiheessa kehittämistehtävääni mietin laajempaa yhteistyön kehittämistä päiväkerhon toiminnan suhteen ammattikorkeakouluopiskelija-vertaiseni esityksen mukaan, mutta Kai- nuun maakunta -kuntayhtymän jakautuminen eri vastuualueisiin esimerkiksi perhepalvelut ja vanhuspalvelut ja taas edelleen tulosityksiköihin, joilla kaikilla on omat tiukasti laaditut talous- arviot, rajoittaa yhteistyön kehittämistä. Kaikilla on talousarvioiden mukaan euroja käytettä-

vänä eikä kukaan suosiolla luovu omistaan. Mietin mahdollista yhteistyötä vammaispalvelujen kanssa, mutta jokaisella erityistarpeita hoidollisesti omaavalla ryhmällä on hoitohenkilökunnan taholle omat erityisosaamisalueet ja haasteet. Toisaalta raha on pitkälti se tekijä, mikä ratkaisee yhteistyön tekemisen tai tekemättä jättämisen. Jatkostahan ei vielä tiedä, mielestäni Kainuun maakunta -kuntayhtymässä tulosityksiköiden yhdistymiset eivät ole mikään mahdollon ajatus toimintojen tehostamista ajatellen, mikä on suoraan sidoksissa tietenkin kuntalaisten tarvitsemiin lakisääteisiin palveluihin.

6.2 Luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan usein edelleen validiteetin ja reliabiliteetin käsitteillä. Validiteetti tarkoittaa tutkimusmenetelmän ja -kohteen yhteensopivuutta: miten menetelmä sopii juuri sen ilmiön tutkimiseen, jota sillä oli tarkoitus tutkia. Reliabiliteetin eli toistettavuuden avulla arvioidaan tulosten pysyvyyttä ja alttiutta satunnaisvaihtelulle. Toimintatutkimuksessa validiteetin tekee hankalaksi se, että tulkinnot rakentavat sosiaalista todellisuutta. Reliabiliteetti on taas mahdollon, koska toimintatutkimuksella pyritään muutoksiin eikä niiden välttämiseen, joten saman tuloksen saavuttaminen uusinnalla on sen pyrkimysten vastaista. (Heikkinen & Syrjälä 2008, 147–148.)

Toimintatutkimuksen validiteetti perustuu siihen, että siinä henkilön omat havainnot ja kokemukset heijastetaan muiden vastaavia kokemuksia omaavien henkilöiden ja ympäristön näkemyksiin. Siinä on aina kysymyksessä ryhmä, joka toimii yhdessä, tällöin kyseessä on kokemusperäinen tiedon validointi. Validia toimintatutkimusta ei voi tehdä yksin. Siihen kuuluu ryhmä ihmisiä, jotka voivat olla työtovereita, asiakkaita tai ohjaajia. Tutkija tarvitsee sekä tutkijoita että vastustajia, jotka esittävät haasteita ja vastalauseita. Tarkoituksena on löytää mahdolliset virheet ja epäonnistuneet ratkaisut, mutta ongelmien lisäksi myös lupaavat uudet ratkaisut ja vaihtoehdot. (Anttila 2006, 446–447.)

Luotettavuuteen liittyy myös se, että työyhteisön tarkoituksena on alusta lähtien hyödyntää opinnäytetyön tuloksia omassa toiminnassaan ja tästä on kirjallisesti sovittu ennen opinnäytetyön aloittamista (Leinonen 2007, 5). Tämän opinnäytetyön ensimmäisenä liitteenä on toimeksiantosopimus ja toisena liitteenä hakemus/lupa opinnäytetyön tekemiselle. Opinnäytetyössä on mukana ollut koko työyhteisö ja ohjausryhmä sekä osaltaan myös omaiset/läheiset. Ikääntyvien kuntalaisten ääni on päässyt kuuluville heidän esseevastauksissaan ja kaikki mie-

lipiteet on huomioitu tehtäessä analyysiä ja synteesiä. Koko kehittämisprosessin ajan on sykleittäin refleктоitu ollaanko menossa oikeaan suuntaan asetetuissa tavoitteissa, jotka perustuvat tutkimuksen aineistosta tehtyihin johtopäätöksiin.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta kohentaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta. Tarkkuus koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita. Aineiston tuottamisen olosuhteet tulee kertoa selvästi ja totuudenmukaisesti. Laadullisen aineiston analyysissa on keskeistä luokittelujen tekeminen. Lukijalle tulee kertoa luokittelun syntymisen alkujuuret ja luokittelujen perusteet. Tulosten tulkintaan, joka vaatii tutkijalta kykyä pohtia vastauksia ja saattaa niitä myös teoreettisen tarkastelun tasolle, pätee sama vaatimus: on kerrottava, millä perusteella tutkija esittää tulkintoja, mihin hän päätelmänsä perustaa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 232–233). Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan parantaa myös tuomalla esiin aineiston luokittelun perusteet ja esittämällä tekstikatkelmia aineistosta (Hirsjärvi & Hurme 2000, 214–215).

Aihe tutkimukselle (opinnäytetyölle) pohjautui Kajaanin ammattikorkeakoulun ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opintoihini kuuluvaan työyhteisön kehittämishankkeeseen. Aluksi mietin, mitä tutkimusstrategiaa käytän ja suunnittelin tekäväni narratiivisen tutkimuksen, mutta päädyin kuitenkin toimintatutkimukseen, joka palveli paremmin käytännönläheistä työelämässä toteutettavaa kehittämishanketta. Seuraava pohdinnan paikka oli, miten ja keneltä saan kerättyä palvelukeskuksen suunnitteluun ja kehittämiseen liittyvää tietoa. Itseni kehittämiseen tutkijana ja mielenkiinto analysoida narratiivista aineistoa saivat minut päätyämään kirjeeseen, jolla pyysin esseevastauksia vanhusneuvoston jäseniltä ja omaishoitajilta. Lisäaineistoksi haastattelin saman kirjeen avulla vanhuspalvelujen kolmea työntekijää. Tein tutkimusaineiston analyysin kahdessa vaiheessa esseevastauksista ja vanhuspalvelujen moniammatillisen työryhmän haastatteluista. Koetin kirjoittaa opinnäytetyön etenemisen vaihe vaiheelta, jotta lukija pysyy mukana kertomuksessa ja hänellä selviää mihin tutkimuksella pyrittiin käytännön työelämässä.

Oma esiymmärrykseni ohjasi tutkimusvastauksien tulkintaa, mutta en antanut sen vaikuttaa tekemiini johtopäätöksiin, jotka kuitenkin nousivat saamastani aineistosta käsin. Johtopäätökset ohjasivat palvelukeskuksen suunnittelua ja kehittämistä. Havainnointi, suunnittelu, toiminta ja arviointi limittyivät syklien mukaan hankkeen edetessä. Kehittämishankkeeseen kuuluvat projektin kokoukset toteutuivat suunnitellusti ja niistä on kirjalliset dokumentit opinnäytetyön liitteinä. Toiminnalliset ja rakenteelliset muutokset on toteutettu aikataulun

mukaisesti asetettujen tavoitteiden mukaan. Kirjoitin pienimuotoista päiväkirjaa koko prosessin ajan, etteivät tärkeät asiat pääsisi unohtumaan esimerkiksi mitä tein, keneen otin yhteyttä, miksi jokin asia ei edennyt.

6.3 Vaikuttavuus

Arvioinnilla eli evaluaatiolla pyritään yleensä joidenkin organisaatioiden systeemien toimivuuden, tehokkuuden, tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden arviointiin. Tällainen arvioinnin tarve on yhteiskunnassa lisääntynyt sitä mukaa kun yhteiskunnan varoja suunnattu erilaisten itseään säätelevien organisaatioiden käyttöön tulosohjauksen korvattessa aikaisemmin suoraan tapahtunutta hallinnollista valvontaa. Arvioinnin avulla pyritään työ- ja palveluprosessien sekä tuotannon suunnittelun kehittämiseen sekä uusien näkemysten ja ratkaisujen tuottamiseen samalla kun toivotaan kriittisen näkemyksen lisääntyvän ja kehittyvän. (Anttila 2006, 452.)

Koen kehittämistehtäväni niin sanotusti pilottitoiminnaksi, koska sain kehittää ensimmäisenä vanhusten palvelukeskustoimintaa tässä muodossa Kainuun maakunta -kuntayhtymän alueella. Kajaanin ammattikorkeakoulun ja työyhteisöjen välinen yhteistyö palvelee mielestäni kainuulaisia merkittäväällä tavalla tutkimuksen ja kehitystyön muodoissa eri organisaatioissa niin julkisella kuin yksityisellä puolellakin. Asiantuntijaosaaminen tulee hyödynnettyä monipuolisesti Kainuuseen ja kainuulaisille. Olemme työyksikössämme tehneet jatkuvasti yhteistyötä Kajaanin ammattikorkeakoulun kanssa opiskelijatyön merkeissä, jonka koen rikkautena meille kummallekin osapuolelle.

Tasapainotettu mittaristo pyrkii nimensä mukaisesti kiinnittämään arvioinnissa huomiota moniin yhtä aikaa vaikuttaviin tekijöihin. Pelkät taloudelliset tai määrälliset mittarit eivät riitä kertomaan kaikkea toiminnan tilasta, vaan tarvitaan myös muita laadun mittareita, jotka lähinnä koskevat asiakkaita ja henkilökuntaa. Niinpä tasapainotettu mittaristo käsittää seuraavat neljä osa-aluetta

1. Taloudellinen näkökulma (resurssit ja talous)
2. Asiakasnäkökulma (vaikuttavuus)
3. Organisaation sisäisen tehokkuuden näkökulma (prosessit, rakenteet)

4. Innovointi ja oppimisen näkökulma (uudistuminen, työkyky)

Arviointi ja laadun parantaminen ovat jatkuva prosessi. Mittariston ideana on, että se kääntää mahdollisimman hyvin vision ja strategian konkreettisiksi ja mitattaviksi ominaisuuksiksi. (www.openetti.aokk.hamk.fi.) Kainuun maakunta -kuntayhtymän ympärivuorokautisen hoidon ja hoivan Bsc:n mittareiden avulla seuraamme työyksikkömme toiminnan toteutumista vuosittain. Samalla tavalla voidaan arvioida vaikuttavuutta, kuinka kehittämishankkeessa suunniteltu Palvelukeskus Kallio pystyy vastaamaan ikääntyvien kuntalaisten ja vanhusten asiakaslähtöiseen palvelujen tarpeeseen.

Vaikuttavuuden mittaamiseen pyritään jatkossa havainnoimalla niitä asiakkaita, jotka alkavat käyttää päiväkerhotoiminnan palveluja. Edistääkö aloitettava toiminta heidän fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintaansa siinä määrin, että hoitokotiin muuttamisen ajankohtaa saadaan siirrettyä ja he pärjäävät kotona sinne järjestettävien palvelujen turvin. Laatutyöhön ja vaikuttavuuteen saadaan vastauksia joka toinen vuosi Kainuun maakunta -kuntayhtymän asiakastytytyväisyyskyselyjen avulla. Asiakkailta/asukkailta saaduilla vastauksilla saamme arvokasta tietoa siitä, millä alueilla on toiminnassamme ja palveluissamme kehittämisen tarvetta. Jatkossa sisältyy päiväkerhon toiminta myös asiakastytytyväisyyskyselyn piiriin. Anttilan (2006, 456) mukaan todellisuuden käsittämisestä vaikutuksiksi seuraa se hyöty, että kaikki, mikä jollakin tapaa vaikuttaa, on todellista, myös mielikuvat, uskomukset, tieto. Kaikki nämä vaikuttavat maailmassa ja ovat siis osa omanlaistaan todellisuutta.

Palvelujamme käyttävät asiakkaat/asukkaat ovat yksi tärkeä mittari toimintojemme onnistumisen kartoittamisessa. Onko nyt tehdyllä uudistuksella saavutettu parannusta lyhytaikaiskäyttäjien palvelujen tarpeeseen? Saavatko asiakkaat toivomansa hoitajaksot ajallaan? Mihin laitamme niin sanotut hoitokotipaikan odottajat? Kuinka pitkäksi muodostuu hoitokotipaikan odottajan odotusaika? Tavoitteena on tähän asti ollut löytää sopiva ”uusi koti” kolmen kuukauden sisällä SAS-ryhmän arvioinnista. Kehittämistyö on siis jatkuvaa asiakaslähtöisten palvelujen tuottamista heidän tarpeistaan lähtien. (Kainuun maakunta -kuntayhtymän sosiaali- ja terveyslautakunnan kokouspöytäkirja 9.4.2008 § 84.)

Työyhteisömme kehittäminen on haasteellinen jatkumo koko työyhteisölle ja siihen motivoituneet ja sitoutuneet hoitotyöntekijät ovat olleet avainasemassa tuottaessaan uusia ideoita ja toimintamalleja vanhusten hoitotyöhön. Yhdessä toimimalla olemme päässeet tavoitteeseen, vaikka asioiden kyseenalaistaminen ja ongelmien ratkaisut eivät ole aina sujuneet ilman pieniä

ristiriitoja. Asioiden auki purkaminen ristiriitatilanteissa auttaa yhteisymmärrykseen pääsemisessä ja vähentää jännitteitä työyhteisössä.

6.4 Kehittämishankkeen hyödynnettävyys

Kehittämishankkeen olennainen tavoite on sen hyödynnettävyys. Siihen kuuluu kehittämisen kohteena olleen toimintamallin toimivuuden tarkastelu ja siirrettävyys uuteen kontekstiin ja uuteen hankkeeseen. On pohdittava, onko onnistuttu ratkaisemaan hankkeen kehittämistehävä niin, että se on johtanut parannettuun toiminnan tulokseen ja on hyödynnettävissä laajemminkin kuin yhdessä tapauksessa. (Anttila 2007, 147–148.)

Toimivuuseriaatteen näkökulmasta toimintatutkimusta arvioidaan sen käytännön vaikutusten, kuten hyödyn tai osallistujien voimaantumisen, kannalta. Periaatteen ydin on siinä, että tutkija kuvaa tutkimuskohteena olleen käytännön ja kehittämisprojektin vahvuudet ja heikoudet. Onnistunut tutkimus saa osallistujat uskomaan omiin kykyihinsä ja taitoihinsa. (Heikkinen & Syrjäla 2008, 155–157.)

Tässä kehittämishankkeessa tarkastelen sen hyödynnettävyyttä niin oman työyksikön kuin koko Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalvelujen kannalta. Kehittämistyössä toteutimme ensimmäisenä kuntayhtymän alueella vanhuksien Palvelukeskuksen, jossa kuntalaiset voivat asioida yhdellä käyntikerralla tarvitsemiensa vanhuspalvelujen toimijoiden luona. Päivätoiminnan aloittaminen toteutui myös suunnitelmien mukaisesti ja helpottaa kotihoidon työpaineita sekä mahdollistaa vanhuksille vuorovaikutuksen ja vertaistuen päivätoimintakäyntien yhteydessä. Jatkotutkimusta päivätoiminnan kehittämisestä tekee parhaillaan yksi työyksikkömme sairaanhoitaja omien geronomiopintojensa yhteydessä.

Tälle kehittämishankkeelle laadittu kirjoitussuunnitelma auttoi jäsentämään hankkeen kokonaisuutta ja sen hyödyntämistä Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalvelujen toimialueella. Olen markkinoinut hanketta Kainuun maakunta -kuntayhtymän muutamissa esimiestason kokouksissa. Opinnäytetyömme ovat julkisia ja näin kaikkien asiasta kiinnostuneiden luettavissa joko kirjallisena opinnäytetuotoksena Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjastossa tai Theseus -tietokannasta (www.kajak.fi).

Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalvelujen lyhytaikaishoitopaikkojen lähes jatkuva puute eri kuntien alueella on kehittämistä vaativa asia. Kuinka pystymme vastaamaan omaishoitajien lakisääteisten vapaapäivien toteutumiseen? Onko vaihtoehtona ostaa puitesopimusten mukaisilta yksityisiltä palveluntuottajilta lyhytaikaishoitoa? Henkilökohtaisesti pidän tätä vaihtoehtoa varteen otettavana, koska kaikissa pienissä kunnissa ei ole julkisella puolella mahdollista lyhytaikaishoitoon, mutta yksityisiä hoitokoteja on, missä palvelu on mahdollista järjestää. Olemme työyksikössämme jo löytäneet vastauksia tähän lyhytaikaishoitopaikkaongelmaan ja jatkotyöstämme asiaa omalta osaltamme edelleen. Silti haasteita riittää ja meidän tehtävämme vanhuspalveluissa on tuottaa asiakkaiden tarvitsemat palvelut asiakaslähtöisesti ja kehitämme palvelujamme edelleen siltä pohjalta.

Eri kunnista löytyy varmasti vastaavat toimitilat, joihin on mahdollista samalla periaatteella toteuttaa palvelukeskus kuin meillä täällä Kajaanissa. Tosin asukasmääriltään pienissä kunnissa ei kaikkien toimijoiden palveluja ole fyysisesti saatavilla vaan asiointi tapahtuu puhelimella tai sähköisesti. Olen lupautunut yhdyshenkilöksi tarpeen mukaan, kun palvelukeskustoimintoja suunnitellaan Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalvelujen toimialueella.

6.5 Oma kehittyminen ja kehittäminen hankkeessa

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyön tavoitteena on tukea opiskelijan ammatillista kasvua asiantuntijatehtäviin työelämässä (Ammattikorkeakouluasetus 351/2003 § 44). Ammattikorkeakoulun tutkimustehtävän tulee nousta käytännön tarpeista ja toiminnan tulee suuntautua käytännön työelämän ongelmien ratkaisuihin (Melametsä 1993, 22). Työelämälähtöisen opinnäytetyön merkitys liittyy ammattikorkeakoulututkinnossa ammatitaidon oppimiseen ja ammatilliseen kehittymiseen (Rissanen 2003, 23). Ammatillisen asiantuntijan koulutuksen tehtävä on ammatissa tarvittavien taitojen lisäksi työn kehittäminen ja tutkiminen. Tutkiminen ja kehittäminen ovat osa asiantuntijaosaamista. (Laitinen & Nurmi 2005, 275.) **Opinnäytetyön kirjoittaminen** on myös osa ammatillista kasvua ja asiantuntijuuden korkeampaa tasoa. Onnistunko kirjoittamaan tekstin niin, että osoitan lukijoille hallitsevani kehitettävän asian myös kirjallisen tuotoksen muodossa eikä pelkästään käytännön toteutuksen tavoin. Tässäkin jälleen yksi tärkeä itsearvioinnin paikka.

Miten opiskella aikuisena ja työssäkäyvänä hoitajana on varmaan jo haaste sinällään varsinkin, jos edellisestä opiskelusta on kulunut kauan aikaa. Omalla kohdallani edellisestä opiske-

lusta Kajaanin ammattikorkeakoulussa oli kulunut noin vuosi ennen tämän opiskelun alkua. Tosin tämä opiskelu oli huomattavasti haasteellisempaa kuin edellinen Esimies osaamisen erikoistumisopinnot. Välillä iski uskonpuute omiin atk-taitoihin kesällä 2008, kun yritin tehdä mallinnusta hankkeesta. Siitäkin lopulta kuitenkin selvisin yrityksen ja erehdyksen keinoin. Kehittämistyön mallinnuksen tekeminen helpotti taas vastaavasti posterin tekemistä, koska pystyin hyödyntämään jo aiemmin tekemääni mallinnuksen pohjaa posteriin. Positiivisena pidän sitä, että olen oppinut ”ahmimaan” tutkimuksia ja tieteellisiä lehtiä sekä kirjallisuutta. Niitä on nyt helpompi lukea, kun ymmärtää lukemansa ja samalla miettii asioiden merkityksiä yhteiskunnassa, paikallisella tasolla ja omassa elämässä.

Oman työyhteisön **kehittämistyö** on siinä mielessä antoisaa, että siinä näkee oman työnsä jäljen käytännössä ja pystyy kriittisesti arvioimaan tekemäänsä. Haastetta on riittänyt välillä enemmän kuin tarpeeksi, kun perustelet ja kertaat asioita työyhteisössä aina uudelleen ja uudelleen. Myönteisen palautteen antaminen henkilöstölle on kehittämistyön kaikissa vaiheissa huomioitava tekijä, jotta motivaatio kehittämisessä säilyy ja jaksamme tehdä työtämme tavoitteellisesti.

Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelman tavoitteina ovat hyvien osaamisvalmiuksien saavuttaminen asiantuntija- ja johtamistehtävissä. Koulutusohjelman suorittanut henkilö on asiantuntija ihmisten ja osaamisen johtamisessa. Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon yleisiin kompetensseihin ja sosiaali- ja terveysalan kompetensseihin kuuluvat seuraavat osaamisprofiilit: itsensä kehittäminen, eettinen osaaminen, viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, kehittämistoiminnan osaaminen, organisaatio- ja yhteiskuntaosaaminen ja kansainvälisyysosaaminen. Lisäksi sosiaali- ja terveysalaan kuuluvat kompetenssit: sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämisosaaminen ja johtamisosaaminen. (Kajaanin ammattikorkeakoulu 15.8.2007; www.ncp.fi/ects./Yleisetkompetenssit.)

Ammattikorkeakoulun kompetenssit ovat olleet mukana konkreettisessa kehittämistyössä ja opinnäytetyössä niin kuin muussakin opiskelussa koko ajan. Millä tasolla mittaan minikin kompetenssin merkittävyyttä on kohdallani varmaan mietittävä eri tavalla, koska olen toiminut esimiehenä reilusti yli kymmenen vuoden ajan. Ei riitä, että on suorittanut ammatillisen tutkinnon vaan mielestäni ihminen on ikuinen oppija. **Oman itsensä kehittäminen** ja tieto – taito-osaamisen jatkuva päivittäminen kuuluvat nykyaikana jatkuvasti muuttuvan työyhteisön vaatimuksiin. Kainuun maakunta -kuntayhtymän organisaatiomuutos vuoden 2005 alussa oli sinällään jo suuri haaste työyhteisöille ja yksilöille. Meiltä esimiehiltä muutosprosessit

ovat vaatineet taitoa hallita muutosta ja perustella sen merkitystä työntekijöille. Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittaminen on askel kohti omaa korkeamman tason asiantuntijuutta ja toimii tiedollisena lisäymmärryksen välineenä jatkuvasti muuttuvassa ja kehittyvässä organisaatiossa.

Viestintä- ja vuorovaikutustaitojen harjoittaminen ovat toteutuneet niin ulkoisessa kuin sisäisessä viestinnässä suullisesti ja kirjallisesti. Kaksi sosiaali- ja terveyslautakunnan jäsentä ovat aktiivisesti seuranneet opinnäytetyöni edistymistä ja pitäneet säännöllisesti yhteyttä kysellen kehittämishankkeen edistymistä. Omaishoitajista muutamat ovat osallistuneet aktiivisesti kehittämiseen kertoen omia kuulumisiaan ja toiveitaan Palvelukeskuksen kehittämisen suhteen. Oman ja työyhteisön toiminnan on oltava aina kriittisen tarkastelun alla niin **eettisen toiminnan, johtamisen kuin viestinnänkin osalta**, jotta turvaamme asiakkaillemme/asukkaillemme oikeudenmukaisen, turvallisen ja asiakaslähtöisen palvelun ja laadun heidän vanhuusvuosinaan.

Kansainvälistyminen on näkynyt työyksikössämme eri kulttuureista tulevana opiskelijoina ja nykyisin myös koulutettuina hoitajina. Olen törmännyt jonkinasteiseen pieneen vastustukseen joidenkin hoitajien asenteessa ulkomailta tulleita hoitajia kohtaan, vaikka he ovat suorittaneet tutkintonsa Suomessa. Tässäkin on esimiehelle näytön paikka, ”kitkeä pois” nämä epäluulot ja saada kaikki hyväksytyksi ja samanarvoiseen asemaan työyhteisössä.

On hyödyllistä pitää mielessä, että projektinhallinta on ennen muuta ajatuksellinen prosessi. Sama pitää paikkansa myös projektin itsearvioinnissa. Projektinhallinnan kulmakivi on muutosten ja asiakokonaisuuksien hallinta. Lisäksi on hyvä muistaa, että jatkuva parantaminen ja laatuksymykset ovat nykyaikaisessa projektinhallinnan teoriassa paitsi muodikkaita termejä, myös aitoja tekemistä edellyttäviä henkisiä ja toiminnallisia haasteita, joihin projektiryhmän tulee uhrata aikaansa. Projekti on organisoitu tapa saada aikaan muutos tai tuottaa jokin toiminnallinen innovaatio. (Virtanen 2003, 14.)

Projektityöskentely ja siihen liittyvät asiat ovat selkiytyneet opiskelun ja työyhteisön kehittämishankkeen etenemisen myötä. Työyhteisössä tapahtunut kehittäminen ja suunnittelu sekä toteutuksen johtaminen ovat edenneet aikataulun mukaisesti, mutta varsinainen kirjoitus työni eli raportointi on jäljessä aikataulusta. Ohjausryhmän kokoukset ovat toteutuneet suunnitellusti samoin työyhteisön suunnittelu-(projektiryhmän) kokoukset. Kaikista kokouksista on muistiot liitteenä opinnäytetyössä. Ohjausryhmän jäsenet tukivat jaksamistani ja

kannustivat miettimään kirjoitusaikataulua, koska he tiesivät minua työni ulkopuolelta sitovat velvollisuudet, jotka vievät aikaani todella paljon.

Kirjoitussuunnitelma on eräs apuväline kirjoittamisen kytkemiseksi hanketoimintaan. Sen avulla tunnistetaan hankkeelle hyödyllisiä kirjoittamisen muotoja, ja siinä esitettyjen kysymysten avulla kirjoittamista tarkastellaan muun muassa kirjoittamisen kohteiden, välineiden ja saadun palautteen kannalta. (Lambert 2008, 5.) **Kirjoitussuunnitelman** (liite 9) tekeminen oli antoisaa, koska siinä hahmotti hyvin kirjoittamisen aikataulutuksen kaikkine sen eri vaiheineen ja yhteistyön tekemisen eri toimijoiden kanssa kuten sosiaali- ja terveyslautakunnan jäsenten. Mielestäni suunnitelman tekeminen olisi voinut olla opinnoissa hieman aikaisemmin, koska se osaltaan auttoi kokonaisuuden hahmottamisessa, mutta toisaalta emme olisi tienneet vielä silloin meidän ryhmän artikkelin pääsevän Varjosen ja Maijalan toimittaman Ylempi ammattikorkeakoulu Osana innovaatioympäristöjä kirjan yhdeksi artikkeliksi.

Muutokseen liittyy kolme eri vaihetta: luopuminen, menettäminen ja taakse jättäminen seurauksena kaaos, jonka jälkeen uuden alku (Rönty, 2006). Muutos aiheuttaa aina jonkinasteista vastarintaa ja sitä on ollut niin henkilökunnan kuin omaistenkin taholta jossain määrin. Muutoksen perustelu ja asiantuntijuuskaan eivät aina vakuuta kaikkia osapuolia muutoksen tarpeesta. On turvallista olla vain siinä entisessä, vaikka toiminta vaatii muutosta. Haasteellisinta on ollut esimiehelle ja työyhteisölle passiivisten ja ”leipääntyneiden” työntekijöiden jatkuva muutosvastarinta ja negatiivisuus, mikä vaikuttaa työyhteisön henkilöstön työhyvinvointiin.

Muutokselle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää hyvää **johtamista** sekä kunkin muutoksen erityiselementtien hallintaa. Substanssi osaaminen ei riitä, vaan on osattava johtaa myös ihmisiä siten, että heidän yksilölliset tarpeensa ja organisaation tavoitteet tulevat muutoksessa huomioon otetuiksi. (Luomala 2008, 5). Toiminnan tulee lähteä asiakkaiden palvelujen tarpeesta ja kunnan palvelujen tulee muuttua niiden käyttäjien tarpeiden mukaan. Kieltämättä välillä tuntui, ettei mitään saa muuttaa, mutta muutosta ja kehittämistyötä on tehty ja toteutettu aikataulun mukaisesti. Lopulta kuitenkin omaistenkin kanssa päästiin yksimielisyyteen, kun muutosasiaa käytiin läpi useammalta näkökannalta ja perusteltiin muutoksen tarvetta ja sen tuomia hoidollisesti myönteisiä asioita. **Muutosjohtaminen** vaatii tiettyä lujautta ja itsepäisyyttä, että tavoitteisiin päästään suunnitellusti. Stenvall ja Virtanen (2007, 49) toteavat, että muutosprosessin ongelmat syntyvät usein siitä, kun toteutuksen yhteydessä joudutaan samalla suunnittelemaan muutosta.

Opiskelijakavereiden työskenteleminen laaja-alaisesti erilaissa työyhteisöissä oli mielestäni rikkaus ryhmän toiminnalle. Jokaisella oli substanssiosaamista ja asiantuntijaosaamista omalta alueeltaan. Osa oli toiminut jo esimiehinä ja osalla taas ei ollut kokemusta esimiestyöstä, mutta se oli juuri hyvä asia, koska kokemusten ja ajatusten jakaminen sekä toistemme tukeminen auttoivat meitä kaikki yhteiseen tavoitteeseen pääsemisessä. Seminaaripäivän ”Yhteistyöllä avaimet muutokseen ja kehittämiseen” toteuttaminen 2.4.2009 näytti, kuinka meiltä löytyi yhteishenkeä, luovuutta ja motivaatioita markkinoida Kajaanin ammattikorkeakoulua ja samalla omaa osaamistamme korkeatasoisten opinnäytetöidemme esitysten avulla.

Oma kasvu ihmisenä ja sen hyväksyminen, etteivät kaikki suunnitelmat aina toteudu laaditussa aikataulussa aiheutti jonkinasteista ahdistumista. Yleensä olen saanut kaikki tehtävät työelämässä ja vapaa-aikana hoidettua ajallaan. Olen aina arvioinut tekemisiäni kriittisesti ja vaatinut itseltäni tiukkaa kuria päästäkseni asettamiini tavoitteisiin. Jotenkin kaikki välillä lukkiutui enkä saanut mitään kirjoitettua, vaikka päässä pyöri hyviä ideoita ja ajatuksia opinnäytetyöhöni liittyen. Ulkoillessa koirani kanssa syntyivät kuitenkin useat ”ahaa elämykset” kehittämistyöhöni liittyen. Nyt täytyy todeta, että työssäkäyvänä opiskelijana ja omaishoitajana sekä mummina ei vuorokauden tunnit kertakaikkisesti riittänyt aikataulussa pysymiseen eli valmistumiseen keväällä 2009. Elämässä täytyy mennä eteenpäin sillä vauhdilla, kun tilanne vaatii. Jo oli korkea aika oppia tämäkin asia ja jatkossa porskutella positiivisella asenteella eteenpäin elämästä nauttien!

LÄHTEET

- Aaltola, J. & Valli, R. 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS - kustannus.
- Ammattikorkeakouluasetus annettu 15.5.2003. No 351/2003 § 44.
- Andersson, S. & Haverinen, R. & Malin, M. 2004. Vanhusten kotihoito kolmesta näkökulmasta. Yhteiskuntapolitiikka 69:5.
- Anttila, P. 2000. Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. Kolmas painos. Akatiimi Oy. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Anttila, P. 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen. 2 painos. Hamina: Akatiimi Oy.
- Anttila, P. 2007. Realistinen evaluaatio ja tuloksellinen kehittämistyö. Hamina: Akatiimi Oy.
- Benoliel, JQ. 1988. Considering human rights in reseach. In: Woods N & Catanranzaro M (eds) Nursing Research Theory and Practice. Mosby.St. Louis, 79-96.
- Burke, W. 2002. Organisation Change. Theory and Practice. Thousand Oaks:Sage
- Erämetsä, T. 2003. Myönteinen muutos. Kustannusyhtiö Tammi. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 2.painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Grönfors, M. 1985. Kvalitatiiviset kenttätöyömenetelmät. 2 painos. Juva: WSOY.
- Haveri, A. 1995. Ohjelmat menestystekijänä. Strateginen lähestymistapa. Tampere: Finn publishers Oy.
- Heikka, H. 2008. Sosiaali- ja terveydenhuollon työn sisältö ja kompetenssit. Oulun yliopisto. Lääketieteellinen tiedekunta. Terveystieteen laitos. Terveystieteiden tiede. Väitöskirja.
- Heikkinen, H.L.T. & Huttunen, R. & Moilanen, P. 1999. Siinä tutkija missä tekijä. Juva: WSOY- kirjapainoyksikkö.
- Heikkinen, H.L.T. & Huttunen, R. 2008. Toimintatutkimus tieteenä. Tie tietoon. Teoksessa Heikkinen, H.L.T., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. 3.korjattu painos. Helsinki: Hansaprint Direct Oy.
- Heikkinen, H. L.T. & Rovio, E. & Syrjälä, L. 2008. Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. 3. korjattu painos. Helsinki: Hansaprint Direct Oy.
- Heikkinen, H.L.T. & Syrjälä, L. 2008. Tutkimuksen arviointi. Toimintatutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Heikkinen, H.L.T., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. 3. korjattu painos. Helsinki: Hansaprint Direct Oy.

- Heikura, J. & Kähönen, M. 2007. Päivätoiminta kotona selviytymisen tukena. Päiväkeskus Kanervan asiakkaiden mielipiteitä ja toiveita. Opinnäytetyö Kajaanin ammattikorkeakoulu.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Tampere: Tammer paino.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: University Press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Hirvonen, S., Huuhtanen, M. & Uusitalo, A. 2007. Muistisairaiden omaisten mielipiteitä muistineuvola toiminnasta. Opinnäytetyö Kajaanin ammattikorkeakoulu.
- Huovinen, T. & Rovio, E. 2008. Liikkeelle toimijana vai tutkijana. Teoksessa Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Heikkinen, H.L.T., Rovio, E. & Syrjälä, L. 3. korjattu painos. Helsinki: Hansaprint Direct Oy.
- Jalava, U. 2001. Esimiestyö- valmentaminen ja uudistuminen. Tampere: Tammer- Paino Oy.
- Juuti, P. 2001. Johtamispuhe. Aavaranta – sarja no 48. Juva: Bookwell Oy.
- Juuti, P. & Vuorela, A. 2002. Johtaminen ja työyhteisön hyvinvointi. Jyväskylä: PS- kustannus.
- Jyrkämä, J. 2007. Kuntouttava vanhustyö. Dialogi 7/2007. Stakes, 1.
- Järvinen, P. 2000. Esimies ja työyhteisön kehittäminen. Porvoo: Bookwell Oy.
- Kainuun maakunta-ohjelma 2006- 2010. Kainuun maakunta - kuntayhtymä. Kajaani: Kajaanin Offsetpaino Oy.
- Kainuun maakunta -kuntayhtymä. Sosiaali- ja terveystieteiden lautakunnan kokouspöytäkirja 18.6.2008 § 154. Kainuun maakunta- kuntayhtymän hoitokodeissa ja yksityisissä hoitokodeissa maakunnan asukkailta perittävät asiakasmaksut alkaen 1.8.2008.
- Karisto, A. 2009. Vanhusten huollon uudet tuulet nro 6. Porvoo: Painoyhtiö Oy Itä- uudenmaan Paino
- Kemmis, S. & Mc Taggart, R. 1988 The action research planner. Teoksessa toim. Heikkinen, H., Huttunen, R. & Moilanen, P. 1999. Siinä tutkija missä tekijä. WSOY- kirjapainoyksikkö. Juva
- Kinnunen, J. & Vuori, J. 1999. Hoitotyön perusolottuvuuden ja toimintamallien muutokset. Teoksessa Simola, R., Kangas, R., & Ranta, J. Hoitotyön johtaminen. Kirjayhtymä Oy. Helsinki.
- Kiviniemi, K. 1999. Toimintatutkimus yhteisöllisenä prosessina. Teoksessa toim. Heikkinen, H.L.T., Huttunen, R. & Moilanen, P. Siinä tutkija, missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Juva: WSOY- kirjapainoyksikkö.

- Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa toim. Aaltola, J. & Valli, R. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kotter, J.P. 1996. Muutos vaatii johtajuutta. Suomennos Tillman, M. Harvard Business School Press. USA
- Kulojärvi, M. & Koro, A. 1997. Hoitotyön johtamisen etiikka. Teoksessa Hoitotyön vuosikirja 1997. Hoitotyö ja etiikka. Toim. Munnukka, T. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Kuntaliitto. 2003. Ehkäisevät kotikäynnit vanhuksille kehittämishankkeen koulutusmatkan raportti Tanskaan.
- Kuula, A. 1999. Toimintatutkimus. Kenttätöytä ja muutospyrkimyksiä. Tampere: Tammer - Paino Oy.
- Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. Sisällön analyysi. Hoitotiede Vol.11, no 1/-99, 3-12.
- Laitinen, I. & Nurmi, R. 2005. Opinnäytetyön kirjoittamisprosessin ohjaus. Teoksessa toim. Vanhanen- Nuutinen, L. & Lambert, P. Hankkeesta julkaisuksi. Kirjoittaminen ammattikorkeakoulun ja työelämän kehittämishankkeissa. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Mattila, P. 2007. Johdettu muutos. Avaimet organisaation hallittuun uudistumiseen. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Melametsä, L. 1993. ”Ammattikorkeakoulut koulutuspoliittisena kysymyksenä”. Teoksessa T. Yliruikka (toim.) Ammattikorkeakoulun haasteita ja ongelmia. Lapin yliopiston täydennuskoulutuskeskuksen julkaisuja 38. Rovaniemi. Lapin yliopisto, 18- 23.
- Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Miettinen, S., Miettinen, M., Nousiainen, I. & Kuokkanen, L. 2000. Itsensä johtaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Nyholm, I. 2008. Keskijohto kuntamuutoksen näkijänä ja kokijana. Seutuyhteistyö muutosprosessina kuntien keskijohdon näkökulmasta. Acta Electronica Universitas Tampereensis 705. Tampere: Tampereen yliopisto. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Olsbo - Rusanen, L. & Väänänen-Sainio, R. 2003. Ikäihmisten asuminen ja palvelut paremmiksi. Selvitys ikääntyvien kotona asumisen kehittämiseen liittyvistä toimenpiteistä. Ympäristöministeriö. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Pelin, R. 2004. Projektihallinnan käsikirja. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Rissanen, R. 2003. Työelämälähtöinen opinnäytetyö oppimisen kontekstissa. Fenomenografisia näkökulmia tradenomin opinnäytetöihin. Acta Universitatis Tampereensis 970. Tampereen yliopisto..
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2001. Ikäihmisten palvelujen laatusuositus. Oppaita 2001:4. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2006. Terveyden edistämisen laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2006:19. Helsinki
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2007. Tie hyvään vanhuuteen. Vanhusten hoidon ja palvelujen linjat vuoteen 2015. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:8. Helsinki
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2008 a. Ikäihmisten palvelujen laatusuositus. Julkaisuja 3. Helsinki.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2008 b. Ikääntyneiden palveluiden uudet konseptit. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:47. Helsinki.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2008 c. Vanhuus ja hoidon etiikka. Valtakunnallisen terveydenhuollon eettisen neuvottelukunnan (ETENE) raportti. Etene – julkaisuja 20.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2009. Neuvonta – ja palveluverkosto ikääntyneiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäjänä. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:24. Helsinki.
- Stenvall, J. & Virtanen, P. 2007. Muutosta johtamassa. Helsinki: Edita.
- Stringer, E.T. 1996. Action research. A handbook for practitioners. Teoksessa Heikkinen, H., Huttunen, R. & Moilanen, P. 1999. (toim.)Siinä tutkija missä tekijä. Juva: WSOY- kirjapaino Oy.
- Suojanen, U. 1992. Toimintatutkimus koulutuksen ja ammatillisen kehittymisen välineenä. Loimaa: Finn Lectura.
- Suojanen, U. 1998. Toimintatutkimus ammatillisen kehittymisen välineenä. Teoksessa: Haapanen, E. & Löfström, E. (toim.) Missä tieto ja taito kohtaavat. PD- ohjelma ammatillisen ja persoonallisen kehityksen tukijana. Helsingin yliopiston Vantaan täydennyskoulutuslaitoksen julkaisuja 15.
- Sydänmaalakka, P. 2006. Älykäs itsensä johtaminen. Näkökulmia henkilökohtaiseen kasvuun. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Uusitalo, P. 1991. ”Tiede, tutkimus ja tutkielma”. Johdatus tutkielman maailmaan. Porvoo: WSOY.
- Vaarama, M. & Hurskainen, R. 1993. Vanhuspolitiikan tulevaisuudenkuva ja kehitysstrategiat. Stakes-raportteja 95. Gummerus.
- Vartiainen, M. 1994. Työn muutoksen työvälineet. Muutoksen hallinnan sosiotekniset menetelmät. Tampere: Tammer - Paino Oy.
- Wiirilinna, U, Leino, I. Pekola, E. 2004. Artikkelit Yhteistyöllä vanhuksen parhaaksi. Terveystienhoitaja- lehti 8/2004,16.

Virtanen, P. 2003. Itsearviointin etiikka ja edellytykset. Teoksessa toim. Mäkinen, A-K. & Uusikylä, P. Tiedosta – arvioi - paranna: Itsearviointi ESR – projektien kehittämisen välineenä. Työministeriö.

Väyrynen, H. 2008. Muutosjohtajuus terveydenhuollossa 2000-luvulla. Muutosjohtamisen osaamisvaatimukset. Pro gradu-tutkielma. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Kuopion yliopisto. Terveystieteiden ja terveystalouden laitos.

Åberg, L. 2002. Viestinnän johtaminen. 2. painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Internet lähteet:

Jyväskylä- verkkolehti 28.8.2002. <http://www3.jkl.fi/tiedotus/lehti/index.php/2002-05/32>

Jyrkämä, J. 1978. <http://www.ethesis.helsinki.fi/julkaisut/kas/6luku.html>.

Kainuun maakunta -kuntayhtymän internet – sivut. www.kainuu.fi

Kainuun maakunta -kuntayhtymä. sosiaali- ja terveystalouden kokouspöytäkirja 13.2.2008 § 50. Vanhuspalvelujen organisaatio uudistus. <http://kafi.tutka.net/mk-paatokset/kokous/KOKOUS-404-6>. Hakupäivä 6.4.2010

Kainuun maakunta -kuntayhtymä. Sosiaali- ja terveystalouden kokouspöytäkirja 9.4.2008 § 84. <http://kafi.tutka.net/mk-paatokset/kokous/KOKOUS-422-3>. Tulostettu 11.11.2009

Kajaanin ammattikorkeakoulun internet - sivut. www.kajak.fi

Lambert, P. 2008b. Kirjoittaminen osana moniäänistä hanketoimintaa. Osaaja-verkkolehti nro 1. www.osaaja.net

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000. <http://www.finlex.fi>

Luomala, A. 2008. Muutosjohtamisen ABC. Ajatuksia muutoksen johtamisesta ja ihmisten johtamisesta muutoksessa. <http://www.uta.fi/synergos/pdf/muutoskirja.pdf>. Hakupäivä 13.4.2010

<http://www.ncp.fi/ects/Yleisetkompetenssit%20tutkintotasoin%2019042006.rtf>

NetMot- sanakirjasto, <http://mot.kielikone/mot/OUYO/netmot.exe>. Hakupäivä 9.3.2010.

<http://openetti.aokk.hamk.fi/seppoh/arvio.htm>. Viitattu 23.4.2010

www.speprojekt.net/spe/kuntouttava.doc

Suomen perustuslaki 11.6.1997/732. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen. <http://www.tenk.fi/HTK/index.htm>. Hakupäivä 6.4.2010

Keskustelut:

Karjalainen Eila. Sosiaalihoitajan kanssa käydyt keskustelut vuosina 2008 - 2009.

Oikarinen Sirpa. Keskustelu lyhytaikaishoitopaikkojen varauksista 14.9.2009.

Rönkkö Leena. Työyhteisön Tykes -kokoontuminen 13.9.2006.

Tyrmi Seija. SAS – ohjaajan kanssa käydyt keskustelut vuosina 2008 - 2009.

Julkaisemattomat lähteet:

Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalvelujen toimintasuunnitelma 2007 - 2012. 2007.

Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalvelujen Kajaanin seudun asumispalveluiden toimintasuunnitelma vuosille 2008- 2010. 2007

Kainuun maakunta -kuntayhtymän strateginen suunnitelma 2007- 2015. 31.1.2007.

Kainuun maakunta -kuntayhtymän vanhuspalvelujen BSC 2009-2012.2008

Kajaanin ammattikorkeakoulu. Ylempi ammattikorkeakoulututkinto moniste 15.8.2007.

Leinonen, R. 2007. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan luentomateriaali 3.10.2007. Kajaanin ammattikorkeakoulu.

Niskanen, S-L. 2008. Osaaminen ja sen johtaminen luentomateriaali 1.2.2008. Kajaanin ammattikorkeakoulu.

Nurminen, R. 2008. Osaamisen kehittäminen koulutus. Luentomateriaali 27.2.2008.

Syrjälä, L. 2003. Leinonen Rauni. Luentomonisteet. Kajaanin ammattikorkeakoulu.

Tolonen, Eija. Luentomateriaali. 2008. Kajaanin ammattikorkeakoulu.

Viitala, R. 2007. Johtamisen kohteena osaaminen-luento 26.9.2007. Kainuun keskussairaala, iso luentosali (etälähetys OYS:sta).

LIITTEIDEN LUETTELO

Liite 1 Toimeksiantosopimus

Liite 2 Hakemus/lupa tutkimukselle

Liite 3 Saatekirje

Liite 4 Ohjausryhmän kokouksen 7.5.2008 esityslista ja muistio

Liite 5 Kehittämishankkeen aikataulusuunnitelma

Liite 6 Mallinnus hankkeesta

Liite 7 Ohjausryhmän kokouksen 17.9.2008 esityslista ja muistio

Liite 8 Aineiston luokittelu

Liite 9 Kirjoitussuunnitelma

Liite 10 Ohjausryhmän kokouksen 21.1.2009 esityslista ja muistio

Liite 11 Projektiryhmän kokous 9.3.2009

Liite 12 Poster

Liite 13 Ohjausryhmän kokous 22.4.2009 esityslista ja muistio

Liite 14 Projektiryhmän kokous 18.5.2009

liite 15 Projektiryhmän kokous 14.9.2009

Liite 16 Ohjausryhmän kokous 16.9.2009 esityslista ja muistio

TOIMEKSIANTOSOPIMUS OPINNÄYTETYÖT MUUT OPPIMISPROJEKTIT

Päiväys

TOIMEKSIANTOSOPIMUS OPISKELIJATYÖNÄ TEHTÄVISTÄ OPINNÄYTETÖISTÄ JA MUISTA OPPIMISPROJEKTEISTA

TOIMEKSIANTAJAN TIEDOT

Toimeksiantaja	Kainuun maakunta-kuntayhtymä
Osoite ja puhelinnumero	PL 400, 87070 Kainuu
Työn ohjaaja toimeksiantajan puolelta	Jaana Mäkin

TOIMEKSIANNON KUVAUS

Toimeksiannon kuvaus (mahdollinen liite, projek- tikuvaus yms)	Vanhuspalveluiden neuvonta/palvelukeskustoiminnan tarpeen arviointi ja kehittäminen
Aikataulu	Kevät 2008- talvi 2009
Kustannusarvio ja kustan- nusvastuu	
Lopputuotoksen muoto	Kirjallinen kehittämistyö

TOIMEKSIANNON TEKIJÄT KAJAANIN AMMATTIKORKEAKOULUSSA

Toimeksiannon tekijät ja yhteystiedot (opiskelijat)	Raija Kinnunen, Hoitokoti Kallio, Tullikallionkatu 3, 87100 Kajaani puh. 044-7970149 kotios. Pirtapolku 20, 87700 Kajaani puh. 050-5124228
Toimeksiannon ohjaaja Kajaanin amk:ssa	Rauni Leinonen
Työstä tehdään	☒ opinnäytetyö ☐ muu, mikä

Raija Kinnunen
Tekijöiden allekirjoitukset

Jaana Mäkin 10/3-08
Toimeksiantajan allekirjoitus

HYVINVOINTI
Sairaanhoidajakoulutus
Terveystieteiden koulutus
PL 52, (Kuntokatu 4)
87101 Kajaani
Puh. (08) 6189 9612
Faksi (08) 6189 9620

PALVELUT
Restonomikoulutus
PL 52, (Kuntokatu 3)
87101 Kajaani
Puh. (08) 6189 9610
Faksi (08) 6189 9620

PALVELUT
Tradenomikoulutus
PL 52, (Kuntokatu 5)
87101 Kajaani
Puh. (08) 6189 9454
Faksi (08) 6189 9424

TEKNOLOGIA
Insinööri koulutus
PL 52, (Kuntokatu 5)
87101 Kajaani
Puh. (08) 6189 9611
Faksi (08) 6189 9620

KAJAANIN AMMATTIKORKEAKOULU

TOIMEKSIANTOSOPIMUS
OPINNÄYTETYÖT
MUUT OPPIMISPROJEKTIT

2

TOIMEKSIANNON KUVAUS

Tavoitteet Toimeksiantajan kannalta	Arvioida ja kehittää vanhuspalveluiden toimintaa kuntalaisten kannalta niin, että palvelut on saatavissa samasta paikasta ja mahdollisimman oikea-aikaisesti	
Opiskelijoiden oppimisen kannalta	Yhteistyö ja palvelujen kehittämien toimeksiantajan sekä kehittämiseen liittyvien muiden yhteistyötahojen kanssa. Tutkimustoimintaan syvällinen perehtyminen ja käytännön arkeen siirrettävän kehittämistyön merkityksen sisällön ymmärtäminen	
Keskeiset tuotokset (raportit, suunnitelmat, tuotteet, esitteet, tietokoneohjelmat, tilaisuudet yms.)	Osallistuminen kokouksiin – tiedon kerääminen esim. vanhusneuvosto, omaishoitajat, vanhuspalveluiden päättäjät	
Sovitut kokoukset ja raportoinnit		
Projektin resurssit		
1. Toimeksiantaja		
2. Opiskelijat		
3. Ammattikorkeakoulun ohjausresurssit		
Kustannusarvio ja kustannusvastuu Materiaalit Laittekustannukset Opiskelijoiden palkkiot Ohjaavan opettajan palkkiot Matkakustannukset Muut	Arvio	Vastuu
Muuta Luottamuksellisuus Tekijänoikeudet Laskutus		

Sopimuksessa noudatetaan Kajaanin ammattikorkeakoulun vakioehtoja opiskelijatyönä tehtävistä toimeksiannoista.

HYVINVOINTI
Sairaanhoitajakoulutus
Terveydenhoitajakoulutus
PL 52, (Ketunpolku 4)
87101 Kajaani
Puh. (08) 6189 9612
Faksi (08) 6189 9620

PALVELUT
Restonomikoulutus
PL 52, (Ketunpolku 3)
87101 Kajaani
Puh. (08) 6189 9610
Faksi (08) 6189 9620

PALVELUT
Tradenomikoulutus
PL 52, (Kuntokatu 5)
87101 Kajaani
Puh. (08) 6189 9454
Faksi (08) 6189 9424

TEKNOLOGIA
Insinöörikoulutus
PL 52, (Kuntokatu 5)
87101 Kajaani
Puh. (08) 6189 9611
Faksi (08) 6189 9620

Kainuun maakunta -kuntayhtymä
Sosiaali- ja terveystoimi

HAKEMUS / LUPA

Vanhuspalvelupäällikön myöntämä lupa
opinnäytetyölle/
hoitotieteelliselle tutkimukselle

07.05.2008

Opiskelijan/opiskelijoiden nimet Raija Kinnunen	Osoite Pirtapolku 20, 87700 Kajaani	Puhelin 050-5124228 tai 08-623352
Oppilaitos Kajaanin ammattikorkeakoulu	Koulutusohjelma /suuntautumisvaihtoehto Ylempi ammattikorkeakoulututkinto	
Opinnäytetyön / tutkimuksen nimi Päiväkeskustoiminnan/seniorineuvoloiden kehittäminen		
Mihin tulosalueen/ vastuualueen/ yksikön kehittämishankkeeseen opinnäytetyö / tutkimus liittyy Kainuun maakunta-kuntayhtymän sosiaali- ja terveystoimiala, vanhushpalvelut, seutu I		
Opinnäytetyön / tutkimuksen tavoitteet ja lyhyt kuvaus toteutuksesta Kehittää vanhusten palvelukeskus Tullikallionkatu 3 kiinteistöön, josta vanhuksat asioiassa saavat kaikki tarvitsemansa moniammatilliset ohjaus/neuvontapalvelut. Lisäksi päivätoiminnan aloittaminen kuntouttavan viriketoiminnan muodossa vanhuksille.		
Opinnäytetyön / tutkimuksen aikataulu Valmistuu toukokuussa 2009		
Kustannuksista vastaa _____ (pvm ja nimi)		
☒ Opiskelija / tutkija ☐ Tulosalue /vastuualue/ tulosyksikkö, josta sovittu kanssa		
Opinnäytetyön / tutkimuksen raportointi ☒ Opinnäytetyö toimitetaan vanhushpalvelupäällikölle, seutu I ☐ Opinnäytetyöstä pidetään osastokokous ☐ Jokin muu tapa, mikä _____		Raportoinnin ajankohta _____ _____ _____
Työryhmä		
Oppilaitos	Ohjaajan allekirjoitus ja nimenselvennys <i>Rauni Leinonen</i> Rauni Leinonen	Puhelin
Yksikkö / terveysasema	Ohjaajan allekirjoitus ja nimenselvennys Jaana Mäklin	Puhelin 044-7101450
	Osastonhoitajan allekirjoitus ja nimenselvennys	Puhelin
Pvm ja allekirjoitus (hakija / hakijat) 7.5.2008 Kajaani <i>Raija Kinnunen</i>		

Päätös

☒ Lupa opinnäytetyöhön / tutkimukseen myönnetään hakemuksen mukaisesti
☐ Hakemus palautetaan täydennettäväksi seuraavin muutoksin (lisätillaa kääntöpuolella)
☐ Hakemus hylätään, miksi _____
☐ Ei Johtoryhmäkäsittelyä ☐ Anomus hyväksytty johtoryhmässä ☐ Anomus hylätty johtoryhmässä
Pvm ja allekirjoitus <i>27.5.2008 Jaana Mäklin, Vanhushpalvelupääll.</i>

Opiskelija / tutkija täyttää ja vastaa allekirjoitusten hankkimisesta

Kainuun maakunta-kuntayhtymä, Vanhuspalvelut

Arvoisa vastaanottaja

Haluan kehittää kajaanilaisten ikäihmisten tarvitsemia palveluja. Kainuun maakunta-kuntayhtymän vanhuspalvelujen painopistealueisiin on kirjattu päiväkeskustoimintojen/seniorineuvoloiden (sisältäen muistikuntoutuksen) käynnistämisen olemassa olevien toimipisteiden yhteyteen vuosina 2009-2012.

Olen ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opiskelija Raija Kinnunen ja työpaikkani vanhuspalveluissa on Hoitokoti Kallion ja Tervakartanon kiinteistössä osoite Tullikal-lionkatu 3, Kajaani.

Opiskeluun liittyy kehittämistehtävä, jonka aiheena minulla on arvioida ja kehittää neu-vonta/palvelukeskustoimintaa kyseiseen kiinteistöön. Iäkkäiden kuntalaisten joustavan palvelun turvaamiseksi näen palvelujen saatavuuden yhdestä paikasta ja oikea-aikaisesti tavoiteltavana päämääränä esim. SAS-ohjaaja, omaishoidontuki-/palveluseteliasiat, sosi-aalihoitaja, muistineuvola, palveluohjaaja ja päivätoiminta.

Kerrotteko/kuvailletteko, minkä tyyppisiä palveluja ja toimintaa ikäihmiset mielestänne tarvitsevat. Miksi he näitä palveluja tarvitsevat? Mitä hyötyä heille palveluista on? Kuvi-telkaa, mitä palveluja itse haluatte/tarvitsette yli 75- vuotiaana ja mitä ette mielestänne halua/tarvitse? Vastauksen voi kirjoittaa vapaamuotoisesti vaikka kertomuksen muotoon. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti eikä kenenkään henkilöllisyys käy ilmi mis-sään projektin vaiheessa. Kiitän vastauksistanne.

Kajaanissa 22.4.2008

Raija Kinnunen

Raija Kinnunen

asumispalvelupäällikkö, seutu I

puh. 044- 7970149

PÄIVÄKESKUSTOIMINNAN/ SENIORINEUVOLOIDEN KÄYNNISTÄMISEN
OHJAUSRYHMÄN KOKOUS 7.5.2008

Esityslista

Paikka: Satamakatu 2, Jaana Mäklinin työhuone

Aika: klo 09.00-10.00

Ryhmän jäsenet: Jaana Mäklin, vanhuspalvelupäällikkö, seutu I, Pirjo Keränen, ympärivuorokautisen hoidon päällikkö, Kaisa Turunen, Kajaanin vanhusneuvoston puheenjohtaja, Raija Kinnunen, kehittämistehtävän projektipäällikkö ja sihteeri

1. Puheenjohtajan valinta
2. Sihteerin valinta
3. Kehittämistehtävän tilanne tällä hetkellä
4. Aikataulu, alustavien vastausten merkitys talousarvioon.
5. Muut mahdolliset asiat
6. Seuraava kokous

OHJAUSRYHMÄN KOKOUS 7.5.2008 KLO 9-10.00

Paikka: Satamakatu 2, Jaana Mäklinin työhuone

Läsnä: Jaana Mäklin, Pirjo Keränen, Kaisa Turunen ja Raija Kinnunen

1. Puheenjohtajaksi valittiin Kaisa Turunen
2. Sihteeriksi valittiin Raija Kinnunen
3. Raija kertoi kehittämistyönsä vaiheista. Infotilaisuuden vanhusneuvoston jäsenille hän piti 23.4.2008 ja kyselylomakkeet (50) on jaettu samassa kokouksessa. Keskusteltiin päiväkeskustoiminnan aloittamisesta eri pohjalta kuin mikä oli entinen päivätoiminta. Päiväkeskuksessa/seniorineuvolassa työskentelisi moniammatillinen osaava henkilöstö, joka huomioi asiakkaan tarpeet yksilötasolla. Tärkeänä koettiin kuntouttavan viriketoiminnan merkitys vanhuksille. Kuntosalin käytön ja laitteiden lisäämisestä keskusteltiin myös.
4. Alustavat kyselyn tulokset Raija lupasi tehdä kesäkuun loppuun mennessä. Huomioiden näin, että vastaukset ehtivät seuraavan vuoden talousarvion suunnitteluun.
5. Ikäihmisten neuvottelukunnan toiminnasta kertoi Kaisa Turunen kuulumisia.
6. Seuraava kokous pidetään 17.9.2008 klo 9.00 Jaanan huoneessa

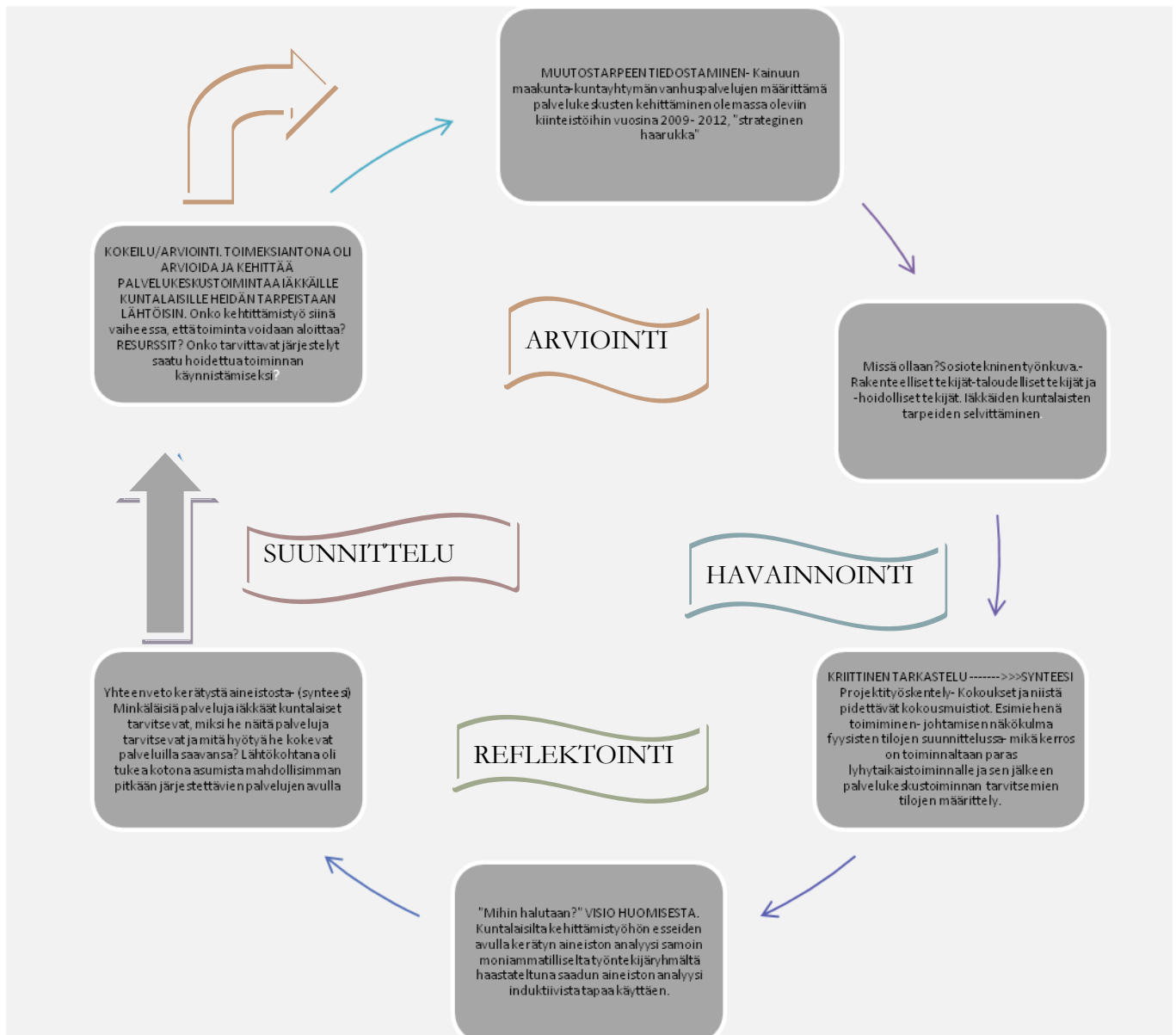

Liite 5. Palvelukeskuksen toiminnan kehittämisen aikataulusuunnitelma

[illegible]

Liite 6

TOIMINTATUTKIMUS PROSESSIN MALLINNUS

Kuvio 1. Muutos sykli eli kehittämisen kehä, jossa kuvataan kehittämisen tärkeimmät vaiheet (mukaillen Vartiainen 1994)

PÄIVÄKESKUSTOIMINNAN/ SENIORINEUVOLOIDEN KÄYNNISTÄMISEN
OHJAUSRYHMÄN KOKOUS 17.9.2008

Esityslista

Paikka: Satamakatu 2, Jaana Mäklinin työhuone

Aika: klo 09.00-10.00

Ryhmän jäsenet: Jaana Mäklin, vanhuspalvelupäällikkö, seutu I, Pirjo Keränen, ympärivuorokautisen hoidon päällikkö, Kaisa Turunen, Kajaanin vanhusneuvoston puheenjohtaja, Raija Kinnunen, kehittämistehtävän projektipäällikkö ja sihteeri

7. Puheenjohtajan valinta
8. Sihteerin valinta
9. Kehittämistehtävän tilanne tällä hetkellä
10. Muut mahdolliset asiat
11. Seuraava kokous

Päiväkeskustoiminnan ohjausryhmän kokous 17.9.2008
Paikka: Satamakatu 2 A, Jaana Mäklinin työhuone
Aika: klo 9.00-10.00

Kokouksessa läsnä: Jaana Mäklin, vanhuspalvelupäällikkö seutu I, Pirjo Keränen, ympäri-
vuorokautisen hoidon ja hoivan tulostyöryhmän päällikkö, Kaisa Turunen, vanhusneuvoston
puheenjohtaja ja Raija Kinnunen, kehittämistehtävän projektipäällikkö ja sihteeri

1. Puheenjohtajaksi valittiin Kaisa Turunen
2. Sihteeriksi valittiin Raija Kinnunen ja samalla katsastettiin edellisen kokouksen pöytäkirja, mikä ok.
3. Raija jakoi ryhmäläisille tekemänsä mallinnuksen projektin etenemisestä. Projekti etenee toimintatutkimuksen mukaan vaiheittain suunnittelu-reflektointi-havainnointi-arviointi ja taas uusi kierros jne. Tutkimusvastausten analyysin pohjalta iäkkäät kuntalaiset kokevat tarvitsevänsä tietoa heille kuuluvista tukimuodoista ja mahdollisista palveluista, mahdollisuus vuorovaikutukseen toisten samassa tilanteessa olevien vanhusten kanssa koettiin tarpeelliseksi esim. päivätoiminnan muodossa. Päivätoiminnan tulee olla virikkeellistä ja kuntouttavaa, elämänlaatua kohentavaa. Yksinäisyys, masentuminen ja mahdollinen alkoholin liiallinen käyttö puoltavat myös yhteisiä tapaamisia ja mahdollistavat vertaistuen saannin. Muistineuvola toiminta koettiin myös tärkeäksi. Palvelujen saaminen oikea-aikaisesti tuli vastauksissa esille samoin palvelujen saaminen yhdestä toimipisteestä.
4. Tärkein kehittäminen työyhteisössä tällä hetkellä on lyhytaikashoidon saaminen toimivaksi perustehtävän määritelmän mukaiseksi toiminnaksi, jolla tuetaan pääsääntöisesti omaishoitajien jaksamista. Suunnitelmissa on vuoden 2009 aikana siirtää Tervakartano Hoitokoti Kallion yläkertaan ja järjestää toiminta niin ettei sinne jää ns. ” odottajia”.
5. Seuraava kokous on tammikuun 21 päivä 2009 klo 9.00 Jaanan huoneessa.

Liite 8. Aineiston luokittelu

Palvelukeskuksen tutkimusaineiston luokittelu

1.

1 Minkä tyyppisiä palveluja/toimintaa ikäihmiset tarvitsevat

- kuljetuspalvelua
- omaishoitajille tukea (rahallista, palveluja ja työn arvostusta)
- päivähoito, - parkki, -toiminta sisältäen kuntouttavan viriketoiminnan, ruokailun, pesu/sauna mahdollisuuden sekä keskustelua ja vertaistukea
- terveyden-, sairaanhoito- ja sosiaalipalveluja (terveystarkastukset, sairaustutkimukset)
- turvallista kotihoitoa
- asialliset apuvälineet
- riittävästi lyhytaikaispaikkoja ja mahdollisuus käyttää muistineuvolaa
- hoitokoteja ja sinne riittävästi henkilökuntaa (omaisten mielipiteen kuuleminen hoitokotipaikan valinnassa)
- neuvontaa ja tietoa ikäihmisille kuuluvista eduista ja palveluista
- apua ja ohjausta erilaisten lomakkeiden ja hakemusten täyttämiseen

ALAKATEGORIA

YLÄKATEGORIA

YHDISTÄVÄ KATEGORIA

Taloudellinen tuki

Hoidollinen tuki

Palveluohjaus

Riittävän monipuoliset tukipalvelut

Henkilökohtainen apu/tuki

Asiakaslähtöiset ja laadukkaat palvelut ikääntyville kuntalaisille

2 Miksi näitä palveluja tarvitaan?

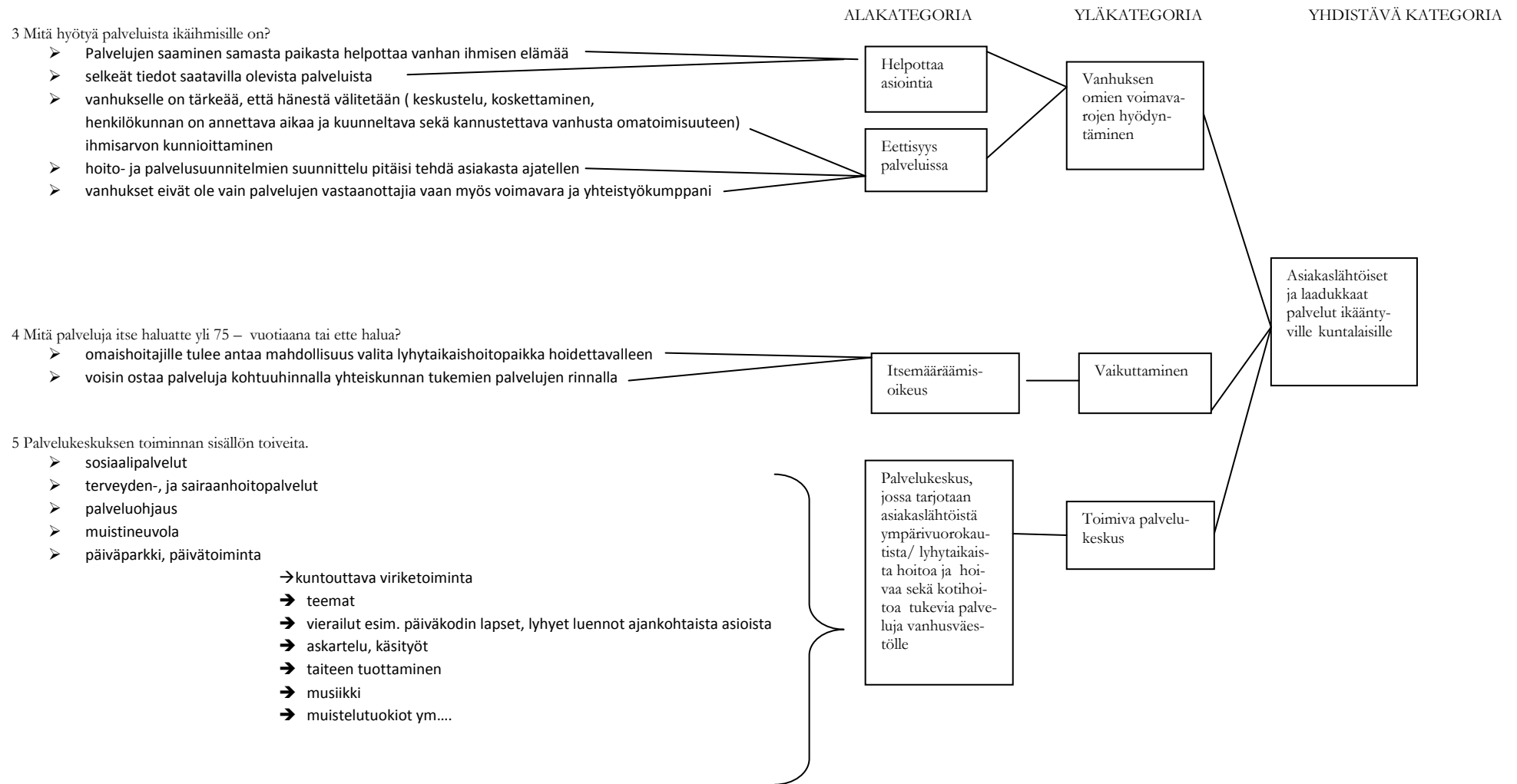
- saa tavata ikäistään seuraa, keskustella ja samalla välittyä ns. vertaistukea
- yleiskunnon ylläpitämiseksi on jatkuva säännöllinen toiminta tärkeää
- yhdessäolo ja vuorovaikutus vähentävät yksinäisyyttä ja samalla mahdollisesti ehkäisevät alkoholin liikkäyttöä
- rahallisen tuen takia esim. palveluseteli
- nykyinen neuvonta ei riitä silloin kun apua tarvitaan se pitää tapahtua nopeasti

Sosiaalinen vuorovaikutus

Tieto saatavilla olevista palveluista

Edistää vanhuksen oman elämän hallintaa

2.

3.

Vanhuspalvelujen moniammatillisen henkilöstön haastattelun analyysi

ALAKATEGORIA

YLÄKATEGORIA

YHDISTÄVÄ KATEGORIA

Minkä tyyppisiä palveluja/toimintaa ikäihmiset tarvitsevat?

- > Muistineuvolatoimintaa
- > lyhytaikaishoitoa
- > monipuolisia kotihoidon palveluja
- > taloudellista tukea (toimeentulotuki)
- > palveluohjausta ikääntyville kuuluvista eduista ja tuista
- > yksityisten palveluntuottajien palveluja (kohtuullisin hinnoin, palveluseteli)
- > palvelukeskuksen, jossa asioidessa saa kaikkien vanhuspalvelujen työntekijöiden tarvittavat toimijat kiinni (myös kotihoidon)
- > kuntouttavaa päivätoimintaa joko omana tai yksityisen palveluntuottajan järjestämänä
- > hoidon tarpeen arviointia (sas- toiminta), koska useasti omaiset laittamassa vanhusta hoitokotiin vaikka tämä pärjää vielä kotona tukipalvelujen turvin
- > hoitokotipaikkoja (turvattomuus , masennus ja yksinäisyys lamaannuttavat toimintakyvyn)

Kotona asumista
tukevia palveluja

Yksilölliset
palvelut

Ympäri vuorokau-
tista asumispalve-
lua

Nopea palvelu-
tarpeen arviointi
kotioidon tuke-
miseksi

2. Miksi näitä palveluja tarvitaan?

- > osastolta kotiutus mahdollisimman pian estää laitostumista,
mitä kauemmin kotiutus pitkittyy sen vaikeampaa se on (kotioidon resurssit?)
- > kotiutuspalavereissa palvelujen järjestäminen joustavasti ja oikea-aikaisesti
(ateria, kauppa, siivous ym.)
- > toimivilla lyhytaikaisjaksoilla saadaan hoitokotiin muuttoa siirrettyä

Vanhuksen toimin-
takyvyn tukeminen
ja ylläpitämi-
nen

Kuntoutus

4.

ALAKATEGORIA

YLÄKATEGORIA

YHDISTÄVÄ KATEGORIA

3. Mitä hyötyä palveluista ikäihmisille on?

- > toisten vanhusten kanssa yhdessäoloa ja kokemusten jakamista
- > vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa tärkeää
- > päivätoiminnan ja lyhytaikaisjaksojen avulla tuetaan vanhusta selviytymään omassa kodissaan
- > vanhuksen toiveen kuuleminen hoitopalveluja järjestettäessä
- > kuntalaisten samanarvoisuus palveluja järjestettäessä

Sosiaaliset kontaktit

Osallisuus

Tasa-arvoisuus palveluja suunniteltaessa

Toimiva palvelupolku

4. Mitä palveluja itse haluatte yli 75-vuotiaana /tai mitä ette halua?

- > valinnan vapauden ostaa tarvitsemani palvelut joko kunnalliselta puolelta tai yksityiseltä
(yksityiset palvelut eivät toivottavasti ole liian hinnakkaita)
- >mahdollisuuden esittää toiveen hoitopaikasta, kun se on ajankohtainen
- >palvelutaloasumisen toiminnan kehittämistä

Oikeus valintoihin

Elämänlaatu

LIITE 9/1

HANKKEEN KIRJOITUSSUUNNITELMA					
Hankkeen nimi: Palvelukeskuksen suunnittelu ja toiminnan kehittäminen Hankkeen vastuuhenkilö: Raija Kinnunen Hankkeen aikataulu: Valmistuu kevät 2010					
MITÄ?	MIKSI? MISSÄ TARKOITUKSESSA? MISSÄ VAIHEESSA HANKETTA?	MINNE? (julkaisu-foorumi) KEILLE? (lukijat)	KEIDEN KANSSA? (kirjoittaja-kumppanit) KEHITTÄMISEN TI-LAT? (lukijoiden haastaminen vuorovaikutukseen)	MITEN? GENRE? (tekstilaji)	TEKSTIN AIKAANSAAMA KESKUSTELU, ”VASTAKAIKU”
Hankesuunnitelma ja –tiivistelmä	Hankkeen alkuvaiheessa tehty suunnitelma kehittämistyön tarkoituksesta ja tavoitteesta keväällä 2008.	Opiskeluyhteisön sähköposti ja WebCt Ohjaava opettaja, vertainen ja koko opiskelijaryhmä Syj7S. Ohjausryhmä	Ohjaaja ja vertainen Ohjausryhmän kokoukset projektipäällikkö ja (Kaisa Turunen, Jaana Mäklin, Pirjo Keränen)	Suullinen esitys Työelämälähtöinen asiakirjoittaminen	Kehittämistyön ohjaajan kommentit ja arviointi Työelämästä saadut ideat ja aiheesta nousseet keskusteluaiheet
Hanke-esite, puheenvuoro	Suullinen esittelytilaisuus vanhusneuvoston kokouksessa 22.4.2008. Samalla jaoin tutkimuskyselyt hankkeeseen liittyen (50kpl)	Vanhusneuvoston kokous Kätevä koti-tiloissa, missä osallistujat saivat kirjallisen selonteon päiväkeskustoiminnan alkuvaiheen suunnittelusta ja kehittämisestä 22.4.2008.(50kpl)	Uudenlaisen palvelumuodon tarjoamisen vanhuksille keskitetysti yhdestä paikasta ja oikea-aikaisesti huomioimalla asiakaslähtöisyys ja taloudellisuus palvelujen tuottamisessa.	Asiakirjoittaminen.	Jatkuva avoin vuorovaikutus vanhusneuvoston puheenjohtajan, omaishoitajien puheenjohtajan ja kuntalaisten kanssa hankkeen etenemisestä

Hankeuutinen	Asiasta sovittiin helmikuussa 2008 vanhuspalvelujen tilauksen mukaan. Päiväkeskus toiminnan aloittamisen suunnittelu vanhuksille Hoitokoti Kallion tiloihin vuoden 2010 alussa toiminnan aloittaminen	Kevään 2008 aikana palaverissa eri yhteistyötahoille vanhuspalveluissa (kotihoidon ja omaishoidon sekä laitoshoidon henkilöstö) Hoitokoti Kallion salissa tiedotin Kallion ja Tervakartanon henkilökunnalle 31.7.2008.	Vanhusten palvelujen tarjoaminen ydinkeskustan alueella yhdestä paikasta kotihoitoa tukevalla tavalla projektipäällikkö sekä ohjausryhmässä toimivat esimiehet	Asiakirjoittaminen kokouspöytäkirjat suullinen tiedottaminen	Työyhteisön kommentit kehittämistyöhön liittyen työyhteisön kokouksissa - avoin vuorovaikutus. Henkilöstön mukana olo päiväkeskuksen suunnittelussa ja yhteistyössä muutoksen kehittämisessä
Hankekatsaus	Kainuun maakuntakuntayhtymän vanhuspalvelujohtaja Eija Tolosen kanssa käymäni puhelinkeskustelun pohjalta 24.9.2008 vanhusten päiväkeskustoiminnan kehittämisen tunnetuksi tekeminen. Kainuun maakuntakuntayhtymän sos. ja terveyslautakunnan jäsenelle puhelinkeskustelussa 4.12.2008 hankkeen etenemisen esittely	Kainuun Sanomat kirjoitti 25.9.2008 hankkeeseen liittyen vanhusten päiväkeskus toiminnan kehittämisestä Kainuun maakunta-kuntayhtymän alueella Kaikki asiasta kiinnostuneet kuntalaiset, jotka tarvitsevat vanhusten päiväkeskuksen palveluja. Tauno Ronkainen → Palvelukeskuksen suunnittelun tämänhetkinen tilanne vieta- väksi tiedoksi sos. ja terveyslautakunnalle ja asiasta kiinnostuneelle	Työyhteisön ja ohjausryhmän jäsenten tuomien lisäideoiden ja ratkaisujen huomioiminen hankkeen edetessä ja suunnitelmassa kokouksien ja palaverien yhteydessä Projektipäällikkö	suullinen tiedottaminen Tutkimustulosten hyödynnettävyys kehittämistyöhön lokakuussa 2008. Tarvittavan lisäaineiston kokoaminen Asiakirjoittaminen Kehittämisen kieli suullinen viestintä	Kuntalaisten mielenkiinnon herääminen hanketta kohtaan Keskustelu kuntalaisten keskuudessa, että päiväkeskustoimintaa ollaan aloittamassa uudelleen Päiväkeskuksen tarpeellisuuden toteaminen päättävissä elimissä yhtenä kotona asumista tukevana palvelun muotona

		kansanedustaja Merja Kyllöselle			
Puheenvuoro	Kuntalaisten vastauksista koot- tujen palvelutarpeiden esittely- johtopäätökset vastauksista	Kaikille asiasta kiin- nostuneille. Omaishoi- tajien puheenjohtaja M-L Tuomainen loka- kuu 2008 → ikäihmiset. Työyhteisö 1.10.2008 työyhteisön kokous	Projektipäällikkö	Suullinen esitys	Kehittää palvelukeskus- toimintaa muillekin kuntayhtymän seuduille
Seminaari/ konferenssi- abstrakti, -paperi tai -posterit	Opinnäytetyön esitys Seminaaripäivä 2.4. 2009	Työelämän edustajat, opiskelijat ja opettajat	Projektipäällikkö	Suullinen esitys Posterit PowerPoint	Aiheesta keskusteleminen, eettisyyden poh- dinta
Artikkeli	Ylemmän ammattikorkeakou- lututkinnon opinnäytetöiden markkinointi ja merkitys työ- elämän kehittämisessä keväällä 2009	Työelämälle ja asiasta kiinnostuneille kunta- laisille sekä artikkelina Varjosen ja Maijalan kirjaan	Yhteiskirjoittaminen ryhmätyönä ylem- män AMK- tutkinnon opiskelijat	Tieteellinen kirjoit- taminen, asiakirjoit- taminen, kehittämi- sen kieli	Hankkeiden ja opinnäy- tetöiden merkityksen tunnetuksi tekeminen

Hankeraportti	<p>Kokouspöytäkirjat ja kaikki kirjallinen materiaali tulevat liitteeksi työhön</p> <p>Opinnäytetyön tulosten siirtäminen käytännön arkeen työyksikössä. Vuoden 2010 alussa palvelukeskustoiminta alkaa toimia os. Tullikallionkatu 3, 87100n Kajaani</p> <p>Valmis hankeraportti/opinnäytetyö hyödynnettäväksi Kainuun maakunta- kuntayhtymän vanhuspalvelun toimijoille</p>	<p>Kirjoittaminen hankeraportissa koko prosessin ajan.</p> <p>Työnantajalle, Kainuun maakunta- kuntayhtymän vanhuspalvelujen seutu I:n henkilöstölle</p> <p>Iäkkäille kuntalaisille palvelujen tarjonta kotihoitoa edistävällä tavalla</p> <p>Opinnäytetyö- kajak.fi/kaktus</p>	<p>Projektipäällikkö Vertainen ja opiskelijaryhmä</p> <p>Ohjausryhmän jäsenet kommentoivat tuottamaani tekstiä koko prosessin ajan</p>	<p>Tieteellinen hankkeessa kirjoittaminen ja kehittävä raportointi hankkeessa</p> <p>Kehittämisen kieli</p>	<p>Tilaaajan ja kuntalaisten antama palaute ja hankkeen hyödyntäminen iäkkäiden kuntalaisten asiakaslähtöisten palvelujen oikeanlaiseksi kohdentamiseksi.</p> <p>Jatkossa hankkeen tulosten hyödynnettävyys koko kunta-yhtymän alueella suunniteltaessa vanhuspalvelujen järjestämistä kotihoitoa tukevalla tavalla</p>

1. Miten kirjoitussuunnitelman työstäminen on edistänyt opinnäytetyötäsi?

Kirjoitussuunnitelma olisi omalta kohdaltani ollut varmaan helpompi tehdä jo keväällä 2008, kun tein projektiaikataulua. Kirjoitussuunnitelmassahan oma kehittämistyö pilkotaan osiin sen etenemisen myötä. Hanke käydään näin vaiheittain läpi sisältökokonaisuuksineen. Tavoitteena on myös oman ammatillisuuden ja asiantuntijuuden kehittyminen kirjallisen ilmaisun tuottamisessa kehittämishankkeessa kirjoittamalla. Koko ajan tässä näyttää onneksi jonkin asteista edistystä tapahtuvan kehittämistyön etenemisen suhteen ja toisaalta aikataulutettu kehittämistyö vaatii oikea-aikaista työskentelyä edetäkseen suunnitelman mukaisesti.

2. Mitä mahdollisuuksia opinnäytetyössäsi on yhteistyössä kirjoittamiseen?

Kirjoitan kehittämishankkeen tekstiosiot, mutta saan apua esimiehiltäni (ohjausryhmän jäseniä), jotka lukevat tuottamani tekstin ja kommentoivat omilla merkinnöillään sitä työhön. Meillä on yhteinen tavoite tuottaa asiakaslähtöisiä ja taloudellisia palveluja iäkkäille kuntalaisille samalla tukien heidän kotona asumistaan mahdollisimman pitkään. Kaikki niin projektiryhmän kuin ohjausryhmänkin jäsenet ovat ns. pitkän linjan vanhustyön tekijöitä ja kaikilla on myös omat arvokkaat käsityksensä laadukkaasta vanhustyöstä. Näiden ryhmäläisten mielipiteet otan huomioon, kun kirjoitan kehittämiss-hankkeessa.

3. Mikä merkitys opinnäytetyösi kannalta on sillä, että ” kumppanit ” osallistuvat/ osallistuisivat opinnäytetyössä kirjoittamiseesi?

Olen tarjonnut luettavaksi omaa kirjoitustuotostani hankkeen alkuvaiheessa ja noin puolessa välissä hanketta. Varmaankin kehittämistyön yhdessä kirjoittaminen on työelämälle uudenlainen haaste toisaalta se tarjoaa arvokkaan oppimisympäristön tehdä asioita ” uudella ” tavalla niin hankevastaavalle/opiskelijalle kuin esimiehellekin. Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon markkinointi onnistuisi varmaan sujuvasti, kun tätä yhdessä kirjoittamista tehtäisiin rohkeasti tunnetuksi laajemmalti työyhteisöissä. Ohjausryhmän jäsenet eivät olleet halukkaita osallistumaan kirjoittamiseen sitä heiltä kysyttyäni.

PÄIVÄKESKUSTOIMINNAN/ SENIORINEUVOLOIDEN KÄYNNISTÄMISEN OHJAUSRYHMÄN
KOKOUS 21.1.2009

Esityslista

Paikka: Hoitokoti Kallio, Raijan huone

Aika: klo 09.00-10.00

Ryhmän jäsenet: Jaana Mäklin, vanhuspalvelupäällikkö, seutu I, Pirjo Keränen, ympärivuorokautisen hoidon päällikkö, Kaisa Turunen, Kajaanin vanhusneuvoston puheenjohtaja, Raija Kinnunen, kehittämistehtävän projektipäällikkö ja sihteeri

1. Puheenjohtajan valinta
2. Sihteerin valinta
3. Kehittämistehtävän tilanne tällä hetkellä
4. Palvelukeskuksen mahdollisten tilojen katselmus
5. Muut mahdolliset asiat
6. Seuraava kokous

PÄIVÄKESKUSTOIMINNAN/SENIORINEUVOLOIDEN TOIMINNAN KÄYNNISTÄMINEN OH- JAUSRYHMÄN KOKOUS 21.1.2009

Paikka: Hoitokoti Kallio Raijan huone

Aika: klo 9.00-10.00

Läsnä: Pirjo Keränen, Kaisa Turunen ja Raija Kinnunen

1. Puheenjohtajaksi valittiin Kaisa
2. Sihteeriksi valittiin Raija
3. Edellisen pöytäkirjan läpikäyminen - ei huomauttamista kenelläkään. Raija kertoi edellisellä kerralla an-
tamansa mallinnukseen tulleen hieman muutosta ohjaavan opettajan Rauni Leinosen kanssa käydyn
keskustelun perusteella. Toimintatutkimuksen prosessi siis alkaa havainnoinnilla → reflektointi →
suunnittelu ja arviointi → kehä jatkuu, kunnes tavoitteet on saavutettu. Seuraava vaihe toiminnan ke-
hittämisessä on tämän vuoden puolella lyhytaikaistoiminnan siirtäminen Hoitokoti Kallion yläkertaan.
Tarkoituksena on saada lyhytaikaishoidon alkuperäinen perustehtävä toimimaan suunnitellulla tavalla
eli tukea omaishoitajien jaksamista turvaamalla säännölliset lyhytaikaishoitajaksot asiakkaille.
4. Kiersimme ensin alakerran entisen keittiön tilat, joihin meidän arvion mukaan tulisi tehdä seinien
poistoa ja kattorakenteiden muutostöitä ennen kuin niihin voi ajatella päivätoiminnan aloittamista.
Yläkerta on lyhytaikaistoiminnan aloittamista varten aivan kunnossa. Suunnitelmissa on 18-paikkainen
yksikkö, jossa neljään huoneeseen tulee kaksi vuodepaikkaa. Tilat ovat käytännöllisemmät kuin nykyi-
sen Tervakartanon puolen tilat, joissa yksikköön asiakkaat menevät ruokailutilan läpi. Pirjo aikoi kysyä
Esa Komulaiselta mahdolliseen remonttiin liittyviä kustannuksia yms.
5. Muita mahdollisia asioita ei ollut.
6. Seuraava kokous on Jaana huoneessa 22.4.2009 klo 9.00.

Projektiryhmän kehittämistoiminnan suunnittelu palaveri nro 1.

Aika 9.3.2009 klo 13.30

Paikka: Raijan huone

Läsnä: sh. Arja Anttonen, sh. Tarja Tervonen, lh. Maarit Ljokkoi ja th. Raija Kinnunen

1. Keskusteltiin lyhytaikaisyksikön siirtämisestä Kallion yläkertaan. Mitä muutoksella haetaan toimintaan? Perustehtävän mukaista toimintaa, jossa tarjotaan asiakkaille lyhytaikaisjaksoja heidän kotona asumisensa tukemiseksi. Asiakaspaikkaluvuksi ajateltu 18, joista kukaan ei jää odottamaan paikkaa vaan kaikki jaksot varataan lyhytaikaispaikkoina. Odottajille mietitään paikka, mihin heidät sijoitetaan.
2. Tilat todettiin toimiviksi Kallion puolella ja työterveyshuollon fysioterapiasta tulee Parkkilan Ulla ja työterveyshoitaja Ella Tuunainen katsomaan tiloja 1.6.2009. Tarvitseeko ennen muuttoa esittää mahdollisesti jotain muutettavaa?
3. Mietittiin mihin mahdollinen ”kriisipaikka” laitetaan. Suunnitteillahan on nopean diagnostiikan yksikön avaaminen. Toimintamallit kotiutusten suhteen vielä mietinnässä.
4. Muutto tapahtuisi ensi syksyn aikana ja asiakkaita ja heidän omaisiaan informoidaan elo-syyskuulla, kunhan kaikki toiminnalliset asiat saadaan suunniteltua.
5. Muistineuvolatoiminnalle tulee saada rauhallisemmat tilat. Tähän asiaan mietitään myös ratkaisua.

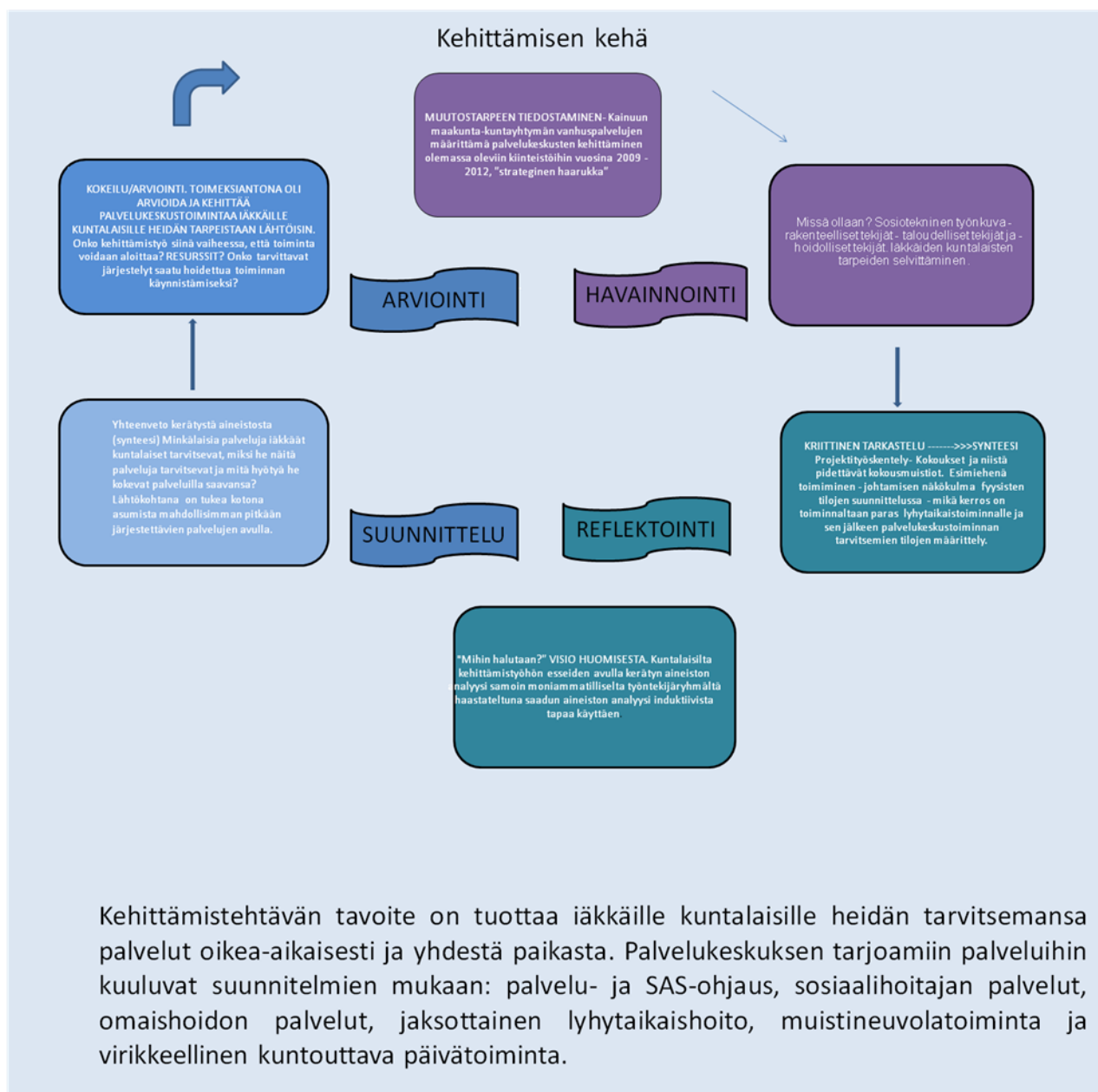

Vanhusten palvelukeskuksen toiminnan suunnittelu ja kehittäminen yhteistyössä työyhteisön henkilöstön kanssa.

TOIMINTATUTKIMUS

Tekijä: Raija Kinnunen, Ylempi AMK- opiskelija SYJ7S, vastaava hoitaja, Kainuun maakunta-kuntayhtymä, seutu I, vanhuspalvelut

Ohjaaja: Yliopettaja Rauni Leinonen, Kajaanin AMK

OHJAUSRYHMÄN KOKOUS 22.4.2009

Esityslista

Paikka: Satamakatu 2, Jaanan työhuone

Aika: klo 9.00-10.00

Ryhmän jäsenet: Jaana Mäklin, Pirjo Keränen, Kaisa Turunen ja Raija Kinnunen

1. Puheenjohtajan valinta
2. Sihteerin valinta
3. Kehittämistehtävän tämänhetkinen tilanne
4. Muut mahdolliset asiat
5. Seuraava kokous

OHJAUSRYHMÄN KOKOUS 22.4.2009

Paikka: Satamakatu 2, Jaanan työhuone

Aika: klo 8.00 -9.00

Ryhmän jäsenet: Jaana Mäklin, Pirjo Keränen, Kaisa Turunen ja Raija Kinnunen

1. Puheenjohtajan valinta. Valittiin Kaisa Turunen
2. Sihteerin valinta. Sihteerinä toimii Raija
3. Katsastettiin edellisen 21.1.2009 pidetyn kokouksen pöytäkirja, mihin ei ollut huomautettavaa. Raija jakoi ryhmäläisille 2.4.2009 Kajaanin ammattikorkeakoululla seminaaripäivässä pitämänsä Power Point -esityksen paperiversiot. Käytiin läpi esitystä ja Jaana pyysi korjaamaan päiväkeskus sanan palvelukeskukseksi, jota sanaa käytinkin kyllä esityksessäni koululla. Palvelukeskus Kallio on ”työnimenä” tässä vaiheessa. Keskusteltiin kuinka saadaan mahdollisimman paljon vanhushpalvelujen toimijoita saman katon alle ja esitin Jaanalle ja Pirjolle muuttamista Hoitokoti Kallion puolella olevaan ns. siipiosaan, jossa on jo sosiaalihoitaja ja SAS- ohjaaja. Toimitila yritetään järjestää myös Kajaanin seudun kotihoidon päällikölle Ritva Heinistölle.
4. Muut mahdolliset asiat: Projekti-(suunnitteluryhmä) kokoontuu toukokuussa aikatauluttamaan muuttoihin liittyviä asioita
5. Seuraava kokous 16.9.2009 klo 9:00 Jaanan huoneessa

PROJEKTIRYHMÄN KEHITTÄMISTOIMINNAN SUUNNITTELU PALAVERI NRO 2

Aika:18.5.09 klo 14-15

Paikka: Raija huone

Osallistajat: Arja A. Sirpa K. Eija M. Tarja T. ja Raija K.

1. Jokaisella henkilökuntaan kuuluvalla on oikeus tuoda mielipiteitään ja ajatuksiaan lyhytaikaistoiminnan kehittämiseksi ryhmäläisten tietoon. Kirjatkaa asioita ylös paperille niin eivät unohdu.
2. Muistineuvola huoneeksi esitettiin muutettavaksi Kallion yläkerran pukeutumishuone. Pukuhuone siirretään nyk. vaippavarastoon ja vaipat entisen keittiön erillisiin varastoihin.
3. Yläkerran lääkehuoneen edessä on tyhjää tilaa, mihin suunniteltiin hoitajien kansliaa siten, että siihen laitetaan ovi. Nykyinen hoitajien kanslia jää tarvittaessa sihteerin käyttöön.
4. Muuttoa suunniteltiin toteutettavaksi loka – marraskuulle.
5. Kuntosaliin tarpeita mietittiin – mitä välineitä sinne tarvitaan lisää. esitettiin vatsapenkkiä, stepperiä, painoja ja tasapainoa kehittäviä välineitä.
6. Päiväkerhon toiminta tapahtuisi eri paikoissa teemoittain esim. kuntouttava aihealue kuntosalissa, musiikki/tanssi/laulu salissa, samoin maalaus ja taideharrastus jne.

Palvelukeskus Kallion projekti-(suunnittelu)ryhmän kokous No 3

Paikka: Kallion Sali

aika: 14.9.2009 klo 13:30 -15.00

Läsnä: Sh. Mirja Halonen (Arja Anttosen tilalla), lh Eija Määttä, sh Tarja Tervonen, sh Sirpa Komulainen (saapui klo. 14:00) Raija Kinnunen

1. Raija toimi puheenjohtajana ja sihteerinä
2. Todettiin, että edellisen kokouksen suunnitelmat on toteutettu aikataulun mukaisesti - kiitos siitä ryhmäläisille ja henkilökunnalle.
3. Päiväkerhon toiminnan suhteen mietittiin talossa olevia tiloja, mitkä ovat vähemmällä käytöllä ja niitä voisi hyödyntää. Tervakartanon kuntosali ja sen vieressä oleva huone ovat lähes käyttämättömiä. Aivoriihi sovittiin työskentelemään asian suunnittelun osalta. Kallion sali on myös aika vähällä käytöllä, miten sen käyttö jatkossa päiväkerhoa ajatellen? Päiväkerhotoimintaan liittyen Raija keskusteli kotihoidon Kajaanin seutupäällikön kanssa, mikä on se ryhmä vanhuksia, joka hyötyy toiminnasta? Kotihoidon henkilökunta miettii asiaa. Mirja lupasi geronomi AMK- opintoihinsa liittyen työstää päiväkerhon/päiväparkin toiminnan sisältöä syksyn 2009 aikana.
4. Tervakartanon puolelle tarvitaan tulevaisuudessa lääkkeenjako/säilytys huone. Otetaan-ko yksi asiakas huone käyttöön vai onko muita ideoita?
5. Muuttoon Vienolan ja Tervakartanon välillä suunnitellaan ryhmä, joka toteuttaa muuton. Tämä tapahtuu sitten kun ajankohta on lähempänä toteutumista.
6. Tiedoksi että, viimeinen ohjausryhmän kokous on 16.9.2009

Esityslista ohjausryhmän kokoukseen

Palvelukeskus Kallion kehittämishankkeessa

Aika: 16.9.2009 klo 08.00-09.00

Paikka: Ritva Heinistön työhuone

1. Puheenjohtajan ja sihteerin valinta
2. Kehittämishankkeen tämänhetkinen tilanne
3. Muut mahdolliset asiat

Palvelukeskus Kallion kehittämishankkeen ohjausryhmän kokous 16.9.2009 klo 08:00-09:00

Paikka: Palvelukeskus Kallio Ritva Heinistön työhuone

Läsnä: Jaana Mäklin, Pirjo Keränen, Kaisa Turunen, Raija Kinnunen ja Ritva Heinistö

1. Esityslistan mukaisesti valittiin kokoukselle puheenjohtaja ja sihteeri. Kaisa valittiin puheenjohtajaksi ja Raija toimi sihteerinä.
2. Kehittämishankkeen konkreettiset muutostyöt Palvelukeskus Kalliossa ovat edenneet suunnitelmien mukaisesti. Fysioterapeutti ja työterveyshoitaja kävivät 1.6.09 katsastamassa tilat joihin muutossuunnitelmat liittyvät. Muistineuvola toimii uusissa asianmukaisissa tiloissa. Henkilökunnan käytössä on tilavampi ruokailu-, kahvihuone. Sairaanhoidtajalla on oma toimitila keskikerroksessa. Raija ja Sirpa (kanslisti) muuttivat kesäkuussa Tervakartanon puolelle ja Kajaanin seudun päälliköt ovat muuttaneet heiltä vapautuneisiin toimistotiloihin heinä- elokuun aikana. Vienola- ryhmään suunniteltu remontti alkaa luultavasti 19.10.09. Vienolan omaisille on tiedotustilaisuus muutokseen liittyvästä toiminnasta syyskuun lopulla.
Päiväkerho toiminnan suunnittelun vuoksi myös kotihoidon päällikkö Ritva Heinistö on mukana kokouksessa. Päiväkerhon aloittaminen menee ilmeisesti ensi kesän alkuun, koska talousarvio vahvistetaan joulukuussa, jos toimintaterapeutin toimi luvataan perustaa niin siihen menee oma aikansa hakuprosesseineen. Päiväkerho ajatus on edelleen teema-alue pohjalla eri viikonpäiville, myös ns. miesten kerhopäivää ajateltiin yhdeksi vaihtoehdoksi. Palvelukeskus Kallion sairaanhoitaja Mirja Halonen opiskelee geronomiksi Kemin ammattikorkeakoulussa ja hänellä oli ajatuksena kehittää päiväkerho-toiminnan sisällöllistä osiota omaan opiskeluunsa liittyen tämän vuoden lopun aikana. Päiväkerhoon tulijat miettii kotihoidon henkilökunta, kuka hyötyy toiminnasta niin, että hänen kotona asumistansa tuetaan järjestettävän palvelun turvin.
3. Palvelukeskus Kallion toiminnan kehittäminen jatkuu edelleen tehtyjen suunnitelmien mukaan, mutta Raija raportoi omaan opinnäytetyöhönsä liittyen kirjoituksen tähän kokoukseen asti, koska projektilla (hankkeella) on määritelty alku ja loppu. Ohjausryhmä hyväksyi asian. Raija kutsuu opinnäytetyönsä esitystilaisuuteen ohjausryhmän jäsenet. Kaisa kertoi mahdollisista vapaaehtoisryhmistä, joita voisi hyödyntää Palvelukeskuksen toiminnassa esim. muistiyhdistyksellä koulutetaan ” kavereita” .